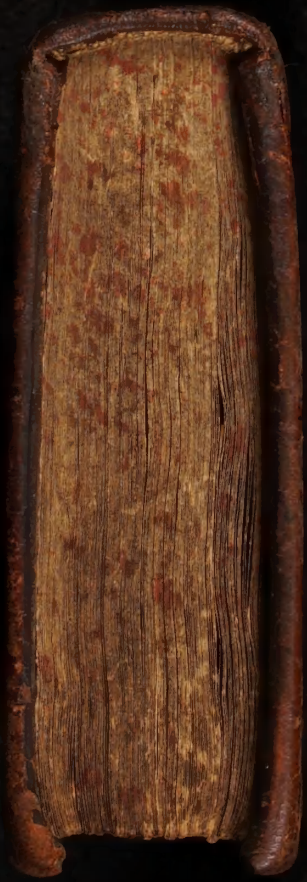

Desen reghel is tot gebruijck van
Suster Marie van Auwermeulen
soo lanck alst haer ouersten belieft

Deus meus et Omnia

1 sleutel der liefde

O mijnen godt ende alle goet ocz goe
leet ist mij door uwe liefde dat ick
v vergramt gebbe

2 sleutel

Ende ick beminne v oprechtelijck
vijt gegeel mijn siele O mijnen Godt
en mijnen al O liefde O goetgeijdt ick
kome tot v: laet mij v: altijdt beminnen

HET BEGHINSEL oft Oorspronck VANDE ORDEN ONSER L. VROVWEN, Ghenoempt ANNVNTIATEN.

Met den Reghel der seluer Orden.

Inde Nederduytsche tale ghestelt deur F. G. S.

Noch is hier by ghevoeght een cort verhael vande principaelste Priuilegien, Gratien, ende Afflaeten, der seluer Orden ghegundt.

Tot Louen / by Bernardijn Maes / int groen Crups / int Jaer 1625.

.H. ioanna fondaterſſe der annunciaten.

de. H. Joanna coninghinne van vranckryck vrouwe vanden coninck lodowyck den. xj. heeft nae vele openbaringhen ingeſtelt de. H. orden. int iaer. M. CC. I. onder alex. den. vj. ende leo den. ſ. geſtorben te bourges out synde XXXIX. iaren.

CORT VERHAEL
Van het ierſte beghintſel des Ordens Onſer L. VROVWEN, ghenoempt ANNVNTIATEN.

DE Orden der H. Maghet MARIE/ ghemeynelijck ghenoemt Annuntiaten/ is alder-eerſt beghonſt gheweeſt in Vranckrijck/ deur de ſalighe IOANNA/ dochter van Ludouicus de elfſte / ſuſtere van Carolus de achtſte / ende hupſvrouw van Ludouicus de twelfſte/ alle Coningen van Vranckrijck. Sy was met de voorſ. Ludouicus XII. ghehoudt al eer hy Coninck was/ zijnde alleenelijck Hertogh van Orliens. Ende alſoo de voorſ. Carolus den VIII. ſonder kinderē achter-te-laten overleden was / ende dat de ſelue Ludouicus in ſijn plaetſe de croone ont-

fanghen hadde/deur het inne-geuen van eenighe sijne raetslupden / ende oock deur sijne eyghen begheerte/ vreesende dat het Hertogh-dom van Britannien van de croone soude geschepden worden : heeft Joannam sijne huysvrouw veurs. by dispensatie vanden Paus Alexander de seste/ af-gedanckt ; veur redene allegerende/dat hy haer teghen sijnen danck/ eñ deur bedwanck vanden veurghenoemden Ludouicus XI. dit selver Johanne vader/ hadde getrout/ ende dat hy daerom haer lichaem niet gheraeckt en hadde. Ende heeft in haere plaetse ghetrout de achter-gelaten Wedutwe desselfs Caroli VIII. Dit is hem daer deur te beter gheluckt / om dat de selue Joanna haer hier-in gheen partije ghemaeckt en heeft; gewillichlick wijckende/ ende haer seluen schickede om den opersten Coninck der glorien deur haeren Bruydeghom te hebben.

Joan-

Ioanna dan haer vertreckende / is gecomen tot de stadt van Bourgos; alwaer sy onder andere godt-vruchtige wercken heeft begonst dese Orden inne-te-stellen ter eeren vander glorioser maghet MARIE; welcke Orden de Paus Alexander de seste int Jaer ons Heeren xv.c j. met sijne opene vrieuen bevestight heeft: deur het benerstigen vanden Eerw. Pater Gilbertus Nicolai, naerderhandt genoempt Gabriel Maria, Religieus vande Orde der Minder-broeders. Is ock de selue Orden daer naer geapprobeert/ende met veel Priuilegien vereert deur twee andere Pausen / Iulius de tweede / ende Leo de thiende.

Den Reghel deser Orde der Annuntiaten beghrijpt thien Capitteln / inde welcke den Susters veur ooghen gheselt worden om naer te volghen de thien principale deughden der H. Maghet Marie / die int

Euangelie vermelt wordē/te weten: Suyuerheyt, Veursichticheyt, Gheloo-ue, Ootmoedicheyt, Deuotie, Ghehoorsaemheyt, Armoede, Verduldicheyt, Goedertierenheyt, ende Medelijden. De Annuntiaten houdē hun altijt onder de regeringhe ende visitatie vande Minder-broeders ghenoempt Obseruanten/ ghelijck van haere Fundaterisse Joanna belast ende beuolen is; ghelijckmen ock schrijft dat haer van Gode inneghegheuen is/ende verscheyde Pausen van Roomen goet-ghevonden ende ghealprobeert hebben.

De Annuntiaten ghebruycken een grauwe kappe tot een teeckē van penitentie / ende tot ghedenckenisse des doots / die ons allen in grauw asschen sal veranderē. Daerop dragen sy eenē witten mantel totter aerden toe/als een ghedenckenisse vande suyuere puerheyt der H. maghet Marie/die sy soeckē naer-te-volgen:

met

met eenen rooden schapelier veur de hoyste / hebbende ghedaente als een cruys; om gestadichlijck te gedencken het Cruys/ bloets / ende passie van haeren Bruydeghom. t Sondaeghs/ sdijnsdaeghs/ ende sonderdaeghs mogen sy eens sdaeghs vleesch eten; ten waere dat peinants noot oft sieckte meer verheyschten.

Hengaende het eynde van de saligye Joanna/ sy is van deser werelt geschey den oudt zijnde ontrent veertich Jaeren / den vierden dach der maendt Februarij / int Jaer ons Heeren xv.c vijfoe/ nier sonder opinie van grooter heylichept/ ghelijck oock de miraculen / die aen haer graff binnen Bourgos gheschiedt zijn/ghenoech betuyghen. D'welck graff al ist eertijdts deur de hoosheyt der ketters gevioleert geweest/ wordt noch hedens-daeghs van de Catholijcken met grooter deuotie besocht ende ghe-eert.

Den Eerw. Pater Gilbertus Nicolai daer wy hier bouen aff geroert hebben/ is gheweest vande voorsch. Ordē der Minderbroers genoempt Obseruanten / een man seer deughsaem van leuen ende van sunderlinghe gheleerthept. Waer-deur hy peghelijcken / ende namentlijck de godtvruchtighe Princesse Joanna seer aengenaem was / hebbēde haer Bicht-vader gheweest. Ende alsoo de selue Joanna hem hadde aen-gegheuen haer goet deur-nemen/ haer van Gode inne-ghegeuen / van een Orden inne-te-steleln ter eeren der maghet Marie/soo heeft hy op haer versoeck den Reghel gheschreuen/eñ naer Roomen repsende heeft dien den Paus Alexandro den sesten ghepresenteert / ende van hem doen approberen. Van Roomen wederom in Vranckrijck ghecomen zijnde/ heeft hy Joannam in het bouwen van het ierste Clooster deser Orden

te Bour-

te Bourgos nerstelijck gheholpen/ ende naer haer doot de selue Oyden seer gevoordert/ ende met Cloosters in verschepde plaetsen op te-rechten seer verbreydt. Waer deur geschiedt is dat hy/om sijne sonderlinghe deuotie tot de maghet Maria/ende tot de groeteniſſe des Enghels Gabriel/is vanden Paus Leo de thiende ghenoempt gheweest Gabriel Maria / blijckende by het beschreedt daer van zijnde/ ende bijde Annuntiaten ruſtende. Is oock de selue P. Gabriel Maria seer gheleert gheweest inde H. Godtheyt; soo dat hy te Roomen onder de principaelste Doctoren ende gheleerde sijnder veurs. Oyden is gerekent gheweest / nochtans tegen sijnen danck. Sijnde oock (midts de selue sijne geleerthept ende deughsamhept / naer vele verschepde officien die hy loffelijck bedient heeft/te lesten ghestelt gheweest Commissarius Generael ouer de Minderbroe-

ders van dese sijde der gheberchten. Hy is voorts met veel arbeyts ende strengicheyt des leuens (lesende den Lofsanck van Maria: Magnificat) inde Heere gherust/in t'Clooster der Annuntiaten te Rhodes in Vranckrijck; hebbende sijnen sterf-dach van te voren ghewaerschout / die was den xxvij. Augusti / int Jaer xv.c twee-en-dertich.

Dit zijn de Cloosters vãde Orden der ANNVNTIATEN.

HEt eerste Clooster deser Orden (soo wy gesept hebben) is vande salighe Joanna ghebout op haeren cost / inde stadt van Bourgos / int Jaer xv.c twee.

Het tweede is ghesticht deur den Edelen Lops Ambois / Heere van Alby / inde selue sijne stadt in Vranckrijck / naer de doot vande salighe Joanna / int Jaer xv.c acht: hebbende daer-toe gheroepen ende inne-

gheſtelt acht Religieuſen wt het veurſchr. Clooſter van Bourgos. Dit heeft de ſelue Heere van Albp begheeren te doen / om te volbzengen de godt-vzuchtighe begheerte van den Biſſchop van Albp ſijnen Oom; die tſelue te weghe ghebzacht ſoude hebben / hadde hp vande doot niet verraſt gheweeſt.

Het derde is gheſticht te Bethune een ſtadt in Artops / deur Iſabella de Pzinceſſe van Eſpinop / int Jaer xv.c ſeuenthien.

Het vierde binnen de Stadt van Bzugge in Vlaenderen / deur Margarita dochter des Keyſers Maximiliani den eerſten / ende monken vanden Keyſer Carolus den vijfden / int Jaer xv.c achthien.

Het vijfde tot Rhodes in Vzanckrijck / daer den Eerw. P. Gabriel Maria ruſt / ſoo veurſept is.

Het ſeſte Clooſter gheleghen inde veur-ſtadt van Parijs.

Het

Het seuenste tot Bourdeaux in Vranckrijck.

Het achtste in Spaignien.

Het neghenste tot Louen in Vrabant / dwelck int Jaer xv.c dertich op haeren cost doen bouwen heeft de Edele Matrone Maria Hamele/ Weduwe was van H. Willem van Crop / Marquiz van Aerschot / &c. Daer-toe gheroepen waeren ses Religieusen wt het veurschr. Clooster van Vrugghe.

Het thiende te Monpelliers in Vranckrijck.

Het elfste binnen Perryn.

Ende elders meer andere.

Item onlancr/ te weten int Jaer ons Heeren xvi.c acht / zijn twee Cloosters deser Orden ghesticht/ het een binnen de stadt van Antwerpen in Vrabant; het ander tot Nijuelle oock een stadt in Vrabandt/ in het Bisdom van Namen: Ende tot elck van dese twee zijn gheschickt

acht

acht Religieusen wt het veurschr. Clooster van Louen / niet sonder goeden veurspoet ende stichtichent ter glorien Godts/ende sijnder heyligher Moeder.

Ten lesten in het veurleden Jaer xvi.c derthien is plaetse verleent om een Clooster dese Orden te stichten inde stadt van Douay in Artoys / daer-toe gheseonden zijn sekere Religieusen wt het veurs. Clooster van Bethune. Verhopende dat sy ock aldaer deur de ghunste ende bijstandt der H. Maghet Marie eer langh sullen salichlijck toe-nemen/ tot wasdom der Religie / ende der zielen salichent.

AMEN.

DEN REGHEL VANDE ORDEN der Susters onser L. Vrouwen/ ghenoempt ANNVNTIATEN/ bevesticht deur den Paus LEO den X. ende ghedeylt in x. Capittelen.

LEO Bisschop Dienaer der Dienaers Godts, wenscht dē beminden Dochters in Christo ghenoemt moeders ANCILLIS, ende den anderen Susters der cloosters, soo waer die gelegen zijn, vande Orden der H. maghet MARIE, Salicheyt eñ de Pausselijcke Benedictie. Den Reghel die eertijts verleent is den ghenen die de Orden der H. maghet Maria belouē, ghelijck gylieden beloeft, ende die by onsen veur-saet saligher gedachten de Paus Alexander de seste is

gheap-

gheapprobeert, beveſtight ende verclaert, ende die wy (midts de oprechte deuotie die wy totte ſelue Maget moeder Godts altijt gedragen hebben, eñ noch dragen) deur deſen tegenwoordigen met menigh-vuldige gratien, priuilegien, gunſten eñ Afflaten, deur de Apoſtoliſche macht approberen, beveſtigen ende vermeerderen; die oock van v liedé met puerder hertē ende geeſt, ende met behoorelijcke eerbiedinge moet onderhouden worden: dien hebben wy by deſen teghenwoordighen ſchrifte doen ſtellē, ende tot v lieden doen beſtellen. Deſ-welckx Regels ende uws leués In-houdt hier naer volght, ende is aldus.

VEVR-

VEVR-REDEN.

1 IN den ierſten ende beur all hebt altydt deſe heylighe Maghet beur ooghen / op haer werpende uwe ghedachten ende ghеſichten ghelyck de dryе Coningen

2 beden opde ſterre. Laetſe v liedē exempel / uwen hemelſchen raer / uwen reghel weſen : ende en hebt anders gheen ſorghvuldicheyt / dan dat ghy / met de heylige Maghet naer te volgen / uwen Bruydegom volcomelyck mochtet behaeghen. Want dit is uwe beurſichticheyt / v beraet / uwen roep / religie / ende eynde / dat ghy deur deſe Maghet Gode oprechtelyck moght behaeghen. Maer wāt de maniere oin de H. Maghet naer te volghen / ende naer haer exempel Gode te belieuen / in uwen Reghel ghеſtelt teenemael ghenomen is wt het Euangelium : ſoo moet ghy

3 nootelyck weten / all' dat het Euangelium verhaelt / dat de maghet Maria ghehadt / ghepeyſt / ghеſproken / ende ghedaen heeft. Want op deſe vier manieren wordt v de heylige Maghet int

Euan-

Euangelium beur-ghestelt beur-schynende ende om naer te volgen: de welcke ist dat wy met onse naervolghinghe vereeren / *sullen* (naer het ghetuyghen der Schrifturen) *hebben het eeuwigh leuen.* Weet dan / lieue dochters / ende hebt altyt in uwe ghedachten / al heeft de maghet Maria vol alre gratien ende deughden ghewees / dat nochtans de heylighe Gheest ghewilt ende ghe-schickt heeft / datter van de Euangelisten maer thien van haere deughden verhaelt en worden. Ende dese thien deughden / die d'Euangelie ghetuyght dat de heylighe Maghet gehadt heeft / moett ghylieden ooch hebben; ende al t'gene men leest dat sy deur die deughden ghedacht / ghesproken / ende ghedaen heeft / moett ghy ooch dencken / spreken ende doen / ende alsoo haer in elcke van dese deughden / op dryc manieren naer-volghen: te weten metter herten / metten monde / ende met de wercken. Waer-in sonder twyffel ghe-leghen is alle volmaeckthept ende oprechte onderhoudinghe wys Reghels.

Ecclef. 24

Vande deught der Reynicheyt.

HET I. CAPITTEL.

OVder de deughden der maghet MARIE/ woordt de reynicheyt int Euãgelium alder-eerst vermelt / de welcke de Susters hebben moeten/ ende in die/ de H. Maghet op drye manieren naer-volghen. Alle de deughden der maghet Marie en kanmen int besunder niet vertellẽ: hierom sullen wy alleenelyck die voort-haelen die sunderling int Euãgelium verhaelt worden. Int welck wy lesen dat alderierst de suyuerheyt voort verteilt: op dat de Susters weten soudẽ dat sy veur al moeten toe-sien ende haere sinnen heel vaer-aen legghen/ dat sy/naer d'exempel der H. Maghet / mogen als waerachtighe bruyts haeren bruydeghom inde reynicheyt behaeghen: peysende/ sprekende/ende dornde t'ghene men int Euangelium leest dat de H. Maghet duyt suyuerheyt ghepeyst/ ghesproken ende gedaen heeft. Wy lesen dan int Euangelium/ dat de H. Maget eer met haere maeghdelycke suyuerheyt God

volco-

volcomelyck te behaeghen / heeft ierſt maeghdelycke reynicheyt beloeft; ten tweeden den H. Joſeph ghetrout; en ten derden den Enghel Gabriel onderbraecht / ſegghende: *Hoe ſal dit gheſchien, want ick gheenen man en bekenne*. Luce 1.

De Ruſters dan naer d'exempel ende naervolghinge der H. Maghet / om haeren Bruydegom Chriſto te believen / beloven met eenwighe beſluytinge eenwighe reynicheyt / om den waerachtigen Joſeph (dat is Jeſum) tot eenen Bruydegom in eenwigher liefde te moghen ontfangen. 1

Ende ten derden en ſullen ghen ydelheden ſoecken / noch eenighe woorden bāde ydele liefde ſprekē / noch hoozen; maer met Jeſu haeren Bruydeghom alleen ſoecken ghemeynſchap te hebben. 2

Och hoe ſoetelyck ende blydelyck ſal ſulcke Ruſter ſterven / die in haer leven anders geen lief als Jeſum ghehadt en heeft. 3

Om dan deſe deught der reynicheyt volmaecktelycker te vercreyghen / ſullen de Ruſters ſchouwen ledicheyt / gulſicheyt / ghemeynſchappen ende raeden daer-men quaet af vermoeden mochte / oock vercieringhe des aenſights ende des lichaems / 4

wt-wendigen sanck om den menschen te belieuen: soeckende ende arbeydende haeren Bruydeghom alleen te behagen/die gheheel lieffelyck/minnelyck/ ende bouen alle schoon is. Och hoe vele zielen zynder verloren deur ledicheyt ende gulsicheyt; Och hoe vele zynder besmet ende verdoemt deur quade raden / ghemeynschappen / brieuen ende ghiften. Och hoe veel conscientien zyn tot quaet ghebracht deur aensichten ende sanck. Salich is sulcke Suster/ die metter herten ende monde segghen mach: Jesus is myn liefde / Jesus is mynen Bruydeghom / Jesus is mynen Godt ende al. De besluytinghe der Susteren is d'alder-scherpste/ghelyck oock de reynicheyt de alder-suyuerste; want sy niet en moghen buyten wtgaen: noch andere persoonen in haere Cloosters binnen gaen. Nochtans en wordt de besluytinge der Susters niet ghebroken/ als de Prelaet binnen gaet om te visiteren; oft de Bicht-vader om de Sacramenten aen-te-dienen / ende de zielen Gode te beuelen/ ende de doode te begrauen; oft de Medicyn om de siecke te helpen; oft eenen werck-man

om eenighe noodighe dinghen te ver-
maecken. Desghelyckx en wordt oock
de besluytinge der Susteren aengaen-
de het wt-gaen niet ghebroken / als de
Susters wt-gaen naer d'Exempel der
heylighe Maghet / by den raet van
Gabriel / dat is by den raet ende ghe-
hoorsaemheyt des Ouerste / om een
nieu Clooster te aenveerden / oft een
oudt te reformeren / oft om nootsaec-
kelijcke verseyndinghe der Susters.
Och hoe schoonen ende grooten ryck
sal die Suster hier naemaels ontfan-
ghen / die in dese wereldt haer seluen
om de liefde Christi int Clooster ghe-
sloten ende int slot ghekerckert heeft;
sonderlinghe ist dat sy niet alleen het
wt-wendich slot gehouden heeft / maer
oock het slot des herten : te weten / dat
sy gheen ydelheyt deur de vensters der
sinnen en heeft laeten binnen comen;
ende metter begheerten niet en heeft
buyten ghegaen : maer van binnen
Jesum alleen met gansscher herten en-
de begheerten heeft lief-ghehadt / ende
in hem alleen ghenuchte ende troost
ghesocht.

Vande deught der Voor-sienichheyt. HET II. CAP.

TEn tweeden is int Euangelium verhaelt de deught der veursienicheyt der H. maghet Marie; die de Susters hebbē moeten/ ende inde selue de H. Maghet in drye manieren naer-volghen. De maghet Maria heeft altyt gheweest de alderveursienighste; ende wt haere veursienicheyt heeft sy om Christo te behaghen dese volgende dinghen ghedacht/ ghesproken ende gedaen. Want *sy peysden hoedanigh de groete des Enghels Gabriel was*; *Luca* 1. eñ *sy bewaerde alle de woorden* die van Christo ghesept wierden / *ouer-legghende die in haer herte*; *Luca* 2. ende sy heeft ghebloden naer Egypten om haerē Sone te bewaeren/ *Matth.* 2. ende en is van daer niet wedergheeert/ veur dat Herodes ouerleden was; ende ten byfsten heeft sy gesehout de woonplaetse van Archelaus. Alsus dan naer d'exempel ende tot naer-volghinge der H. Maghet / moeten de Susters / om Christo ende de H. Maghet te believen/ niet lichtveerdelyck spreken/ maer

traech

traech tot spreke zyn; want-men maer seuen-mael en leest dat de H. Maghet ghesproken heeft. Sy moeten oock ierst int herte ouer-legghen t'ghene sy spreken willen metten monde: op dat sy naer d'exempel der H. Maghet hun bewaeren moghen van ydele woorden/ ende van allen leugenen. Want *Godt sal verdoen alle die leugenen spreken.* Daerom onder-houden de Susters in dese Orden eeuwighe Euangelische silentie: maer de-cloosterlycke maniere van swygen houden sy ghelyckt hen van haere Ouersten inne-gestelt sal worden. Ende aenghesien dat de alder-volmaeckste wyshept ende beur-sienichept hier in ghelegen is/ dat een mensch Gode kan behaghen/ ende hem wachten van alle tgene daer Godt deur vertoornt wordt. Soo moeten de Susters altyt in haer herte ouer-legghen/ hoe dat de Reghel der maghet Marie van haerlieden onder-houden wordt; ende oft haer leuen beur Jesus suyuer ende behaeghelyck gheuonden wordt. Alder-meest nochtans moeten de Susters/naer d'exempel der H. Maghet haer wachten beur Herodes ende Archelaus. Want ten is

Pſal. 5.

niet sonder verborghen redene / dat de H. Maghet dese twee Coninghen alleenelyck gheschouwt heeft. Want by Herodes wordt beteeckent de sonde des bleesch; ende by Archelaus de sonde van eerghierichheyt: Ende dese twee souden worden beter verwonnen met bliden dan met stryden; te weten alsmen alle gemeynschappen schout/ende schroomt van alle officien ende hoochheden. Maer van heet het dan een Suster wederom keert naer dat Herodes overleden is / als het bleesch aldus in haer gheslorven is / ende de eerghierichheyt verjaeght / dat sy de officien die sy ontfanght/ alleenelijck aen-neemt deur het bedwanck der ghehoorsaemheyt. Om dan dese beursienichheyt der H. Maghet volmaechtelycker te hebben/sullen de Susters seer scherpelyck onderhouden int ontfanghen der Novitien / datter niet alleen gheen en comen in het huys ende Clooster van Maria / dan alleen Gabriels / dat is enghelsche persoonen / te weten sterck van gheest ende van lichaem / gheloovigh ende Catholicq/ sonder vlecke van quaede fame/ die ooch ghenoech

ghe-

gheleert zyn int leſen / ende met gheen weerlycke perſoon verbonden.

Vande deught der ootmoedicheyt. HET III. CAP.

DE derde deught der H. Maget int Euangelium verhaelt / is haere ootmoedicheyt / die de Suſters moeten hebben / ende inde ſelue de H. Maghet op dryje manieren naer-volghen. De maghet Maria is altyt de alder-ootmoedighſte geweeſt; wiens *ootmoedigheyt de Heere aengheſien heeft.* Luca 1. Ende uyt haere ootmoedigheyt / om Gode te behaghen / heeft ſy ghepeyſt / gheſproken ende ghedaen dat hier naer volght. Want *ſy is verſchrickt ghevveeſt* / oft bevreeſt doen ſy van Gabriel gepreſen wierdt. Ende ten tweeden heeft ſy met ootmoedigheyt tot Gabriel geantwoordt / ſegghende: *Siet de dienſtmaeght des Heeren, my gheſchiede naer v woordt.* Luca 1. Naer d'exempel ende naer-volghinghe der H. Maghet ſullen de Suſters vreeſen ende verſchricht weſen als ſy gepreſen / oft in eenigh officie gheſtelt worden. Want dan bevroedtmen datter waer-

rachtige ootmoedigheyt in een Suster is / als sy van buyten ghepresen / van binnen bedroeft ende ontstelt wordt. Ghelyck ontwyffelyck waerachtighe houerdigheyt in die Suster is / die in officie verheuen / oft van yemanden gepresen zynde / haer verheught ende verblydt. In Capittelen ende beradingen
2 sullen haer de Susters ootmoedelyck draghen; sonder haer te ontschuldigen oft te verschoonen: en sullen oock haer eyghen goet-duncken niet veur-staen / oft dat stellen bouen de ghemeynte / noch oock naer-volgen haer eygen sinnelycheyt; maer altyt segghen: *my ghe-*
Luca 1. *schiede na v woordt*, ende niet na het myne. Om dā dese deught der ootmoedicheyt volcomelycker te hebben / sullē de Su-
3 sters een Ouerste hebben / de welcke sy onder-danigh sullen zyn / lief-hebben / eñ eeren / gelyck de Sted-houdster der maghet Marie: want sy inder waerheyt haer plaetse houdt. Ende daer-om sullen sy haere gheboden alsoo ontfanghen / al oftse wt den mont der maghet
4 Marie quamen. Voorts sullen sy bouen al wachten / dat sy de geboden des moeders niet en verordeelen; maer de

selue

selue simpelijck onderdaenigh zijn. De moeder Ancilla sal haere Susters als alder-liefste dochters beminnen / ende verrooften. Alle Saterdaghe is sy schuldigh het capittel der ghebreken te houden; In het welck sullen de Susters met groote ootmoedigheyt de penitentien vande Moeder ontfanghen: wel wetende dat sulcke capittelen zijn het baghe-bier der ootmoedigher Susters. De Moeder sal de Susters straffen met discretie / ghebruyckende tsamen olie ende wijn naer d'exempel van den goeden Samaritaen. Ock sullen elcke Moeders benerstighen / dat elck Clooster ten mintsten eens tsiaers van haere Overssten ghevisiteert worde. In welcke visitatie sal de Visiteerder sunderlingh ondersoecken vande regnichheyt / ende vande dryderleye besluytinghe / vande liefde ende susterlijck vrede / vande armoede ende ootmoedighe onderdanicheyt / vanden Goddelyncken dienst / ende van het heylich Ghebedt. Ende de Visiteerder mach in syn visitatie de Moeder aff-setten / ist dat hy ghenoeghsaeme oorsaecke vindt / naer goet-duncken der ghemeynte.

5

Luce 10.

Vande

Vande deught des gheloofs. HET IIII. CAP.

TEn vierden wordt int Euangelium verhaelt van het gheloouе der H. Maghet / die de Susters hebben moeten/ende inde selue de H. Maghet op drye manieren naer-volghen. De maghet Maria is de alder-sterckste ghewees̄t int gheloouе; ende wt haer gheloouе heeft sy om Gode te behagen ghepeyst/gesproken/ ende gedaen des hier volght. Want sy den Sone Godts deur t'gheloouе/ ootmoedighept/cñ ghehoorsaemhept heeft ontfangen/sy is ghegaen naer het gheberchte / ende is in het huys van Zacharias ghegaen/ende heeft de heylige Elisabeth ghegroett. Ende ten byspoen sy heeft ghelooft als Elisabeth tot haer seyde: *Saligh zijdy die ghelooft hebt, want de dinghen sullen volbracht worden die v gheseyt zijn vanden Heere.* Naer d'exempel ende naervolghinghe der H. Maghet/moeten de Susters om Christo te behagen sterck zyn int gheloouе. *VVant sonder gheloouе ist ommoghelijck Gode te behaghen/* oft Iesum te ontfan-

Lucæ 1.

Ibidem.

1

Hebr. 11.

ontfangen/ oft op-te-climmen de ghe-
berchten der volmaecktheyt / oft yet
goets te doen in het huys van Zacha-
rias (dat is in de H. Kercke oft Religie)
oft de H. Elisabeth te groeten / dat is/
de verdiensten der Heylighen/ ende der
H. Kercke deelachtich te wesen. Eghee-
ne en mach in dese Religie ontfanghen
worden / ten sy datse gheloouigh ende
Catholick zy / daer-men gheen quaedt
vermoeden van eenighe ketterye af en
heeft; die oock vande Roomsche Kercke
niet verbannen en zy. Want aengesien
dattet ommoghelyck is Gode te beha-
gē sonder t'gelooue: hoe soudet mogen
gheschieden/datter eenighe niet geloo-
uigh ende recht Catholick in dese Or-
den ontfangen soude worden/die welc-
ke gheheel daer toe gheschickt is / om
Gode te behaghen? Om dese deught
des gelooffs volmaecktelycker te heb-
ben / sullen haer de Susters bouen all
wachten/dat sy hun niet en onderwin-
den eenighe curieuse oft scrupuleuse
quellinghen ende fantasien van t'ghe-
looue; maer sullen simpelyck gheloo-
uen/ ghelyck onse Moeder de H. Kerc-
ke ghelooft. Voorts zyn de Moeders

ghe-

ghehouden banden Heere de Paus te begheeren/ eenen bãde Cardinalen der H. Roomscher Kercke/ die de beschermer deser Oꝛden wesen sal/ op dat de Susters (die altyt den Roomschen Stoel ghehoorsaemheyt ende eer-biedinghe schuldich zyn) der Roomscher Kercken onderdanigh mogen blyuen/ ende stantastigh int gelooue de deughden ende behaeghelyckheden der maghet Marie moghen onder-houden.

Vande deught der deuotie oft ghebedt.

Het v. Capittel.

TEn byfden woꝛdt int Euangelium verhaelt de deught der deuotie ende bedinghe bander maghet Marie; die de Susters hebben moeten/ende inde selue de H. Maghet op dꝛye manieren naer-volghen. De maghet Maria is de alder-deuootste ghebeeſt/ende wt deuotie/ heeft sy om Gode te behaeghen/ghepeyst/ghesꝛoken/ oft ghedaen t'ghene hier volght. Want sy heeft seer aendachtelyck ende blydelyck Godt ghepꝛesen/segghende:

Mijn

Myn ziele maeckt groot den Heere: ende mijnen gheest heeft hem verheught in Gode mijnen Saligh-maecker. Daerlyck ghinck sy op naer Jerusalem/haeren Sone volghende; syn sermoonen heeft sy seer deuotelyck gehoort; dicmael is sy weder-ghegaen te Nazaret: Eñ ten byscen heeft sy volherdigh gebleuen in het gebedt met de Apostolen. Naer d'exempel ende naervolghinghe der H. Maghet / moeten de Susters / om Christo te behaghen bouen al leeren de consten ende wetentheyt van Godt te louen ende te bidden. Sy moeten den Goddelycken dienst houden naer het gebruyck van Roome. *Ende dagelijcx sullen sy houden vande heylighe Maghet Maria, naer haeren roep, ten sy dat Sondach waer, oft dobbel, oft solemnele feest, oft eenige andere feest die vande weerlijcke ende gheestelijcke persoonen gheviert wordt. Maer daer Clooſters der Susters zijn gefundeert ter eeren vande Bootschap, vande Ontfanckenisse,*

Luce 1.

Luce 2.

Aller. 1.

Nota: dat dese puncten den Susters af genomen zijn deur het Concilie van Trente, midts de reformatie vãden Roomschen Breuier.

vanden

Vanden heyligben Sacramente, vande mede-lijden, oft Vande goedertierentheyt Marie, oft onſer L. Vrouwen VVeen, oft van haere trooſte, oft Vande deughden der H. Marie, ende dier ghelijcke; daer ſullen de Suſters den dienſt houden Vande ſelue haere fundatie. Maer de andere feeſten Vanden Roomſchen Breuier, behalden de veur-ſeyde, ſullen ſy laeten veur-by gaen met een cõmemoratie; Ende alle daghe als ſy niet en houden Vande H. maghet Maria, ſalmen van haer commemoratie houden tot alle ghetijden ſnachts ende ſdaeghs.

Het woordt ock toe-ghelaten den broeders die by de Suſters woonē oft haer dienen / dat ſy / deur de Apoſtoliſche macht / hun ſullen inde Miſſe ende Ghetijden mogen den Suſters gelyck maecken. De leecke Suſters ſullen deur de Ghetijden banden daghe leſen

de croone ons Heeren Jesu/ inhoudende dry-en-dertich Pater nosters / ende soo veel Aue Maria. Maer deur ons L. Vrouwen Ghetyden sullen sy lesen de groote croone der H. maghet Marie / inhoudende twee-en-tseuentich Aue Maria/ende seuen Pater nosters. Maer de werck-susters en broeders die buyten wooncn/en sullen het habijt der Religien niet draeghen; ende deur hun ghetyden sullen sy lesen de ghetyden vande derde Orden der H. maghet Marie; van welcke Orden sy altyt zyn moeten. De Susters sullen ordinairlyck ten heyligben Sacramente gaen van beerthien daghen te beerthien daghen/ende opde Hooghtijden ons Heeren Sabaoth / ende der maghet Marie; int Auontmael ons Heeren/ opden ierstcn Sondach vanden Aduent / ende den ierstcn dach van Quadragesima / op Alder-Heyligben dach / ende opden feest-dach des H. Vaders Franciſci/ van wiens Orden Prelaeten ende Broeders moeten deur last van den Roomschen stoel de Susters deser Religie regeren. De Susters sullen opwaerts gaen nae Jerusalem met hen

Quadrag. is den ierstcn Sondach vanden Vasten.

seluen te oeffenen niet alleen in het wt-
wendigh ghebedt/ maer oock in het in-
wendigh. De Moeders sullen besor-
ghen datse sermoonen hebben/ sonder-
lingh inden Aduent ende inde Vasten/
ende op alle hooghe Feest-daghen des
3 Jaers: welcke sermoonen sy aendach-
telyck ende deuotelijck moetē hooren:
Ioan. 8. want de Suster *die wt Godt is, hoort Godts*
woorden. Naer Nazareth weder-keeren
4 is/ naer het volbrenghen vande werc-
ken der ghehoorsamheyt hun terstondt
te vertrecken tot hunne Celle oft tot de
Kercke / op dat sy den tyt niet onnut-
telyck en verquisten / ende haere ver-
diensten niet en verliesen die sy vercre-
ghen hadden. Volstandigh te blyuen
5 int ghebedt/is de Kercke ende den god-
delijcken dienst gestadelyck te volgen.
Om dan dese deught des gebedts vol-
comelycker te vercryghen / sullen de
6 Susters dese twee dinghen bouen all
beminnen / te weten den Choor ende
dat Hoogh-weerdigh Sacrament. De
Moeders sullen neerstigh zijn / dat sy
met woorden ende exempelen den Su-
sters leeren dese twee dinghen soecken.
Ende alst moghelyck sal wesen / naer

het goet-duncken der Moeders / salmen deur de heele Octaue des H. Sacraments een ghestadigh Loff houden van t'selue H. Sacrament/deur de Susters die vande Moeder daer-toe ghestelt sullen wesen. Want de principaelste deuotie der H. Maghet is ghebeeft tot de Misse / ende tot het alder-weerdighste Sacrament des Autaers.

Vande deught der Onderdanicheyt. Het vi. Cap.

TEn sesten wordt int Euangelie verhaelt de deucht der Onderdanigheyt vande maghet Maria / die de Susters hebben moeten ende inde selue op dese manieren de H. Maghet naer-volghen. De maghet Maria is altyt de alder-onderdanighste ghebeeft / soo tot Godt als tot de menschen om Godts wille. Daerom wt haere onderdanicheyt / om Gode te moghen behaeghen / heeft sy de naer-volgende dinghen ghepeyst/ghesproken / ende ghedaen. Want wt onderdanicheyt heeft sy Gode ontfangen/ ende als de daghen der suyueringhe

vervult waeren / heeft sy haeren Sone inden tempel ghedragen / ende een paer turtel-duyuen / oft twee duyuen gheoffert. Sy heeft den Keyser onderdaenich gheweest / gaende naer Bethleem. Ende ten vyfden heeft aldaer belijdinghe ghedaen / belijdende den Keyser onderdanich te zyn. Naer d'exempel ende naer-volghinghe der H. Maghet moeten de Susters / om Christo te behaegen / Gode onderdanich zyn / syn thien gheboden volbrenghende; ende turtelduyuen offeren / doende waerachtighe biechte van haere sonden; desghelyckx oock duyuen offeren / Gode wt alder herten beminnēde. Ende als den dach ghe-eyndt is / eer sy te ruste gaen / sullen sy Gode haere wercken offeren / ende rekeninghe houden. Oock moeten de Susters om Godts wille haere Ouersten / te weten / de Vaders ende Moeders ghehoorsaem wesen: denckende dat de H. Maghet / die wt onderdaenicheyt ontfanghen hadde / heeft oock den Heere ghebaert / staende in gehoorsaemheyt van eenen mensche; te weten / vanden Keyser Augustus. Want sonder de ghehoorsaemheyt en kan een

Suster

Suster gheen goet ontfanghen / noch eenigh goet werck baren ende volbrengen. Om dan dese deught der onderdanicheyt volmaectelycker te hebben / soo moeten de Susters by kiesinghe vande ghemeynte hebben een moeder Ancilla / ende haer vastelyck ghehoorsaem zyn. Ende om dies wille dat alsulcke Moeder houdt de plaetse vande maget Maria / soo moeten de Susters een alsulcke kiesen / de welcke zy een uercoren dat der deughden ende alder-volmaectheyt. Daer-en-boven sal noch bander ghemeynten ghekosen worden een Vicarisse / die de plaetse väde Moeder bewaere / als sy niet teghenwoordigh en is. Ende dese twee sullen altyt met haere Susters wesen / principalyck inden Choor / int werck-huys / ende indē Kefter ; Ende als sy beyde niet en konnen / sal emmers een van hun beyden by de Susters blyuen. Behalven dese / sullen noch bande ghemeynte ghecosen worden een mintsten seuen Discrete / der welcker raet / de Moeder niet de Vicarisse altijt sal ghebruycken in swaere saecken / ende van groot verlanck. Maer de Moeder die

in alsulcke saken yet soude vermeten te doen sonder raet vande veur-ghenoemde/ sal by den Visitateur beschuldight/ ende scherpelyck ghestraft worden. De Susters sullen ghedencken dat sy totte Religie comende / hebben om Godts wille haerē eygen wille versaeckt; ende dat sy geestelycke diuerye doen/ als sy haeren eygen wille eñ begeerten weder souden nemen. Niemandt en sal belofte van Professie doen veur het vyffthienste iaer haers ouderdoms / noch ontfanghen worden veur haer veerthienste iaer; noch oock naer haer veertichste iaer; tē waer dat sulcke ontfanghen wierdt om eenighe seer pramende redene. Ende als de Susters Professie doen / sullen sy segghen aldus:

Aengaende dē ouderdom der Nouiciē, moet onderhouden worden het gebot vā t'Concilie van Trente.

Inden naem der Heyligher Drijvuldicheyt, des Vaders, ende des Soons, ende des Heylighen Gheests, ende der alder-weerdighster maghet Marien moeder Godts.

Ick

Ick Suſter N. beloue ende gheloue Gode eñ der maget Marie, ende allen Heyligen; ende v Moeder, alle den tijt van mijnen leuen te onderhouden den Reghel vander heyligher maghet MARIE, leuende in reynicheyt, met eeuwigher beſluytinge, ende in ghehoorſamheyt, ende in heyligher armoede: Vuegende mijne manieren naer den Reghel, op ſulcke maniere van Verbindinghe, als de Suſters inden Regel ende deur den Reghel verbonden wordē. Dan ſal de Moeder ſeggen:

Ist dat ghy dit onderhoudt, soo beloue ick v, dat ghy den Heere IESVM tot eenē Bruydegom sult hebben inden hemel. Ende alle de Susters daer by staende / sullen met luyder stemmen antwoorden / Amen.

Vande deught der Armoede.

HET VII. CAP.

DEn seuenste is int Euangelie verhaelt de deucht der Armoede vande H. Maghet; die de Susters moeten hebben / ende inde selue de H. Maghet op drye manieren naer-volghen. Maria de alder-armste Maghet / heeft altyt alder-armelijcste gheleeft; Ende wt armoede om Gode te behaeghen heeft sy ghepeyst / ghesproken / ende gedaen des hier naer volghyt. Want sy was ghherberght in een arme plaetse / *midts dat sy gheen plaetse inde herberghe en hadde*. Sy heeft Iesum

Lucæ 1.

inder

inder krebben nederghelept by den oss ende den esel. In doecxkens heeft sy hem ghewonden / niet van syde ghemaeckt. Ende ten vierden heeft hem met haere borsten gheboedt / anders gheen boedtsel veur haeren Sone hebbende. Tot exempel ende naervolghinghe der H. Maget / moeten de Susters dese Euangelische peerle der armoede beminnen / ende onderhouden; sonder de welcke alle de Cloosters der Religie by naer verballen: ende niet lichtelyck en vinght-men dese twee te samen in een Clooster / te weten / rijckdom ende deuotie. De Susters moeten int Clooster woonen als Pelgrims / ghelyck in een woon-stede die haer niet toe-en-behoort. Haere Cloosters ende bouwinghen sullen sonder curieusheyt oft costelyckheyt getimmert worden. Sy leggen Jesum inde crebbe / als sy slechte cellen ende bedt-steden beminnen: sy wenden hem in doecxken / als sy met snoode ende groue cleederen becleedt worden: sy boeden hem met maeghdelyck melck / als sy in haere herten geene onsuyuere gedachten en ontfanghen. Om dan dese heylighe armoede

1

2

3

4

5

volmaecktelyckher te hebben/ om Christo te behaeghen / moeten de Susters (wiens armoede is alle dingen te hebben int ghemeyn / ende niet eyghens) aen-mercken twee dingen. Ierst aengaende de Rouitien / dat die gheensints ontfanghen en worden met besmettinghe van simonie. Ten tweeden/ sullen sy bemerck nemen op haere erfnis ende renten / te weten / dat sy gheen ouer-bloedighe en coopen / noch ontfanghen / noch en soecken; noch en sullen boecken beghheeren / oft andere dinghen tot cleederen / oft curieuse wercken: maer / soo om ledicheyt te schouwen; soo om te moghen eten van arbeyt haerder handen; soo ock om de heylighe Maghet naer te volghen/ die met haere handen plach te wercken / sullen de Susters neerstich wesen het werck-huys te volghen. Ende als het cloockken van het werck-huys ghelupdt is / sullen alle de Susters sonder wtnemen (die gheen ander sunderlingh ghebodt der ghehoorsaemheyt en hebben) hun derwaerdts haesten ende vergaderen; ende aldaer werckende sullen sy lesen de Psalmen

vanden

van den naem Jesus / ende van den naem Maria / ende voorts stil-swyghende haer handt-werck verbolghen. Nochtans mach de Moeder den Susters oorloff gheuen te spreken / ist dattet haer goet-dunckt; oft dat een Suster lese te wylen dat de andere wercken. Maer gheen werck en sal int werckhuys ghedaen worden / dan t'ghene de Moeder beuolen heeft. Ende alle de Susters moetrn beter gade slaen de dinghen der ghemeynte / dan die eenighe Suster int besunder verleent zyn. Ende de Moeder sal neerstelyck toe-sien / dat peghelycken versien worde / principaelyck den siecken / na dat elcken van noode sal wesen. Oock sal de Moeder haer wachten van particuliere gunste / op dat sy op de eene te seer siende / de andere niet en quetse. Ende op de bequaeme tyden moetmen beur de siecke ende ghesonde pronisie doen / principaelyck van dinghen die op andere tyden niet te becomen en zyn.

Vande

Vande deught der Lijdsamheyt.
Het viii. Cap.

TEn achtsten wordt int Euangelium verhaelt de deught der Lydtsamheyt vande maghet Maria; die de Susters hebben moeten / ende inde selue op drye manieren de H. Maghet naer-volghen. De maghet Maria is altyt de alder-lydsamste geweest; ende wt Lydsamheyt om dat sy Gode soude behaeghen / heeft sy ghepeyst / ghesproken / oft ghedaen dat hier naer volght. Want sy heeft lydsamlyck verdragen de verbolghinghe van Herodes ende vande Joden; haeren Sone heeft sy droeuich zynde dry daghen lanck ghesocht; ende ten derden heen ghevonden hebbende heeft sy met blyde ende moederlycke sprake ghesept: *Sone, waerom hebdy ons aldus ghedaen? siet v Vader ende ick droeuigh wesende sochten v.* Luce 2. Tot een exempel ende naervolghinghe der H. Maget / moeten de Susters / om Christo te behagen / verlanghen om per heur den naem haers bruydegoms te lyden / ende daghelyck

het

het cruys draghen; ende sy moeten hun verblyden als sy ongherechtighe vervolghingen lyden. Want de Heere Jesus heeft ghesept: *In uwe verduldicheyt suldy uwe zielen besitten.* Ende de Apostel sept: *Ist dat wy mede lijden, soo sullen wy oock mede regneren.* De Susters dan die in dese werelt quaet verdragen om Christus wil/ die ontfanghen eere van Christo inden hemel. Oock moeten sy hun ghetroosten / ist dat by auentueren Godt haer soo haestelyck niet en verhoort/oft van haerlieden en wordt ghevonden: ende sy moeten volherden Jesum soeckende drye daghen lanck; dat is deur berou/ biechte/ende vol-doeninghe/ ende godvruchtelyck claghende moeten sy met Christo ghemeynsaeme sprake hebben/ ende clachten doen; ghelyck een bruydt aen haeren bruydegom ghemeynelijck doet. Om dese deught der Lydtsamheyt volmaecktelycker te hebben/moeten de Susters peysen datter veel zyn die Jesum niet en vinden / om dat sy hem gheen drij daghen lanck en soecken/ maer alleen twee. Want sy gheen goede oprechte biechte en doen/ om dat sy eenige sonden verborgen eñ swyggen.

2 Luce 21. 2. Tim. 2. 3 4 5 6

Voorts

Voorts sullen sy peysen datter niet en is / d'welck haer soo sonderlinghe vrindinnen Christi maeckt / als blydelyck om Jesus wille onghelyck te lyden.

Vande deught der Goedertierenheyt oft Liefde.

Het ix. Capittel.

TEn neghensten wordt int Euangelie verhaelt de deught der Goedertierenheyt oft Liefde vander maghet Maria / die de Susters hebben moeten / ende inde selue de H. Maghet op drye manieren naervolghen. De maghet Maria is altyt gheweest de alder-vierichste inde Liefde / ende de alder-volste van goedertierenheyt ende bermhertichheyt. Ende wt haere liefde om Gode te behagen / heeft sy ghepeyst / ghesproken / oft ghedaen dat hier volght. Want sy heeft haeren Sone met haer eygen melck gheboedt / ende hem wt Herodes vervolghinghe ghetoghen / hem naer Egypten dragende; deur haeren naesten was sy besorght / begheerende wijn in Cana Ga-

Matth. 2.

lileen.

lileen. Ten vierden heeft sy de dienaers met saligher leeringhen onderwesen/ hun vermaenende ende verlichtende. Tot een exempel ende naer-volghinge der H. Maghet / om Christo te behaeghen / moeten de Susters Jesum met melck voeden / dat is / met heyligher begeerten/ niemandt beminnende sonder hem / ende met niemanden ghemeynschap ende troost soeckende / dan met Jesum. Voorts sullen sy hem draghen naer Egypten / in haere temptatien denckende opde doot / die by Egypten beteeckent wordt. Sy sullen ock doen wercken der ontfermhertichept/ lichamelycke ende geestelycke ; die beteeckent worden by den wyn die Maria begheerde/ ende by de leeringhe die sy ghegheuen heeft. Want aenghesien dat de Susters deser Religie zyn ende ghenoempt worden sunderlinghe Religieusen der maghet Marie/ soo moeten sy met de H. Maghet (die de aldervolste was van vermhertichept) ock vol van vermhertichept wesen. Dat dese Religie de andere te bouen gae in puerheyt / ootmoedicheyt / ende goedertierenheyt ; Want de gloriose Ma-

Ioan. 2.

1

2

3

4

ghet

ghet heeft dese drye deughden onder alle andere sunderlingh lieff ghehadt. Om dan dese deught volmaecktelijcker te hebben/ sullen de Susters dencken / dat een Clooster daer de Susters malcanderen niet en beminnen/is des duyuels clooster / al-waer Christus niet en woont: *VVant zijn plaetse is gemaeckt in vrede*: Ende dat sy verliesen alle ighene dat sy doen sonder liefde. Hier-om sullen de Susters daghelyckx spraecke hebben vanden brede/ naer de eerste deuotie der H. Maghet: Te weten/ dat sy altyt onder de Susters brede sullen maken/ versoenende de twistighe/ alle d'andere beronschuldigende/ende altyt tot brede ten besten spreken. Sy moeten lichtelijck d'een den anderen haer misdaet vergeuen / willen sy dat God haerlieden vergheue. Sy en sullen oock op andere niet sien / maer altijt haers selfs sonden beur ooghen stellen; want dit is de conditie der waerachtigher liefde ende ootmoedicheyt. Maer de moeder Ancilla zy sorghvuldigh / dat haere oogen gheen ruste en nemen/ ten zy dat sy eerst versoent hebbe de Susters die met malcanderen kyuen oft

Pſal. 75.

5

6

7

8

haeten/ oft vanden anderen achterclap spreken / oft qualyck spreken : want de quaet-sprekende tonghe heeft veel zielen verlozen. In elck Clooster sal altyt wesen eenen kercker oft meer/ die sterck/maer nochtans menschelyck zy. Ende den siecken Susters sal meerder liefde ende bermhertichept gedaen wozden : alsoo dat de ghesonde den siecken sullen doen ende dienen/gelyck sy met redene souden begheeren / datmen haer orde ende diende / waert dat sy sieck waeren. Nochtans moeten sy dencken dat de deughden ghesusters zyn; ende daerom en mach de liefde de armoede tot het Clooster niet stupten.

Vande deught des Lijdens oft mede-lijdens.

Het x. Capittel.

TEn neghensten wozdt int Euangelie verhaelt de deught des Lydens oft mede-lydens/ de welcke de Susters hebben moeten/ ende in die op dzy manieren de H. Maghet naervolghen. De maghet Maria

is altyt gheweest de alder-bedruckste/ eñ de alder-volste van mede-lyden ouer de doot haers Soons. Ende om Gode te behaeghen / heeft sy wt mede-lijden tot haeren Sone / ghepeyst / ghesproken/ oft ghedaen des hier naer volght. Want de woorden van Simeon: *deur ws selfs ziele sal een sweert gaen*, heeft sy dickwils int herte ouer-leyt. Sy heeft neffens het cruys haers Soons ghestaen als hy sterf; de wonden haers Soons heeft sy dickwils aen-ghemerckt; ende ten vierden heeft sy de plaetsen zynder passie dickwils besocht. Tot exempel ende nae-volghinghe der H. Maghet/ moeten de Susters om Christo te behaeghen / ghestadelyck in haere herte draghen het bondelken van Myrrhe. Ende daerom is dese deught des cruyce de thienste / de leste / ende het slot. In dese is ghelegen de volmaecktheyt der Religieusen/ ter wylen sy in dit dal der allendicheyt leuen. Om volmaectelycker te hebben dese gratie des cruys/ ende dese deught des mede-lydens met den ghecruysten / sullen de Susters dencken / dat dese gratie niet ghevonden en wordt / int lant der ghenen die

Lucæ 2.

i

z

saech-

saechtelyck leuen. Daerom de Suster die tot dese gratie des cruys begheert te gheraecken / moet peysen / dat haer van noode is / in abstinentie / ende soberheyt te leuen/ende haer lichaem met slechte ende rouwe cleederen te bedecken / in haeren Bruydeghom alleen troost te soecken ende te ontfanghen; ende dat oock in haer cleet de doot van haeren Bruydegom verthoont worde. Hierom aengaende de abstinentie moeten de Susters allen den tyt haers leuens vasten des Vrydaeghs ende des Saterdaeghs: Want oock de maghet Maria dese twee daghen is ghewerst in seer grooten druck ende droefheyt. Maer des Sondaeghs/Dynsdaeghs ende Donderdaeghs mogen sy vleesch ghebruycken / alleen snoenens; want soo langh als sy ghesont zyn en sullen sy tsauonts nemmermeer vleesch eten. Als nochtans eenighe Susters (eerst oirloff hebbende vande Moeder) willen vasten inden Aduent/ende de vry veertich daghen/ te weten Christi/ende der maghet Marie / ende der Apostolen/ sullen ghebenedijt zyn van Christo/ende vande H. Maghet/ende vande hey-

3

4

Dese drij Vastés vã xl. dagen staen verclaert inde Declaratie der H. Ordẽ, int x. cap.

lighe Apostolen. Voorts aengaende het
habyt der Susters / d'welck slecht en-
de groff moet wesen / sal dese maniere
ghehouden worden; te weten / dat de
gheprofessyde Susters ghecleedt sul-
len zyn opde maniere ende ghedaente/
ghelyck ghecleedt waeren Jesus hae-
ren Bruydegom ende de maghet Ma-
ria syn Moeder; op dat de Susters in
haer werck ende habijt haeren Bruy-
deghom Christo/ ende synder Moeder
gelijck zyn: alsoo dat soo wel de Moe-
der als den Sone bethoont worden in
der Susters cleederen ende habijten;
te weten/ in grauw/ wit/ ende root/ de
welcke Jesus in syne passie gebruyckt
heeft; ende een swerte wiel / ghelyck
de maghet Maria ghebruyckt heeft
naer de doot haers Soons. Maer aen-
ghesien dat Christus Bruyts ende Su-
sters soeckt/die hem ende syne Moeder
dienen met vreughde/ vrede ende geru-
sticheyt der conscientie/ sonder eenighe
scrupulen / oft duysterheyt der ongheru-
sticheyt ende vreese: Soo sullen de
Susters weten/ dat sy niet verbonden
en zyn op pene van dootelycke sonde/
dan tot de sesse / te weten / tot de rey-

nich-

nicheyt/beſluytinge/ghehoorſamheyt/ armoede/ den Goddelycken dienſt te betaelen/ende tot onder-houden banden baſten van haeren Reghel. Maer tot de andere heertich wercken der H. Maghet inden Reghel beſchreuen/ en zyn ſy niet ghehouden dan op een pene oft diſcipline. Ende bouen dien inde twee leſte bande ſeſſe daer ſy toe verbonden zyn/ mach de Moeder diſpenceren met raet der diſcrete/ende der Ouerſte oft des Bicht-baders. Sulcx dat de diſpenſatie ghedaen zynde/ de ſiecke oft weecke Suſters/oft die andere wettighe oorſaeck hebben/ naer aduys der beurſeyde/ en zyn beur alſdan niet gehouden de ghetyden te leſen/ noch den baſten te onderhoudē/noch het vleeſch deruen naer den Reghel. Als wy dan nv gheſtelt hebben alle de Euangeliſche manieren/by de welcke de H. Maghet mach verclaert eñ naer-gevolght worden; Laett ons het eynde des Reghels ſtellen inde volherdicheyt. Want het leſte woordt datter bande H. Maghet inde heylige Schrifture gheſchreuen ſtaet/ is: dat *zy allen waeren volherdende eendrachtelijck int bidden, met Maria de* *Actor. 1.*

Moeder Ieſu. Soo ſullen dan de Suſters volherden inde onderhoudinghe haers Reghels: *VVant die volherden totten eynde toe ſullen ſalich weſen.* Dat ſy dan leuen het leuen van Maria / ende ſteruen de doot van Maria / op dat ſy eeuwelyck moghen regneren met Maria / ende met den Heere Jeſu Chriſto / der Suſters Bruydeghom / ende Soon der maghet Marie inden hemel.

Matt. 10.

A M E N.

Maer want het qualijck moghelijck waer deſen teghenwoordighen brieff te draghen tot alle plaetſen, inde welcke daer van ſekerheyt ſoude moeten ghedaen worden: ſoo willen wy ende ordineren deur de Apoſtoliſche macht, dat de copijen van deſe onderteeckent zijnde mette hant van eenighen openbaeren Notaris, ende beſeghelt met den ſe-

ghel

ghel van eenigen Prelaet oft perſoon in gheeſtelijcke digniteyt gheſtelt, oft van het gheeſtelijck hoff, ſullen ſoo vaſt gelooft worden in rechte, oft elders daert van noode mochte weſen, ghelijckmen deſe teghenwoorde ſoude geloouen waert dat ſy daer ghetoont oft ghepreſenteert waere. Hier-om en ſal gheenen menſche in eenigher manieren gheorlofft weſen deſen brieff onſer approbatie, beveſtinghe, verbreydinghe, wille, ende ordinantie te breken, oft met vermetelijcke ſtouticheyt daer teghen te doen. Maer iſt dat hem yemant des vermeten ſal te doen, die ſal weten dat hy vallen ſal in de gramſchap

van Godt almachtich, ende van ſijne heylighe Apoſtolen Petrus ende Paulus. Ghegeuen te Roome, by Sinte Peeter, int Iaer ons Heeren duyſent vijf-hondert ſeuenthien, de achtſte Calende vande Ooſtmaent, in het vijffde Iaer ons Pauſdoms.

Hier eyndt den Reghel ende leuen vande Suſters der Orden onſer L. Vrouwen, ghenoempt ANNVNTIATEN.

Hier volght een cort begrijp van de principaelſte Priuilegien, Gratien, ende Afflaten by verſcheyden Roomſche Pauſen verleent der Orden onſer Lieuer Vrouvven, ghenoempt ANNVNTIATEN.

TEn is gheen wonder/al iſt dat verſcheyde Pauſen van Roomen naervolghers van S. Peeter malkanderen ſuccederende/ midts de deuotie ende affectie die ſy draghen tot de glorieuſe moeder Godts Maria/ende tot haere Orden ghenoempt ANNVNTIATEN/ hebben de ſelue Orden deur hunne Apoſtoliſche macht vereert ende beueſtight met veel ſchoone Priuilegien/ Gratien/ ende Afflaeten/ daer van de merckelijckſte hier naer volghen.

IN den eersten / Alexander VI. heeft de Susters deser Orden ghecommuniceert ende toeghevoeght alle de Priuilegien ende Gratien / die by eenighe Pausen van Roomen verleent zijn de Orden der Minderbroeders.

Item Leo X. heeft hun van gelijcken gecommuniceert ende toegevoecht alle de Priuilegien ende Gracie verleent de Orden van Sinte Clara.

Iulius II. ende andere / hebben de Susters deser Orden haere Cloosters ende plaetsen vrij ghemaeckt ende exempt van het onderwindt / visitatie / correctie oft ouerichept van alle Bisschoppē hunne Stadt-houders ende andere Ordinariſſe.

Leo X. heeft toe-ghelaeten / dat de Priesters ſyn weerlijcke / oft vā eenigherhande Orden die geſtelt zijn tot dienſt vande Susters deser Orden / ſullen hun den seluē Susters mogen conformeren ende gelijck maecken /

aen-

aengaende den Goddelijckē dienst.

Leo x. heeft gheghundt / dat de ordinarise Biecht-vaders der Susters / oft andere die met consent der Overste haer inde biecht sullen hooren / op alle feestdagen vanden Heere Sabaoth / vande H. maghet Maria / vande H. Apostolen Petrus ende Paulus / vanden H. Franciscus / van alle Heyligen / ende oock de heele goede weke deur / sullen hun moghen volcomelijck absolueren / ende salige penitentie inne-stellen.

Den seluen Leo x. heeft verleent vollen Afflaet op elcken dach als sy ten H. Sacramente sullen gaen.

Innocentius VIII. ende Leo x. hebben verleent als sy lesen vijff Pater nosters ende Aue Maria veur het H. Sacrament / veur den staet der H. kercke / oft die sieck zijn t'selue lesende op hun bedde / den seluē Afflaet die verleent is den genen die besoecken de kercke onser L. Vrouwen

van

van Portiuncula den ij. Augusti.

De selue Paussen hebben verleent dagelijcx als sy ter veursch. intentie lesen vijff Pater nosters ende Aue Maria met Gloria Patri / eñ noch eenen Pater noster veur den Paus / alle de Afflaten die dien dach te verdienen zijn inde statien van Roome.

Welcke Afflaten moghen sy oock verdienen met de seuen Psalmen ende Litanyen te lesen in haere kercken; ghelijck gheghundt hebben Pius II. ende Leo X.

Hebben oock dese twee Paussen verleent vollen Afflaet als sy lesen de croone ons Heeren / begrijpende drijendertich Pater nosters ende Aue Maria; oft de croone onser Lieue Vrouwen / begrijpende drijentsestich Aue Maria / ende naer elck thien Aue Maria eenen Pater noster.

Sy mogen noch de Afflaten van de statien vã Roome verdienen met thien Aue Maria te lesen veur het

beeldt

beeldt onser L. Vrouwen / ende dat teur de vermeerderinghe van het Catholick gheloove; ghelijck ghegundt heeft Iulius II.

Alsoo-men godtvruchtelijck gheloofft/dat-men een Jaer lanck lesende alle dage vijfthien Pater nosters ende Aue Maria / ghegroett soude hebben alle de wonden die Christus in sijne passie veur ons ontfanghen heeft/ soo ghundt Leo X. die dit sullen doen telcken daghe te verdienen vijfthien duysendt Jaeren Afflaet.

Iulius II. heeft verleent alle Christene gheloouige die eenighe kercke deser Orden sullen besoecken geduerende de feeste vande ghedenckenisse der Wee vande maghet Maria; beghinnende vande tweede Vesperen vãden Passie-Sondach/tot de tweede Vesperen exclups vanden Saterdach veur Palme-Sondach / dat sy verdienen mogen den seluen Afflaet eñ quijtscheldinge der sonden die sy

ver-

verdienen souden besoeckende personelijck het graff ons Heeren.

Leo x. heeft verclaert / dat desen Afflaet duert vande eerste Vesperen vanden Passie-Sondach / tot den Palm-Sondach incluys.

Heeft oock ghegunt dat de Bichtvaders der Susters sullen dien tijt gedurende / alle Christene geloouige tot hunne kerckē comende absoluerē van alle sonden / behoudelijck die gereserueert sijn den Stoel vā Roome.

Item dat de selue Christene gheloouighe desen Afflaet sullen mogen verdienen met thien Aue Maria te lesen / eñ een aelmisse te gheuen naer hunne macht. Ende die midts hunne sieckte tot de Kercke niet comen en konnen / t'selue thuys lesende / ende hunne aelmisse seyndende.

Ten lesten / dat de Susters dien tijt gheduerende / desen Afflaet moghen verdienen soo dickwils als sy ten H. Sacramente gaen.

Vande

Vande Thienkens.

IVlius 11. heeft verleent de persoonen die vande Susters deser Orden Thienkens ontfanghen / ende de andere persoonen diese van dese sullen ontfanghen ende draghen / dat sy lesende thien Aue Maria ter eeren vande thien blijschappen ende thien deughden der H. Maghet Marie / moghen verdienen thien duysendt daghen Afflaets.

Ende Leo x. heeft daer-toe noch verleent thien duysent Iaeren Afflaets.

Dat is quijtscheldinghe veur Godt van soo veel Iaeren penitentie inne-gestelt, oft inne-te-stellen.

Hic de Annuntiatarum Virginum Origine & Regula libellus, vtiliter excudetur,

GVILIELMVS FABRICIVS, Nouiomagus, Apostol. & Archiducalis Librorum Censor.

Placet imprimatur

Fr. ARNOLDVS AB YSCHA, *Minister Prouinciæ & seruus.*

CORTE

DEVOTE OEFFENINGEN

op de veertich Wercken der maghet MARIE/ begrepen inde thien Capittelen des Reghels vande Orden der ANNVNTIATEN.

Deur P. G. S. B. Minderbroeder.

S. Amb. l. 2. de virgin.

Sulcx is MARIA gheweest/dat haer leuen alleen dient tot onderwys van alle menschen.

Tot Louen / by Jan Maes / int groen Cruys/ int Jaer 1614.

Hæc deuotarum Meditationum Exercitia Catholicæ pietati, sunt admodum consentanea ac prælo digna.

GVILIELMVS FABRICIVS,
Apost. & Archiduc. librorum Censor.

Vidit & Imprimi consensit
R. P. F. ARNOLDVS AB YSCHA,
Fratrum Minorum Germaniæ
Inferioris Prouincialis Minister.

VEVR-REDEN.

ALsoo den Reghel vande Annuntiaten / in thien Capittulē begrepen / gefondeert is / in ende op de naer-volghinghe vande thien deughden ende andere merckelijckste wercken vāde glorieuse maghet Maria ; sunderlingh die ghemelt worden inde H. Historie des Euangeliums . Ende dat-men ouerloopende de selue thien Capittulen daer wt heeft ghetrocken de veertich naervolghende wercken Marie / in orde gestelt / niet naer het vervolgh der historie / oft des tijts als de selue van haer ghedaen zijn gheweest / maer ghelijck die inden voors. Reghel vervolghende ghevonden worden : Soo is ghebleven de deuote begheerte van sommighe Religieusen vande Orden der Annuntiatē veurs. dat ick opde veursch. veertich wercken

ken ſoude eenighe oeffeninghen willen maecken / ſoo tot ontſunckinghe der deuotie/ als tot ſtichtichept der goede manieren . Twelck ick nae mijn arm vermogen hebbe deſe lieuer ghedaen : om dat ick bevroedde / dat tſelue (behaluen het gheeſtelijck profijt der zielen) ſal eenighſints ſtrecken tot ver-eeringhe der ouer-ghebenedijde moeder ende maghet Marie . Die ick ootmoedelijck bidde deur haere ghewoonelijcke ſoethertichept/ int goet te willen nemen / dat ick ſulck ſoo vermetelijck hebbe beſtaen : ende met eenen te vergheuen / dat ick my daer inne niet beter en hebbe ghequeten.

F. G. Spoelberch
Minderbroeder.

TAFELE

Vande veertich wercken der H. Maghet MARIE *in dit boecxken begrepen, naer het vervolgh der H. Schriftuer, oft des tijts soo die gheschiedt zijn. Het ierste ghetal wijst de Capittelen des Reghels, ende het tweede cijfer de nomber vande wercken in dit boeck.*

MARIA heeft maeghdelijcke reynicheyt beloeft. cap. j. werck 1.

Maria heeft den heylighen Ioseph ghetrouwt. cap. j. w. 2.

Maria is verschrickt gheweest ghepresen zijnde vanden Enghel Gabriel. cap. iij. w. 9.

Maria ghegroet zijnde vanden Enghel, peysden hoedanigh dese groete was. cap. ij. w. 4.

Maria heeft den Enghel Gabriel ondervraeght, segghende. *Hoe sal dit gheschieden? &c.* cap. j. w. 3.

Maria heeft ootmoedelijck gheantwoort: *Siet de dienstmaeght des Heeren, &c.* cap. iij. w. 10.

Maria heeft den Sone Godts deur tghelooue ontfangen. cap. iiij. werck 11.
Maria heeft wt onderdanicheyt Godt ontfanghen. cap. vi. w. 21.
Maria is opwaerts ghegaen nae het gheberchte. cap. iiij. w. 12.
Maria is inne-ghegaen in het huys van Zacharias. cap. iiij. w. 13.
Maria heeft de H. Elizabeth ghegroett. cap. iiij. w. 14.
Maria heeft ghelooft; want de H. Elizabeth tot haer ſeyde: *Salich zijdy die ghelooft hebt.* cap. iiij. w. 15.
Maria heeft Gode deuotelijck gedãckt, ſegghende: *Mijn ziele maeckt groot den Heere.* cap. v. w. 16.
Maria is den Keyſer onderdanich gheweeſt gaẽde na Bethleem. c. vi. w. 24.
Maria heeft haer bekent den Keyſer onderworpen te zijn. cap. vi. w. 25.
Maria heeft gheherberght gheweeſt in eenen armen ſtal, midts datſe gheen plaetſe en hadde inde herberghe. cap. vij. w. 26.
Maria heeft Ieſum in doecxkẽs gewondẽ, niet vã zijde gemaeckt. c. vij. w. 28.
Maria heeft Ieſum neder-gheleydt inde kribbe. cap. vij. w. 27.

Maria heeft haeren ſone met haeren melcke gheſoeght. cap. ix. w. 33.
Maria heeft met haere boriten Ieſum ghevoedt: anders gheen voetſel hebbende. cap. vij. w. 29.
Maria bewaerden alle de woorden die van Ieſu gheſeyt waeren; die ouerleggende in haer herte. cap. ij. w. 5.
Als de daghen der ſuyueringhe Marie vervult waeren, heeft zy Ieſum haer ſone inden tẽpel gedragẽ. c.vi. w. 22.
Maria heeft gheoffert een paer tortelduyuen, oft twee ionghe duyuen. cap. vi. w. 23.
Maria heeft de woorden van Symeon: *ws ſelfs ziele ſal deur-ſnijden een ſweert*, dicwils int herte ouerleydt. cap. x. w. 37.
Maria heeft lijdſaemlijck gheleden de vervolghingen der Iodẽ. c. viij. w. 30.
Maria heeft Ieſum wt Herodes vervolghinghe ghetoghen. cap. ix. w. 34.
Maria is gevloden na Egyptẽ, om Ieſum haerẽ ſone te bewaeren. cap. ij. w. 6.
Maria en is wt Egypten niet weder-gekeert, veur dat Herodes doot was. cap. ij. w. 7.
Maria heeft gheſchout de plaetſe daer Archelaus regneerde. cap. ij. w. 8.

Maria trock iaerlijcx nae Ieruſalem tot het feeſtdach, met Ieſu haren ſone. cap. v. werck 17.
Maria heeft Ieſum haer ſone droeuich zijnde drij dagē geſocht. c. viij. w. 31.
Doen Maria haeren ſone ghevonden hadde heeft zy met moederlijcke ende blijde toe-ſprake gheſeyt: *Sone hoe hebdy ons alſoo ghedaen?* cap. viij. w. 32.
Maria heeft dickwils weder-ghegaen nae Nazareth. cap. v. w. 19.
Maria heeft veur haeren naeſte ſorghvuldich gheweeſt, begherende wijn in Cana Galilee. cap. ix. w. 35.
Maria heeft de dienaers met ſalighe leeringhe onderweſen, hun vermanende ende verlichtende. cap. ix. w. 36.
Maria heeft de ſermoonen Ieſu haers ſoons deuotelijck gehoort. c. v. w. 18.
Maria heeft by den cruyce gheſtaen, als haer ſone ſterf. cap. x. w. 38.
Maria heeft de wondē haers ſoons dickwils aen-ghemerckt. cap. x. w. 39.
Maria heeft de plaetſen der paſſiē Chriſti dickwils beſocht. cap. x. w. 40.
Maria bleef vol-herdich met de H. Apoſtolen in het ghebedt. cap. v. w. 20.

CORTE OEFFENINGHEN opde veertich Wercké der maghet MARIE, begrepen inde thien Capittelen des Reghels vande Ordé der Annuntiaten.

IN HET I. CAP. Vande deught der suyuerheyt.

HET I. WERCK. Maria heeft maeghdelijcke reynicheyt beloeft.

TOt b / o alder-suyuerste Maghet / clinckt de stemme der H. Kercke: Sancta & immaculata Virginitas, quibus te laudibus efferam nescio. O heylighe ende onbebleckte maeghdelyckheyt/ick en wete niet wat louinghen ick b sal moghen verheffen. O we suyuere maeghdelycheyt/o Maria/ gaet allen loff te bouen; niet alleen om dat ghy die van ioncx aff beminnende ende bewaerende/ hebt die oock met treffelycke belofte Gode almachtigh

tigh op-ghedragen: maer oock om dat ghy de ierste syt/onder alle de dochters van Eua / die dit betreft hebt. Want al synder eenighe (weynighe nochtās) gheweest in het oude Testament / die maeghden gebleuen syn; Ghy/ o Maria/ syt de alder-ierste/ die deur het inne-ghenen des H. Gheests maeghdelycke reynicheyt geloeft hebt/ende ons desen wech der volmaecktheyt ghewesen. Daerom ghelyck sunderlinghe schande ende maledictie toe-staet den ghene die alder-ierst de werelt eenigh quaet exempel leeren: alsoo hoort v allen loff/ prijs/ ende benedictie toe/ dat ghy ons dit schoon exempel hebt ghegheuen / dwelck soo veel duysent maeghden hebben achter-volght; ghelyck v oudt groot-vader de Coninck Dauid veur-sien / ende van v ghepropheteert heeft/seggende: Adducentur Regi virgines post eam. Den Coninck sullen maeghden aen-ghebracht worden nae haer.

Pſal. 44.

Welaen dan o gheluckige dochters/ die na v Coninghinne desen wech der suyuerheyts hebt beghonst te bespeuren/ die uwe reynicheyt den opperſten

Bruydegom beloeft hebt onbevleckt te bewaeren; sijt ghedachtich / dat ghelofte schult maeckt / ende dattet beter waere niet te ghelouen / dan gheloeft hebbende niet te ghelden; bewaert dien costelijcken schat met alder toe-sicht: want uwe Bruydegom seer ialoers ende naue-siende is. *Eccles. 5.*

Leert wel schouwen ende blieden alle oorsaken ende perijckelen.

Verre sy van v alle begheerte van iemanden te sien / oft ghesien te worden / daer eenighe becoringhe uyt mochte rijsen. Ghedenckt hoe deerlyck dat Dina de dochter van Jacob tot val ghecomen is met te gaen sien ende ghesien te wesen. *Genes. 34*

Bewaert v herte wel van alle sinnelijcke affecten ende ghemeynschappen / die dickwils oorsake gheuen van veel quaets.

Ende ofter ghebiel dat de prouidentie Godts beliefde den vyandt macht te gheuen / om v te moghen tenteren / sijt vroem ende neerstigh int weder-staen; niet toe-latende dat eenighe tentatien in v souden rusten oft plaetse grypen: maer houdt v vast aen den boom des

H. Cruys / ende roept ons hulpe tot uwen ghecruysten Bloet-bruydegom; sekerlyck wetende dat hy (naer het aduys vanden H. Apostel Pauli) van sijnen tweghen sal syne bruyt ghetrouw wesen / ende niet toe-laeten / dat zy sal ghetent eert worden bouen haere cracht ende sterckheyt: maer sal haer oock deur de tentatie proffyt ende deur-deel doen beclijuen tot synder glorien / ende haerder sielen salicheyt. Amen.

1. Cor. 10

Het 2. Werck.

Maria heeft den H. Ioseph ghetrowt.

Uwe maeghdelijcheyt / o Maria / is des te volmaeckter ende wonderlijcker / om dat ghy bouen uwe belofte des suyuerheyts *ten houwelijcke besteedt sijt met eenen man van het gheslachte van Dauid ghenoempt Ioseph.* Die nochtans in ten goet deur-nemen geen beletsel en sal wesen; maer deur de Godtdelycke prouidentie is toe-gheschickt wordt tot eenen bewaerder uwer reynicheyt / den ghetuyghe uwer eerbaerheyt / den voester-heere van Jesus

Luc. 2.

uwen

uwen toecomenden sone / ende uwen trooster / ende helper in uwe pelegrinagien ende alle ouer-comende swaricheyt.

Joseph/o naer-volghsters van Maria/ moet ghy sien te trouwen. Ist dat ghy twyffelt wie dien is : Joseph is onder verschepde betreckeninghen soo veel te seggen als: Eleuatus, Verheuen. Ende wien comt desen naem beter toe als Christo? de welcke om dat hy hem verootmoedight ende vernedert heeft/ *daer-om* (ghelyck S. Paulus sept) *heeft hem Godt verheuen, ende gheschoncken eenen naem bouen alle namen, tot wiens eere alle knyen ghebooght worden.* Philip. 2.

Desen *verheuen* Joseph / Christum/ dit uwe Bruydegom ghewordẽ is opden berch van Caluarien / moett ghy sien te trouwen / als eenen bewaerder uwer reynicheyt; ende hem als een getrouwe bruyt trouwelyck aen-cleuen.

Gheenen troost soeckede als hy hem/ ende met den Propheet Dauid seggende: Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Wat hebb' ick inden hemel? ende sonder d wat heb ick ghewilt opder aerden? Psal. 27.

Met

Met hem familiaerlyck houtende ende uwe saken tracterende / ghelyck een bruydt by haeren bruydegom raet ende daet haelt; ende hem claghende ist dat d iemandt ouer-last oft mopelyckheyt aen-doet.

Ende bouen all' neerstelyck wachtende / dat ghy de ooghe uwer affectie op gheen creature en slaet / als op hem alleen. Want hy het herte alleen begheert te besitten; ende ist dat ghy dat deylen wilt / soo suldy daer deur hem ende syn gratie van d beriaghen. Dit heeft hy oock ouer-bloedelyck op d verdient; ghelyck d moet doen bekennen het ghevoelen vander huys-vrou van Tygranes Coninck van Armenien / ghelyck Xenophon verhaelt. Want alsoo dese twee ghehuysche verwonnen ende ghevanghen waeren vanden Coninck Cyrus / ende stonden deur zijnen throon daer hy sadt in sijne glorie / om van hem vonnisse te ontfanghen; als Cyrus onder andere propoosten vraeghden aen Tygranes: waer deur / oft waer mede hy meynde sijne huysvrouw te ranconneren; heeft hy gheantwoort / dat hyse begheerde te lossen

met

met sijn seluen ende met syn doot. Dese trouwe heeft Cyro soo wel bevalen / dat hijse beyde los ghelaten heeft. Thuyswaerts keerende als Tygranes syne huys-vrouw vraeghden / wat haer ghedocht hadde van de glorie ende cyraet des Coninex Cyrus / heeft zy ghe-antwoordt. Ick verclaere v / dat ick hem niet eens aen-ghesien en hebbe / maer mijne ooghen stonden alleenelijck ghestaghen op hem / die ghereet was my met sijn doot te lossen. Een groote trouwe / ende een schoon exempel voor ons. Want al hadde Tygranes dit alsoo ghesept / ende ghepresenteert sijn seluen te gheuen voor syne vrupt ende huys-vrouw : een is emmer niet ghescheidt ; ende tusschen segghen ende doen is al groot verschil. Maer dat heeft Christus onse Bruydeghom ghedaen / die ouer-sulex in alle manieren weerdigh is / dat t'allen tijden de ooghen onser herten op hem alleen trouwelijck ghestaghen sullen zijn.

Het 3. Werck.

Maria heeft den Enghel Gabriel onder-vraeght, seghende: Hoe sal dit gheschieden, want ick gheenen man en bekenne?

Verstaen hebbende de maghet Maria het wonderlyck werck/ dwelck de Engel Gabriel haer hadde ghewaerschout/ seghende: *Siet ghy sult ontfangen, ende eenen soon baren, &c.* Niet als twijselende aende waerheyt/ oft aen de macht Godts; maer mids dat sy verloofde maghet was ende begeerde te blijnen/ heeft ghevraecht naer de maniere/ seghende: *Hoe sal dit gheschieden, want ick gheenen man en bekenne?*

Aen-merckt dat dit is het ierste woort/ dwelck wy vinden inde Schrifture bande maghet Maria ghesproken; ende dat sy heur d'ierste spreeckt van haere reynicheyt. Om dat wy van haer souden leeren/ onse tonghe bedwinghen van ijdele/ wereltsche ende

sunder-

sunderlingh amoreuse spraken: die dicwils oock verbeeldinghen in het herte verwecken; niet sonder perijckel van voorder te vallen in eenigh consent oft behaghen.

Ten anderen / Maria spreeckt van haere H. gheloste te bewaren ende te onder-houden. Dwelck als seer proffytelijck gheraden wordt den ghenen die Gode gheloften ghedaen hebben; dicwils daer van met hun selven ende andere te spreken / hoe sy de selve beloften alderbest / ende alder-volcomelijcste mochten onder-houden. Desen raet heeft de H. Franciscus syne broeders ende kinderen ghegheven: dat sy in hunne t'samen-spraken dicwils souden met malckanderen houten vanden H. reghel die sy gheloeft hebben; hoe sy dien alder-bequamelijcste souden onder-houden. Want het is naturelijck dat eenen schuldenaer die een groote somme een achter is / besorght sy / vrinden ende maghen aen-spreke / om de selve tachterheyt te moghen betalen. Ghelijck oock de Wysen man vermaent den ghene die borghe ghebleuen is:

Mijn sone ist dat ghy borge gewordē sijt veur uwen Prou. 6.

vrindt, doet dat ick v rade, loopt t'allen ſijden, haeſt v, weckt uwen vrindt, ende en gheeft uwe ooghen gheenen ſlaep, noch en laet v wijmbrauwen niet ſluymeren.

Ten derden aen-ſiet de ſtantaſtichheyt van Maria in haere belofte. Als de Enghel haer ſulcke hoocheyt preſenteerde / dat zy de moeder Godts ſoude worden/ ſoo vraeghde ſy: *Hoe ſal dit gheſchieden?* Oft ſy segghen wilde: Soude dit moeten geſchieden met achterdeel oft ſchendinghe van myne H. maeghdelyckheyt / ſoude ick moeten myne ghelofte daer-om breken / ick hadde lieuer deſe eere niet te hebben/ ende de moeder Godts niet te zyn. Laett ons van haer leeren / alle eere/ wellust / ende welden verachten / die ons deur s'vyands tentatie mochte ghepreſenteert worden/ als wy die ſouden moeten crijghen met onſe ghelofte te breken/ oft Godt dootelyck te vertoornen.

In het II. Cap. des Reghels.

Vande deught des veur-sichtichepts.

Het 4. Werck.

Maria ghegroett sijnde vanden Enghel Gabriel, peyst den hoedanigh dese groete was.

Onse on-wijse eñ on-veur-sichtighe ierste moeder Eua/als tot haer ghecomen was/niet eenen Enghel/maer het helsche serpent/sprekende van hooghe dinghen / iae haer belouende Godts ghelijckformichept/ en heeft soo veursichtigh niet gheweest/ dat sy met veurdachtichept soude overlegghen de proposten ende beloften die sy ghehoort hadde/ier sy spreken soude; maer veur lichtveerdichept des herten ghelooueñde/heeft haer selven ende ons allen in swaerichept ghebracht. Om welcke swaerichept te verlichten / siet de veur-sichtighe maghet Maria ghegroett vanden Enghel Gabriel en heeft

niet terstont gheantwoort/maer *peysden hoedanigh dese groete was.* Alnoch en hadde Joannes de H. Apostel niet gheschroomen die salighe waerschouwinghe: *Alderliefste, en wilt alle gheesten niet gheloouen, maer proeft de gheesten oft zy wt Gode zijn.* 1. Ioan. 4. Alnoch en hadde de H. Apostel Jacobus oock niet vermaent: *Alle mensch zy rasch om te hooren, maer traech om te spreken.* Iacobi 1. Ende set Maria banden H. Gheest onder-richt heeft dese salighe raden achter-volght.

Laett ons hier leeren sparich syn in spraken; want *in veel sprekens en sal gheen sonde ghebreken, maer die zijn lippen regeert, is d'alder-veursichtighste.* Prov. 1. Ecclesiasticus seeght oock: *Ionghelinck spreeckt in v sake nauwelijcx: Ist dat ghy tweemael ghevraeght wordt, soo laett v antwoorde een beghin hebben.* Eccles. 23

Ten alder-mintsten laett ons leeren houden het Euangelistse silentium/ ons wachtende van loghen-tale/ van onstichtighe/ydele/ende leghe spraken; daer wy rekeninghe aff sullen moeten gheuen inden dach des oordeels.

Het 5. Werck.

Maria bevvaerden alle de woorden die van Ieſu gheſeyt waeren, die ouer-legghende in haer herte.

ISt dat waerachtelyck vande H. maghet ende martelerſſe Cecilia gheleſen ende gheſonghen wort/ dat zy het Euangelium Ieſu gheſtadichlyck in haer herte droegh; eñ noch dach / noch nacht op en hielt van ghebeden ende Goddelycke t'ſamen-ſpraken: Soo en derff niemanden wonder duncken / dat de Euangeliſten vande maghet der maeghden ende martelerſſe der martelerſſen Maria ſegghen; dat *zy bewaerden alle de woorden die van Ieſu gheſeyt waeren, die ouer-legghende in haer herte.* Seggende met den Coninck Dauid: *In mijn herte heb ick v wtſpraken gheborgen.* Te weten op dat ſy my op ſynen tyt mochten te paſſe comen. Pſal. 118.

Och oft ons de Heere Ieſus deur de verdienſten ſijnder moeder de gratie ghaue / dat wy deel mochten hebben

in sijne benedictie die hy heeft ghe-
Luce 11. schoncken / doen hy seyde: *Saligh zijnsy die het woordt Godts hooren, ende dat bewaeren.* Te hooren alleenlyck en kan niet veel profijts noch salicheyts mede-brenghen: ghelyckt ghebeurt inde menschen die een waterachtich hert hebben. Want ghelyck het water daer iemandt metten dinghen een crupsken inne treckt; soo haest en houdt hy niet op / oft het water valt toe / ende daer en blijft ghеen uit-teecken meer van tghene datter in ghetrocken was: soo zijn sommighe herten die het woordt ontfanghen ende niet en bewaeren / ghelyck sy behoorden te doen / als eenen schat bewaert woordt in het cabinet. Soo heeft de beursch. Coninck Dauid beur-ghenomen te doen / seg-
Psal. 118. ghende: *Ick sal blijde zijn in uwe woorden, ghelijck die eenen grooten roof vindt.* Dit onder-scheedt isser; dat die den roof ghebonden heeft / soude dien wel willen beur hem alleen bewaeren: maer die de woorden Jesu ontfanght / soeckt alle menschen mede te deylen.

Daer staet oock / dat *Maria bewaerden alle de woorden.* Sy en soude niet

gheer-

gheerne een laeten verlozen vallen / om dat zy den prijs ende de costelyckheyt der seluer wel kende. Maer wy / die de woozden Godts cleyn achten / hooren soo veel schoone costelycke vermaninghen / die wy de een ooze in / ende de andere wt laeten gaen; oft om dat wy de weerde niet wel en bezoeden; oft om dat wy daer toe gheenen gheestelycken appetyt en hebben: ghelyck de kinderen die hunne spyse wech werpen als zy den buyck vol hebben.

Ten lesten / *Maria ouer-leyde de vvoorden in haer herte*, daer op haere recollectie ende meditatie houdende / ende practizerende hoe sy die soude moghen te wercke stellen. Laet ons arbeyden te wesen onder die gheluck-salighe / daer Dauid in synen ierssten Psalm aff seyt; die *Godts weth ouer-dencken dach ende nacht.* Pſal. 1.

HET 6. WERCK.

Maria is ghevloden nae Egypten, om Iesum haeren sone te bewaeren.

AEnghemerckt *het alsoo groote conste is goet met veursichticheyt te bewaeren, als tselue met arbeyt ierst te vergaren:* Soo streckt dit oock tot een merckelijcke veur-sichticheyt vã Maria / dat zy om haeren sone Jesum (die haer vanden hemel ghegheuen was) *te bewaren, is* met raet vanden Enghel Godts *ghevloden nae Egypten;* hebbende aldaer metten seluen haeren sone / ende haeren man Joseph ghewoont ontrent ses oft seuen iaeren.

Die hier-in de veur-sichticheyt van Maria willen naer-volghen / moeten maecken / dat zy met alle behendichheyt schouwen ende vlieden alle quaet gheselschap / ende alderhande oorsaken van sonde. Want daer staet gheschreuen: *Metten heylighen suldy heyligh zijn, ende*
Psal. 17. *metten onnoselen onnosel; ende metten verkeerden suldy verkeert worden.*

De Re-

De Religieusen syn al vele oorsaken der sonden ontloopen/met dat sy wt de werelt ghetrockē sijn: maer noch mortē sy somtyts/om Jesum wel te bewaren / vlieden vande exempelen die hun mogen beweghen tot slappicheyt ende slauwicheyt des gheests; ende trecken nae Egypten/dat is de ghedenckenisse des doots. Want *Egyptus* is soo veel te seggheu als *benautheyt*. Jnde ghedenckenisse dā sterven kan-men de vierichheyt des gheests alder-best bewaren; als-men peyst / hoe wy in die wterste *benautheyt* des doodts sullen wenschen onse oeffeninghen al beter ende vierigher ghedaen te hebben / dan wy die daghelijcx doen: ende dat wy ouersulcx nv moeten doen / dwelck wy alsdan souden willen ghedaen te hebben.

Sunderlingh is ons van noode nae dit Egyptē (de gedenckenisse van sterven) te vliedē/als wy ghewaer worden dat Herodes (dat is de bleesschelijcke tentatie) oft Archelaus (de tentatie van gramschap/nijdicheyt oft wraeckghierichheyt) op ons toe-leggen. Want daer sullen wy dese ende alle andere gheestelycke vyanden lichtelijck ontgaen.

Het 7. Werck.

Maria en is wt Egypten niet wederghekeert, voer dat Herodes doot was.

OM dies wille dat niemant wijs en is in syns selfs sake; ende dat dickwils (iae ghemeynelijck) de eygen liefde ons verstãt verduystert in het verkiesen van doen eñ laeten: Soo en isser ghen sekerder veur-sichtichept/ noch saligher raet/dan in alles ons selfs ende ons leuen te voegen naer den wille Godts/eñ ons te laeten bestieren/ niet naer ons goet-duncken/maer naer het seggen vande Enghelen Godts/ welcke zijn de ptiesters ende Overste/ die ons van Gode ghegheuen syn/ van welcke Christus sept: *Die v lieden hoort, die hoort my.* Luce 10. Waer om ook de H. Frãciscus sept in sijn testament; dat hy *begheerde alsoo ghevangen te zijn inde handē sijns Overste, dat hy niet en mochte gaen noch doen bouen sijnen vvil.*

Dese veur-sichtichept leert ons Maria in dit 7. werck; want gelijck sy met haeren man/eñ het kindeken Jesu naer Egypten was ghebloden/op het woort

des

des Enghels: alsoo syn sy daer ghebleuen/tot dat hen de selue Enghel anderwerff ghewaerschouwt heeft; te weten nae dat Herodes doot was de Coninck der Joden: nae den welcken geen ander Coninck gestelt en is geweest bãde Romeynen ouer het Joodtsche lant. Doen moeste Christus de waerachtighe Coninck der Jodẽ weder-keerẽ wt Egypten in Judeen; niet om wtwendighe regeringhe aen-te-nemen / maer om als Coninck te boorderẽ de verlossinghe der sielen wt de slauernije banden dupuel.

Laet ons met Mariã onder-tusschen van onse wt-wendige becommerniſſen weder-keeren nae het lant van Israel; dat is tot de meditatie der hemelscher gloryе/ dwelck ons vader-landt is: hoe wel dat wy beur eenẽ tyt daer wt ghebannen syn. Ende want Maria nu aldaer is oock met siele ende lichaem/laet ons tot haer verlangende seggheu metте stemme der H. Kercke. *Ad te clamamus exules filij Euæ, ad te suspiramus gementes & flentes in hac lachrimarum valle.* Tot v / o Maria/roepen wy ballinghe kinderen van Eua; Tot v suchten wy schreyende ende weenende in dit dal der tranen.

Het 8. Werck.

Maria heeft ghesschout de plaetse daer Archelaus regneerde.

Matt. 2.

Het was de beur-sichticheyt van Maria/dat sy wt Egypten comende nae Iudeen/ ende *hoorende dat Archelaus daer regneerde in de plaetse van Herodes sijnen vader*; niet als Coninck/ maer als Voyst oft Gouverneur / *heeft ghevreest daer te trecken*, ons neder te slaen: wel denckende dat de soon sonde aerden nae den vader.

2. Cor. 6.

Daer Archelaus (dat is de boose/ oft de boosheyt) de ouerhandt heeft/ daer en is gheen woon-plaetse beur Christo: *VVant wat ghesellschap heeft dat licht met de duysterninsse? oft wat ghelijckenisse heeft Christus met Belial?*

Ioan. 11.

Archelaus is te seggben: Prince des volcx; ende mach beteeckenen den duyuel die Christus noempt den Prince des werelts / seggbende: *Nv is het ordeel des vverelts, nv sal de Prince deser vverelt vvtghevvorpen vvorden.* Sinte Paulus ock noempt hem: *Een Prince des machts van deser*

Epbes. 2.

locht,

locht, die nv vverckt inde kinderen der vvanhopen.
De plaetsen sijnder heerschappije syn seer perpculeus / deur de gene die Christum ende syne gratie in hunne siele willen bewaren.

De Religieusen die wt Archelaus landt ende iurisdictie (de werelt te weten) ghetoghen sijn / sullen moeten deur-sichtich wesen de selne werelt te schouwen / ende hun wachten niet alleen metten lichame oft metter daet / niet weder te keeren; maer oock niet metter herten oft begheerte. Want ist dattet Gode Almachtigh soo grootelijcx mis-haeght heeft dat de kinderen van Israel / wt Egypten-landt ghetraeckt zijnde / ende nv wesende onder weghen naer het landt van beloften / hebben beghinnen te verlangen nae de vleesch-potten van Egyptē / ende wilden wederom derwaerts keeren. Ten sal heim niet min mis-haghen / ist dat de gheestelijcke Israeliten vertrocken wt het Egyptē des werelts / ende sijnde opden wech des hemels / souden metter herte wederom te rugghe keeren / ende met de huysvrouw van Loth achterwaerts sien. *Exod.16.* *Gene.19.*

Wil-

Willen wy oock dat Jesus met Maria in ons wooninghe neme/ wy moeten beletten / dat Archelaus (de sonde) in ons niet en regnere. Ghelyck Sinte Paulus ons vermaent: *En laett de sonde niet regneren in v sterfelyck lichaem, ende onderdanigh te sijn sijnder begheerlickheden.* Rom. 8.

In het III. Cap. des Reghels.

Vande deught des ootmoedichepts.

Het 9. Werck.

Maria is verschrict geweest, ghepresen zijnde vanden Enghel Gabriel.

Sinte Ambrosius Leeraer der Kerckē spreeckt een merckelyck woort/ seggende dattet swaerder eñ meerder crups is beur eē oprecht ootmoedigh mensch/ ghepresen te worden; dan het een houerdigh mensch is mispresen ende veracht te wesen. Wat verdriet eñ hertsweir mepnen wy dattet was beur den houerdighen Lucifer/ alst gheschiedde dat Christus sept: *Ick heb Satanam als eenen blixē sien vallen vanden hemel.* Luce 10.

hemel. Hy is de alder-houeerdighste gheweest/ ende daerom en is niet lichtelyck te verclaren / hoe naer dat hem dese schande ende cleynicheyt ghegaen heeft; dat hy hem soo schandelyck van sulcken hooghen ende glorieusen staet/ tot sulcken leeghen eñ verworpen staet verstooten vindt. Ende daer-om en konnen wy den duyuel gheen meerder spyt aen-ghedoen / dan dat wy als hy ons compt tenteren/hem ende alle syn inne-gheuen versmaden en daer op niet eens en willen letten. Ist sakẽ dan dat den ootmoedighen pijnelycker is ghepresen te worden als den houeerdighen veracht te zijn. Soo ist goet te bevroeden / hoe seer dat de ootmoedighe maghet Maria *verschrickt vvas, doen sy vanden Enghel soo ghepresen vvierdt.*

Den ootmoedighen Franciscus een sunderlingh lief-hebber vande maghet Maria was vãde selue humeure; wãt van hem ghetuyght Sint Bonauentura/ *quod gaudebat de opprobrijs, & de laudibus tristabatur.* Dat hy hem verblijdde in versmaetheden/ ende bedroefde hem in lof ende prijs.

Wie mochte ons ghunnen een cleyn

ghen-

ghensterken banden gheest bande maghet Maria/ ende van Francisco: dat wy doch alle eer-ghierichevt van ons mochten wt-iaegen; ende niet soo soecken verheuen oft ghevrezen te worden in dese werelt / als altyt vernedert te syn tot de leeghste ende leste plaetse.

Luce 14. Soo moghen wy verwachten de waerheyt van het woort Christi: *Die hem verootmoedicht, sal verheuen vvorden.*

Het 10. Werck.

Maria heeft ootmoedelijck geantwoort: siet de dienstmaecht des Heeren, my gheschiede nae v woordt.

1. Reg. 15. DAuid alnoch een iongh-man/ heeft sulcke beval gheeregheu in de wel-sprekenthevt ende gheschicthevt van Abigail/ dat hy met boden tot haer gheschonden haer heeft gheheyscht tot een huys-vrouw de welcke haer sulcker eeren onweerdigh kennende/ heeft gheantwoort: *Siet v dienstvrouw zy tot een dienerisse, dat zy mach de voeten vvasschen van mijns Heeren dienaers.*

De Wy-

De H. Gheest / behaghen hebbende inde deughsaemheyt van Marie/hadde tot haer ghesonden sijnen bode den Enghel Gabriel: om haer aen-te-nemen tot zyne bruydt/ ende van haer te maken de moeder des Alderhooghste. Ende Maria sulcx haer niet weerdigh kennende/ antwoordt ootmoedelyck: *Siet de dienst-maeght des Heeren*, &c.

De Wyse-man vermaent ons: *Hoe ghy meerder zijt, verootmoedight v in alles, ende ghy sult veur Gode gratie vinden*. Want al is de ootmoedicheyt schoon ende bevallyck in alle persoonen; soo heeft nochtans een wt-stekende gratie humilitas honorata, dat is ootmoedicheyt vereert zynde/ oft in hoocheyt ende eere verheuen. Het is oock een merckelyck teecken van Godts in-woonende gratie/ als een mensche hem wel verootmoedight: Ghelyck het een teecken is/ dat eenen boom seer met vruchten gheladen is / als de tacken seer nederwaerts ghebooght hanghen. *Eccles. 1.*

Laett ons in alle occasien tot Gode segghen: *my gheschiede nae v woort*; oft ghelyck wy dagelycx bidden: *uwen wille gheschiede gelijck inden hemel, soo oock inder aerden.*

Daer een sal de hemelsche Bruydegom mercken dat ghy d houden wilt veur syne Bruydt/ ist dat ghy d altyt bereet houdt tot synen wille; ende seght met
Luca 22. Christo: *niet mijnen wille, ô Vader, maer den uwen moet gheschieden.*

Ten staet oock dē ootmoedigen niet toe/dat hy zijne opinie oft goet-dunckē ghebraeckt zijnde te seer sal verheffen/ veur-staen/oft stellen bouen het seggen bā andere die wyser ende meer verlicht moghen syn als hy: maer syn aduys claerlyck gheseyt hebbende/ mach hy wel met ootmoedicheyt seggheu: Laet het gheschieden naer d woordt/ende niet naer het myn.

In het iiii. Cap. des Reghels.

Vande deught des gheloofs.

Het ii. Verck.

Maria heeft den sone Godts deur t'gheloove ontfanghen.

Hebr. 11. DEe H. Apostel Paulus in synen brief totte Hebreen/ verhaelt veel groote wonderlycheden/ die de Vaders des oude testaments

ghe-

ghedaen hebben/ oft die hun van Gode gheschiedt sijn deur het gheloove / beghinnende van Abel den eersten rechtveerdighen. Als dat; *deur het Ghelcoue Abel Gode meerder offerande gheoffert heeft, dan Caïn, ende ghetuyghenis vercreghen dat hy rechtveerdigh was; deur het gheloove Enoch wech-ghevoert is, dat hy de doot niet sien en soude; deur het gheloove Noë een arcke bereydt heeft ter salicheyt van sijnen huyse.* Ende veel andere dier ghelijcke. In het nieuw testament ooc̄k/ worden alle de principale miraculen/ die Christus ghedaen heeft / het gheloove toeghescreuen. Onder alle welcke wonderlyckheden / ende miraculen gheen en is te ghelycken by tghene der maghet Marie deur het gheloove gheschiedt is / te weten / dat sy deur t'gheloove den Sone Godts ontfanghen heeft / ende moeder Godts ghewoorden is. Quia fide virgo concepit, fide virgo peperit, fide virgo post partum virgo permansit. Dat is: deur t'gheloove heeft sy maghet synde ontfanghen/ deur t'gheloove heeft sy maghet synde ghebaert/ deur t'gheloove is sy maghet sijnde naer de baringhe maghet ghebleuen.

Groot was het gheloone van Abraham / die daer-om ghenoemt wordt;
Rom. 4. pater credentium, de vader der gheloovighe / dat hy ghelooft heeft als hem van Godts weghen eenen sone beloeft wierdt / teghen allen loop der natuere: maer het gheloone van Maria is noch veel meerder. Want Abraham heeft ghelooft / dat hy nu oudt sijnde soude eenen sone genereren: Maria heeft ghelooft / dat sy sonder man toe-doen eenen sone soude ontfanghen. Abraham heeft ghelooft / dat sijn oude ende onvruchtbare huys-vrouw Sara baren soude: Maria heeft ghelooft / dat sy maghet blijvende soude moeder worden. Abraham heeft ghelooft / dat hy eenen mensche tot eenen sone crygghen soude: Maria heeft gelooft / dat haeren sone soude Godt ende mensch wesen.

Daer-om moghen wy tot u roepen / o vrouwe onder alle vrouwen ghebenedijdt / ghelijck u sone sepde tot de
Matt. 15. Chananeensche vrouwe: *O vrouwe v gheloove is groot; v gheschiede ghelijck ghy wilt.*

Ist dat wy de gratie Godts in onse siele ontfanghen willen / soo is ons de deught des gheloofs bouen al van

noode

noode / ende wy moeten dierichlijck bidden met de H. Apostolen: *Heere, vermeerdert ons gheloue.* Want ghelijck (naer het aduys vanden H. Apostel Paulus) *sonder gheloue ommoghelijck is Gode te behaghen:* alsoo is de selue deught seer nut ende bequaem/om gratie te vinden inde ooghen Godts. Want het is seker dat wy deur het gheloone versterckt met goet betrouwen Gode sunderling vereeren; ghelijck hy ter contrarien deur onse ongheloouicheyt eñ wantrouwicheyt (by maniere van spreken) ont-eert wordt/ dwelck hy selue beclaegt heeft in Moyses ende Aaron; dat sy hem niet gheheplight noch ghe-eert en hadden deur de kinderen vã Israel; te weten om dat sy / twantelende in het gheloone / niet en betrouden / dat Godt wt de steenroetse soude konnen water verleenen deur den legher van Israel. Sulcx dat de gene die in Gode niet vast en ghelooven noch betrouwen/ont-eeren hem: eñ die wel vastelijck ghelooven eñ betrouwen/die eeren hem/eñ sullen ghenieten sijn beloftenisse / die hy ghedaen heeft: *Zoo wie my eere bewijst, dien sal ick oock eeren; maer die my versmaden, die sullen on-edel wesen.*

Luce 19.

Hebr. 11.

Num. 20.

1. Reg. 2.

HET 12. VVERCK.

Maria is opwaerts ghegaen nae het gheberchte.

HEt wordt gherekent veur een teecken van ongeloouicheyt inden H. Apostel Thoma/ dat hy niet en heeft willen ghelooue̅ de tydinghe vande verryssenisse Christi/die hem sijne mede-Apostolen waerschouden; maer heeft gheseyt: nisi videro, non credam; Ten zy dat ickt sien/ick en salt niet gheloouen. Iemandt soude moghen vermoeden / oft dese faute inde maghet Maria oock mochte wesen; ende dat zy vanden Engel Gabriel verstaen hebbende/dat haer nichte Elizabeth miraculeuselyck bevrucht was/ niet en heeft ghelooft/maer willē sien/ ende daerom *is opvvaerts ghegaen nae het gheberchte*, om haer te groeten.

Ioan. 20.

Verre sy van ons sulck vermoeden/ oft ghedachtē: maer de H. maget heeft de woorden des Enghels neerstelyck ouer-dacht / ende Gode daer van ghedanckt / veur haer nemende (als een bede-vaert)dat zy haer oude nichte soude besoecken/om met haer eenpaerlijck

Gode te louen van sijne ghenade/ ende met eenen haeren dienst ootmoedelyck te presenteren.

Het ghelooue dā in haer leuende ende werckende deur de liefde heeft haer wt-ghedreuen/ eñ doen spoeyen/ om de wercken Godts siende meer bewerght te worden tot danckbaerheyt/ eñ haeren naesten gedienstigh ende behulpelyck te wesen: niet teghē-staende dat dit een moeylycke reyse was deur eē teere maghet/ ouer gheberchten te gaen; ende dat (ghelyck sommighe tuyghen) een reyse van ten minsten drye daghen/ ontrent 19. oft 20. mylen verre.

Wildy weten oft het gelooue in b leeft deur de liefde/ slaet gade oft ghy ook alsoo gedreuen wort wt b seluē te gaen; dat is van uwen eyghen wille ende eyghen liefde te scheyden/ de gheberchten der deughdē vierichlyck op te climmen/ eñ oft ghy in moeylycke eñ ootmoedige oeffeningē niet verdrietelyck en wordt.

Leert oock met volcomen ghelooue de wonderheden Godts prysen/ al ist dat ghy die in dit leuen niet en siet noch en begrypt. Want *saligh zijnse die niet ghesien, ende nochtans ghelooft hebben.* Ioan. 20

HET 13. WERCK.

Maria is inne-gegaen in het huys van Zacharias.

DIe met Mariam ouer de gheberchten der deught veurspoedelijck ende sonder beswijcken passeren wilt / die moet (om versterckt te worden) met haer dickwils inne-gaen in het huys van Zacharias: dat is/ den tempel Godts dickwils besoecken. Want Zacharias is te segghen: *Ghedenckenisse des Heeren.* Ende hoe wel het in alle manieren betaemt/ dat wy / midts de menigh-vuldighe weldaden Godts/tot allen tijden ende plaetsen sijnder met dancbaerheyt sullen ghedencken: Soo is nochtans den tempel des Heeren eyghentlyck daer toe gheschickt / om aldaer Godts / ende sijnder weldaden te ghedencken.

In dit huys van Zacharias moeten wy dickwils ende gheerne ons laeten vinden; iae vanden dienst Godts niet blijuen; ten waere als wy deur weeckelycheyt/ oft eenigh werck der ghehoorsamheyt belet waeren. Daer van pryst Sinte Hieronymus den Jonghman

Nepo-

Nepotianum / seggheude / dat waermen hem sochte / men soude hem niet binden als inden tempel.

In het inne-comen van dit huys / sullen wy ons draghen / gelijck de Coninck Dauid dede / die van sijn selven seyt: *Ick sal deur de menigh-vuldicheyt uvver bermhertigheyt gaen in v huys; ick sal aen-bidden tot uwen heylighen tempel in v vreese.* *Psal. 5.*

Het 14. Werck.

Maria heeft de heylighe Elizabeth ghegroett.

Het godtvruchtich gheloone van de moeder Godts ende maghet Maria / en kan niet ghenoech vol-prysen worden; de welcke / al was haer meerder eere ende hoocheyt van Gode ghegundt / dan Elizabeth: heeft nochtans sulcken arbeydt aen-ghenomen om haer te groeten / ende gheluck te bieden: haer meer verblijdende in tghene sy wiste deur het gheloove dat haer nichte gheschiedt was / dan in het priuilegie dwelck sy ontfangen hadde.

Niet-te-min wy en verwonderē ons soo seer niet / o Maria / al ist dat ghy

sijnde de moeder des opperste Coninck gaet groeten de moeder van eenen van wo Soons capiteynen; want wy dencken wel/ dat den Soon daer ghy mede bevrucht gaet/ v al te voren gheleert ende gheinstrueert heeft: *dat die de meeste ende de ierste sal wesen, moet als de knecht, ende de alder mintste wordē.* Ghelijck oock de selue v Soon daer vā exempel gheuende seegt/ ghecomen te zijn *niet om ghedient te worden, maer om te dienen.* Die oock op een ander tijt tot zijne discipulen seyde: *Siet ick ben int midden van v lieden, ghelijck een die dient.*

Lucæ 22.

Matt. 20.

Lucæ 22.

Wee onse stijuicheyt des herten in dese poincten te gheloouen/ dat wy ons soo qualijck konnen gheboogheu / om op het woort Christi te gemoet te gaen ende te groeten/ de gene die minder zijn als wy; oft die wy minder achten als wy: hoe wel dat zy by auenturen inde ooghen Godts veel beter ende weerdigher zijn als wy.

Waer sullen zy blijuen die wt affgekeertheyt des herten hunnen naesten sprake eñ groetenisse weygeren? Want dit zijn openbare teeckenen van liefde/ die-men sonder sonde niet weygheren en kan.

Laett

Laett ons met Elizabeth de maghet Mariam weder-groeten / dickwils cũ hertelyck met vierighen gheloone haer eerende met de Enghelsche groete: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, &c.

Het 15. Werck.

Maria heeft ghelooft; want de heylighe Elizabeth tot haer seyde: Saligh zijdy die gelooft hebt; Want in v sullẽ volbracht worden de dinghen die v veur-seyt zijn vanden Heere.

Die een Bruydt siet voorts-comende vande trouwe / opgetoyt ende verciert op haer treffelyckste / soo met cleederen als alderhande iuweelen; ende nochtãs verwondert is vanden troud-rinck die zy aen de handt heeft / dien prijsende bouen alle haer ciraet; sulcke soude daer-mede te kennen gheuen / dat den selven rinck van zeer groote weerde ende schoonicheyt moet wesen. De maghet Maria Bruydt van den H. Gheest / comende tot Galileen / van Nazareth (daer zy de Bruydt was

ghe-

ghewoꝛden) tot de ſtadt van Juda/ver-
ciert met alle deughden/iae vol van al-
le gratien / woꝛdt van haer nichte Eli-
zabeth onder all / ende bouen all ghe-
pꝛeſen van haer ghelooue (welck was
haeren trouv-rinck) ſegghende: *Saligh
zijdy die ghelooft hebt.*

All dat wy aen v ende ontrent v ſien/
o hemelſche Bꝛuydt/is ſeer volmaeckt/
ende allen pꝛys te bouen gaende: maer
wy ſien dat ghy al te coſtelijcken trou-
rinck aen hebt / die inde oogen Godts
zoo weerdigh ende crachtigh zal zijn/
dat daer deur *in v volbracht ſullen worden de
dinghen die v veur-ſeyt zijn vanden Heere.*

Laett ons hier wt leeren vaſtelijck
ende ſimpelijck gheloouen tghene ons
onſe moeder de H. Kercke veur-ſtelt te
gheloouen. Want alſoo doende en ſul-
len wy niet dolen; ende ſoo ſal ons ſe-
kerlijck gheſchieden tgene ons vanden
Heere veur-ſeyt is. De Pꝛince der Apo-
ſtolen Petrus vermaent ons / dat wy
1. Pet. 2. ſullen *als nieuv-gheboren kinderen ſonder be-
driechelijckheyt melck begheeren, op dat wy daer
deur moghen waſſen ter ſalicheyt.* Ende dat
met redene; want ghelijck int boeck
Cant. 1. Canticorum ſtaet; Ons moeders der

H. Kerc-

H. Kercke *borsten sijn beter dan wijn*. Wy konnen sien wat onderscheedt datter is tusschen het melck dat een kindt wtter borsten supght / ende de wijn. Want als-men wijn drinct / het is licht te bemercken ende onder-kennen wat coleur dat hy heeft / oft hy root / gheel oft wit is. Maer het supghende kindt en kan niet onder-scheyden wat coleur dat het melck heeft. Alle scientien / die op natuerlijcke dingen oft cõditien der creaturen loopen moghen deur cloeckheyt des verstants ende onder-bondenheyt begrepen worden; daerom synse als wijn: maer de articulen des gelooffs / die alle verstant te bouē gaen / en konnen deur natuerlijcke redene niet volcomelijck bevroedt worden. Daer-om moeten wy die als melck wt de borsten onser moeder supghen; besijden stellende alle curieuse ende scrupuleuse questien. Op dat eens tot onse ziele gheseyt worde: *Saligh zijdy die ghelooft hebt, vvant volbracht sullen vvorden de dinghen die v veur-seyt zijn vanden Heere.*

In het v. Cap. des Reghels.

Vande deught der deuotie.

Het 16. Werck.

Maria heeft Gode deuotelijck geloeft seggende: Mijn ziele maect groot den Heere; ende mijnen gheest heeft hem verheught in Gode mijnen Salighmaecker.

De H. Kercke recommandeert ons grootelijcx de saligue oefseninghe/van Gode ghestadelijck te dancken / als zy daghelijcx den priester aen den outaer doet roepen tot de bergaderinge der ghelooughe: Gratias agamus Domino Deo nostro. Laett ons dancken den Heere onsen Godt. Ende als de ghemeynte daer-op antwoordt: Tis recht ende billich; soo neemt de priester dese antwoorde op/ ende heim keerede tot Godt soo seyt hy: Verè dignum & iustum est æquum & salutare, nos tibi semper & vbique gratias agere. Veur-waer het is recht ende billich / redelijck ende saligh / dat wy

b altyt ende ouer al danckē ſullen. Men konſte ons met gheen merckelijcker woorden de danckbaerheyt aenprijſen ende inne-drucken/ dan ſeggende; dattet in alle recht ende redene ghefondeert is / dat wy Gode altyt ende ouer al ſullen danckbaer weſen: op dat alſoo ons gheheel leuen anders niet en zy / als een gheſtadighe ende deuote danck-ſegghinghe.

Wilt ons/o deuote maghet Maria/ hier toe gratie verweruen/dat wy mogheu hebben den oprechten gheeſt der deuotie/om naer b exempel Gode altyt in ſijne wercken ende weldaden te prijſen/verheſſen ende groot maecken. Ende ſunderlingh als wy met zyne gratie gheeſtelijck bedrucht zyn / oft als wy hem in het H. Sacrament in onſe ziele ontfanghen hebben; dat dan de ſelue ziele hem wel mach groot maeckē/ ende haer daer teghen verootmoedighen/ draghende; dan waer dat haer dit toecompt/dat de Heere der Heeren in haer compt logeren?

Wy ſijn oock/o H. maghet/ſeer gheſticht inde gheeſtelijcke blijſchap uwes herten / dat ghy ſeght: *mijnen gheeſt heeft*

hem ver-

hem verheught in Gode mijnen ſalich-maker. Hoe dickwils ouer-valt ons die donckere wolcke vã onnutte droefheyt ende verdrietelijckheyt; die ons ſoeckt te ontnemen een bande principale vruchten des H. Gheests/welck is: gaudium ſpiritus, de blyſchap des gheests/oft inden heyligen gheest. Ick laet ſtaen/dat de ſelue onnutte droefheyt onſen vyant bequamicheyt gheeft om ons zeer te tenteren; ghelyck de viſſchers wt ſyn om te viſſchen alſt weer dõcker/ ende het water troebbel is. Daerom/o Maria/teghen ſulcke perijckel neempt ons in v behoedt / ende maeckt dat wy den Heere dienen moghen in blyſchap / ruſte des herten / ende gheeſtelijcke vreught in Gode onſen Salichmaker.

Het 17. Werck.

Maria trock iaerlijcx nae Ieruſalem tot het feeſt-dach, met Ieſum haeren ſone.

Al iſt dat de H. Apoſtel Paulus berijſpt het ſuperſtitieus onder-ſcheedt/dwelck ſommighe Chriſtenẽ maecten tuſſchen dagen

ende

ende daghen; al ist ock dat Godt soo wel den eenen dach ghemaect heeft als den anderen: het is nochtans in alle deuotie ende Christelijcke godtvruchtichept ghefondeert/dat-men dē Sondach (die Christus deur zyn verryssenisse geheylicht heeft) ende de feest-daghen vande H. Kercke inne-ghestelt/ sal met sunderlinghe deuotie/ende wtnemende oeffeninghen van godtvruchtichept ouer-brenghen. Ghelijck ock ons hier inne sticht ende goet exempel gheeft de H. maghet Maria/ die met haeren sone Jesu/ende haerē man Joseph opde gheboden feest-daghen ghewoon was op te treckē nae Jerusalem/ volghende de ordinantie vanden weth Godts; Om aldaer inden tempel de selue feest-daghen godtvruchtelijck ouer te brenghen met behoorlijcke danckbaerheyt ende ouer-denckinge der weldaden Godts/ die de selue feest-dagen mede-brachten.

Ock is Maria met Jesu te Jerusalem volstandich ghebleuen tot dat de daghen des feests vol-eyndt waeren; Om ons te leerē dat wy niet en behooren te walghen vanden dienst Godts/

(al ist dattet somtyts ons dunct langh te dueren) ghelijck sommighe doen/die om cleyne ende slechte oorsakē daer wt schepden ier dat hy vol-eyndt is. Het welck dickwils comt wt inne-gheuen ende tentatie des duyuels / die vyandt is vande volherdicheyt; ende daer-om ons sulcke verdrietelijcheyt toe-seynde/ op dat hy ons de vrucht ende loon soude moghen oft benemen/oft verminderen. Wy moeten dan in poinct soecken den Enghelen inden hemel ghelijck te zyn; die ghecn rust en hebben/noch op en houden van de maiesteyt Godts te louen / nochtans sonder enighe walghinghe oft verdriet.

Het 18. VVerck.

Maria heeft de sermoonen Iesu haers soōs deuotelijck gehoort.

Ioan. 8.

OM dat Christus de eeuwighe Wysheyt ghecleert ende ghesprokē heeft: *die wt Godt is, die hoort Godts woordt*; Om dat oock het woordt Godts is het versterckende broot/ eñ voedende spijse der ziele/daer mede zy in oprechte deuotie sterck ende vet wordt: Soo

moghen

moghen wy wel soetelyck contemple-
ren/dat de moeder Christi niet ghefail-
geert en heeft/seer dickwils met grooter
deuotie ende beweechelyckheyt haers
Soons sermoonē te hooren. By-auen-
turen was sy tot dien eynde ghecomen/
als gheschiedde dat Sinte Lucas ver- Lucæ 8.
haelt; ter wylē dat Christus predicten/
*zijn tot hem ghecomen zijn moeder, ende zijn broe-
ders, ende zy en konsten tot hem niet comen, om der
scharen vvil.* Het schijnt ock te volghen
wt Christus woort / dat zijn moeder Lucæ 11.
zijne sermoonen moeste hooren / ende
daer profijt mede doen. Want als een
vrouwe wter scharen haer stemme op-
heffende riep: *Saligh is den buyck die v ghedra-
ghen heeft, ende die borsten die ghy ghesoghen hebt;*
heeft Christus ghesept: *dat is emmer waer;
maer saligh zijnse die d'vvoort Godts hooren ende
dat bevvaeren.* Dat is: Mijn moeder die
ghy-lieden saligh acht / is niet alleen
daer-om saligh om dat zy my ghedra-
gen heeft; maer ock om dat zy d'woort
Godts ghehoort / ende bewaert heeft.
Ghelijck zy ock met haer saligh sul-
len zijn/ die met deuotie/ aendachtich-
heyt ende ghescicktheyt Godts woort
hooren ende beleuen.

Denckt oock ende houdt beur seker/ dat Maria de sermoonen Christi aenhoort ende ontfanghen heeft / niet als van haeren soon/oft met sinnelijcke affectie; maer als waerachtelijck vanden H. Gheest/ die zy wel wiste dat in hem was/ ende een met hem was naer zyn heylighe Godtheyt. Dit is een seer bequame ende noodighe conditie/om met de sermoonen profyt te doen ende zyne salicheyt te wercken: te doen tghene de H. Apostel Paulus prijst in sommighe sijne hoorders daer-aff sonder op-houden Gode danckende: *VVant*, seyt hy/ *doen ghy van ons ghehoort hebt het vvoort vā Godts ghehoor, hebdy dat ontfanghen, niet als een vvoort der menschen; maer (ghelijck dat vvaerachtigh is) het vvoort Godts, die in v lieden vverckt.* 1. Thess 1.

Een anderen / ghelijck Sint Augustijn van syn selven seyt / naer dat hy ghesmaeckt hadde de soeticheyt Godts/ dat hy seer begheerlijck was / om tselve voort te deylen: Soo is oock wel te dencken / dat Maria de goede poincten ende saligher leeringhen/ die zy van haeren Soon ghehoort hadde aen andere deuote persoonen verhaelt / ende gheleert heeft.

Het 19. Werck.

Maria heeft dickwils weder-ghegaen nae Nazareth.

Ghelyck wy ghehoort hebben/ dat Maria ghewoon was ten mintsten dryjmael thaers te trecken van Nazareth nae Jerusalem/ om aldaer haere devotie te houden; soo moeste sy telcker reyse (de devotie gheeyndt synde) weder thuys-waert keeren nae Nazareth. Devotie/ en is niet alleen gelegen in langh inde Kerck te lesen oft te bidden; maer oock in ter eere Godts syn officie oft werck te doen naer synen roep eñ staet. De religieusen en moeten soo niet inden choor oft achter den hoogen outaer blyven/ dat zy de wercken der gehoorsamheyt/ der liefden eñ der noodelijcheyt teenemael souden achter-laten.

Dit dickwils weder-keeren van Maria naer Nazareth gheeft ons oorsake van een andere gheestelycke oeffeninghe; ende is/ dat een minnende ziele seer devoet sal worden/ met dickwils weder thuys te keeren tot haer selven. In het boeck der Lof-sangen/ woordt haer gheseyt vande Bruydegom: *Keert weder, keert* *Cant. 6.*

weder ghy Synamitinne; keert weder, keert weder, dat wy v aen-sien moghen. Viermael seyt hy (*keert weder,*) om haer te leeren vier oeffeningen van innewaerts te keeren tot haer huys. Ierst / keert weder tot v conscientie om die op-te-schicken / ende weeh te nemen all dat de ooghen des Bruydeghoms mochte mis-nueghen. 2. Keert weder tot v delectatie / om die oock op te schicken / dat ghy die alleen soect eñ stelt in den Goddelyckē dienst ende gheestelycke dingen. 3. Keert weder tot v liefde / ende besiet oft die in alles wel gheschickt ende ghereguleert is zoot behoort. 4. Keert weder tot v inwendighe hanteringhe / ende merckt oft ghy oock wel voortsgaet van d'een deught in d'andere.

Het 20. Werck.

Maria bleef vol-herdigh mette heylighe Apostolen in het ghebedt.

Actor. 1. IN het boeck vande wercken der Apostolen / vinden wy beschreven / aenghaende de deuotie van Maria / dat d'Apostolen nae de hemel-

vaert

baert Christi *eendrachtelijck vvaeren volherdende in het bidden met de vrouvvē, ende met Maria de moeder Iesu*. Soo dat Maria met haer-lieden vierichlijck ende volherdelijck heeft blijuen bidden / om den H. Gheest te ontfanghen. Want daer-om wierden dese bede-daghen ghehouden. Hier-op moet principalijck onse deuotie ende ghebedt loopen/dat wy den H. Gheest mogen verweruen. Want ghelijck Sinte Paulus sept/deur een seker teecken dat iemant een kint Godts is/ ist dat hy ghedreuen wordt deur den Gheest Godts: Soo sept hy ock ter contrarien: *ist dat iemandt den gheest Christi niet en heeft, dese en hoort hem niet toe*. Hoort hy Christo niet toe/ wien sal hy toe-comen als den boosen gheest?

Rom. 8.

Ibidem.

Dat nu desen H. Geest met ootmoedelyck ende volherdelijck te bidden te vercrijghen is / leert ende ghetuyght claerlijck Christus met de natuerlijcke ghelijckenisse van eenen vader / die deur syn vaderlycke affectie sijnen soone ootmoedelijck biddende niet en kan gheweygeren tghene daer hy om bidt. Waer uit Christus besluyt: *Ist dat ghylieden, niet teghen-staende dat ghy quaet zijt,*

Luce 11.

nochtans vveet uvve kinderen goede gauen te gheuen; hoe veel te meer ſal v vader vanden hemel den goeden gheeſt gheuen den ghenen diet hem bidden?

Het is oock te aen-mercken dat deſe deuote bedinge/ die Maria met de diſcipulen volherdigh gehouden heeft/ was als een generael ghebedt beur de wel-baert ende verheffinghe der heyligher Kerke; het welck alle haere goede kinderen ſeer behoort gherecommandeert te zijn: Ghemerckt dat ſomtijts in verſcheyde ſchrifrelijcke exempelen onder-bonden is / hoe veel het ghebedt van eē rechtveerdigh menſch vermach tot beur-ſpoet vande heele ghemeynte; ghelijck dat licht waer te bewijſen.

Ten leſten is oock te noteren / dat dit volherdigh ghebedt niet en is alleen oft altijt ghewoeſt wt-wendigh/ oft metten monde; maer meeſten-deel inden gheeſt ende inwichevt des herten. Want *Godt is eenen gheeſt; ende die hem aen-bidden, moeten aen-bidden inden gheeſt ende inde vvaerheyt.* *Ioan. 4.*

In het vi. Cap. des Reghels.

Vande deught der onderdanicheyt.

Het 21. Werck.

Maria heeft wt onderdanicheyt Gode ontfanghen.

Godt Almachtigh/in wiens ghesach alle creaturen gestelt zyn/ ende wiens wil niemant en kan weder-staen / nademael hy ghersolveert was synen Sone te laten mensch worden / ende wt eender maghet ghebozen worden / hadde deur zyne absolute auctozitept wel moghen daer toe ghebzupcken het supuere lichaem van Maria sonder haer aen-te-soecken/oft haere beliefte te bzaghen : maer eensdeels om te thoonen/ hoe hy alle menschen begheert te laten in hunnē bzijen wil; ende eens-deels om dat de maghet Maria soude hebben haere verdiensten van ghehoozsamheyt / heeft haer deur synen Engel willen aen-soecken/ dat zy hier toe haer consent soude ghenen ; alsoo dat *het woort* in haer niet en *is vleesch gheworden*, veur dat Maria met

volcomen consent gesproken heeft: *Siet de dienst-maeght des Heeren, &c.* Het welck was een woort van soo simpele eñ volmaeckte ghehoorsamheyt / dat Theophylactus seyt / dat sy haer heeft gheproponeert aen de maiesteyt Godts als een tafereel / teenemael bereedt om te beschilderen / ende als seggende / tot den constighen schilder den H. Gheest / dat hy in haer soude schilderen wat hem beliefde.

Een groote benedictie verdienē ende ontfaughen sulcke menschen van Godt Almachtigh / die alsoo gāschelyck overghegeven ende ghelaten zyn inde handen Godts / ende haerder Oversten / die de plaetse Godts houden; altyt seggende in alles datter beur-compt: *my ghebeschiede nae v vvoort.* *Eccles. 19.*

Hier sullē de Religieusen leeren hunne eyghen verkiesinghe uyt-gaen / ook in deughdelycke wercken ende oeffeninghen; sekerlijck wetende dat de selue Godt Almachtigh niet behaghen en sullen / als sy meer comen uyt den eyghen wil / als uyt ghehoorsamheyt. Ghelyck hy selue verclaert deur synen Prophect Isaias. *Isaiæ 38.*

De ghe-

De ghene die soo lichtelyck teghensegghen als hun wat lichts vande Ouerste op-ghelepdt woordt/ende terstont segghen: ick en kant niet doen / nochtans kunnen wel andere veel moeylycker oeffeninghen verdraghen/als zy die wt hun selven verkiesen ende aen-nemen; behoorden veur hun te stellen het exempel vã Isaac de Patriarch; die zoo ghewillichlyck op de schouderen ghenomen heeft den grooten last houts/ om eenē brandt-offer te stoken/niet die hy van selfs aen-namp; maer die zyn vader hem op-ghaf/ende daer mede hy den moeylycken berch op-ghegaen is.

Het 22. Vverck.

Als de daghen der suyueringhe Marie vervult waeren, heeft zy Iesum haeren sone inden tempel ghedraghen.

Als-men een ghesloten deure open doen wilt/moet zy opden contrarien keer ghedraept worden dan zy gesloten was. De poorte des hemels was veur ons ghesloten deur onghehoorsamheyt; midts dat Adam

ende

ende Eua ouer-ghetreden hebben het ghebodt des Heerē daer zy seer toe verbonden waeren. Om dan dese poorte open te doen/neemt Maria eenen contrarie keer; haer selven onder-worpende/ ende onderhoudende het ghebodt des wets aengaende de suyueringhe/ daer zy niet toe verbonden en was. Op dat wy van haer soudē leeren punctuelijck onder-houden de statuyten ende ordinantien/die ons bā onse Ouersten inne-ghestelt zijn: Dat wy oock cleyne poincten niet cleyn achten en souden.

Eccles.19. Want de Wyse-man seyt: *die cleyne dinghen verſmaedt, zal allenskens vervallen.*

Maria heeft wt onschuldighe ghehoorsamheyt haer ierste vruchte Gode op-ghedraghen; Laett ons oock benerstighen smorghens onse ierste ghepeysen des daeghs tot Gode te stieren; beſyden stellende andere sorghvuldichhedē/die ghemeynelijck de ierste plaetse in ons herte stellen willen.

Laett ons oock met Maria dickwils Jesum met alle zyne verdienſten offeren aenden hemelschen Vader/ tot onse suyueringhe / ende quytscheldinghe onser sonden; die wy anders

niet

niet becomen en konnen dan deur hem.

Ten leſten / Maria heeft haeren Soon Gode op-ghedraghen/die zy van hem ontfanghen hadde: Op dat wy leeren ſouden den ſelven Gode onſe ziele dierichlyck op-draghen / die hy ons verleent heeft; anders hebben wy die te vergheefs ontfangen. Dwelck nochtans is een conditie / die ons wt den hemel ſlupten ſoude / ghelyck Dauid leert / als hy draghende hoedaenighe menſchen dat opclimmen ſullen opden berch des Heeren / ende ſtaen op zijn heylighe plaetſe; antwoordt onder andere: *die zijn ziele niet te vergheefs ontfanghen en heeft.* Dat zijn die hunne ziele opdraghen ende ghebruycken ten dienſte Godts: het verſtandt / om Godt te kennen; den wil / om Godt te beminnen; de memorie/om zynder ghedachtich te zyn. Want / ſeyt S. Bernard/ hoe en heeft een menſche zyne redelycke ziele niet te vergheefs ontfanghen/ die de ſelue onredelyck beſicht tot aertſche tijtelycke wellusten ende bekommerniſſen? *Pſal. 23.*

Het 23. Vverck.

Maria heeft ghe-offert een paer tortelduyuen, oft twee ionghe duyuen.

Gheliyck-men tol oft tribupt betaelt tot belydinge ende bekentenisse van onderdanichept aenden Lantſ-heere: ſoo moeſtē in het oude teſtament de vrouwen naer het kinderbedde haeren Kerck-ganck doende/ Gode eenighe gaue offeren / ſoo wel de arme als de rijcke / elck nochtans nae haeren ſtaet. Maria haer ootmoedelyck rekenende onder de arme perſoonen / om dat haer Soon de armoede zoo beminde ende verkoos / *heeft gheoffert een paer tortelduyuen, oft twee ionghe duyuen*; om dat zy daer-mede haere ghehoorſamheyt voorts ſoude proteſteren / die zy Gode beghonſt hadde te thoonen/ doen zy deur de ghehoorſamheyt verwicht wierdt.

Hier moet elck-een ſien dat hy Gode berghelde nae zyne macht/ ſtaet/ ende nae dat hy van Gode ontfangen heeft. Want zoo Gregorius ſeyt; als onſe ga-

uen wassen die wy ontfangen/ soo wast oock onsen kerf-stock ende rekeninghe die wy daer van doen moeten.

Wildy Gode een aenghename gaue offerē/ presenteert hem tgene by de torteldupuen/eñ dupuen beteeckēt wordt. Sinte Bonauentura verstaet by dese twee/ het werckende ende schouwende leuen. De dupue/die gheerne met ghesel schap vlieght ende verkeert / beteeckent het werckende leuen. De torteldupue / die gheerne in verlatene stille plaetsen woont/ende niet en soeckt veel herwarts oft derwaerts te vliegen/ende haer mede-paer quyt zynde alleen blyft ende niet meer en paert / beteeckent het schouwende leuen / die met de presentie Godts alleen te vreden is/ende anders gheenen troost noch conuersatie en soeckt.

Oft by de torteldupue verstaet-men de deught des suyuerheyts/die inde eenicheyt best bewaert wordt bā veel perycklen eñ aen-stoot: Eñ by de dupue de deught van simpelheyt/ende saechtmoedicheyt/ dese zyn Gode zeer aēghenaem/ende maecken de menschen hem zeer aenghenaem die-se beoefenen.

Het

HET 24. WERCK.

Maria is dē Keyser onderdanigh geweest, gaende nae Bethleem.

DE drije veur-gaende wercken van Maria spreken eyghentlijck vande ghehoorsamheyt/ die zy ghetoont heeft tot Gode almachtigh; die alle menschen hem bouen al schuldich zijn / hunnen wille stellende eñ vereenighende metten liefsten wille Godts. Maer om dies-wil dat Christus heeft gheboden/de Apostolen hebben gheleert / ende de rechtveerdicheyt verheyscht oock *dē Keyser* (dat is de ouerheyt die van Gode ghestelt is) *te gheuen dat hem toe-compt*: onder welck het ierste ende principaelste is / onderdanicheyt in alles dat hy ghebiedt/ niet strecken-de teghen de conscientie / oft den weth Godts: Soo gheeft ons oock Maria exempel van dese ghehoorsamheyt/als zy opde ordinantie eñ ghebodt des Keysers *onderdanigh is geweest gaende nae Bethleem.*

Laett dit exempel niet te vergheefs ghestelt wesen/maer elck-een kenne eñ bewijse gehoorsamheyt aē de Ouerste/

die hem

die hem van Gode gheghenen zijn; niet soeckende tegen hun het seel te trecken/ maer zijnen wil te bupten gaende/ende steunēde op het woozt Thzisti/die vande Ouerste sept: *die v lieden hoort, die hoort my; maer die v verſmaydt, die verſmaydt my.* Luce 10. Gelijck in dit exempel genoech blijckt; dat Maria vol-bzengende den wil des Keysers / heeft daer mede den wille Godts vol-bzacht: die dit deur zijn pzouidentie alsoo gheschict hadde/ tot verbullinghe vande pzopheeyen; op dat Thzistus nerghens elders als in Bethleem gheboren soude wozden.

Ten anderen het is wel te dencken/ dat het ghebodt des Keysers de gehoude bzoud-persoonen niet en beghzeep; ende dattet ghenoech was/als dz man beur hem ende zijne hupf-bzoud spzekende de belydinghe dede: Ouer-sulck en hadde Maria gheen expzes ghebodt int besunder/dat zp nae Bethleem soude trecken; maer verstaen hebbende de begheerte ende den sin vande Ouerichheyt/ en heeft geen ghebodt verwacht: alsoo leert Sinte Bonauentura / dat een opzecht ghehoorsaem mensch niet en verwacht / tot dat de Ouerste hem

iet op de ghehoorsamheyt / oft op pene van ongehoorsamheyt sullen beuelen/ maer verstaende hunnen wil ende goede begheerte/schickt hem om die te voldoen naer zyn vermoghen.

Ten lesten Maria en heeft haer van dese ghehoorsamheyt niet willen excuseren / ghelyck zy wel hadde moghen doen; seggende/dat zy bevreeht was/eñ dattet haer ouer-sulex gheensints ghelegen noch bequaem en was/van huys te trecken in eē vremde stadt. Tot onse confusie/die soo dickwils om slechte oorsaken het futsel-boeck soecken/om onse vande ghehoorsamheyt te ontrecken.

Het 25. Werck.

Maria heeft haer bekent dē Keyser onderworpen te zijn.

SOo langh als de Joodtsche natie haer hielt onderdanigh ende onderhoudende de gheboden Godts/soo bleef Godt heurlieden ouerhooft ende hieltse vry vande heerschappye van, vremde Coninghen ende Tyrannen. Maer als zy teghen Gode rebelleerden/ende zyne gheboden verlie-

ten /

ten / heeft hijse tot verscheyde reysen doen vallen onder de heerschaptjen/nv vanden Coninck van Babylonien / nv vanden Coninck van Assyrien/ nv van andere; ende inde tyden van Maria waerē gheraect onder het ghesach vanden Keyser van Roome. Wiens placcaet ende ordinantie was/dat yegelijck hem soude vertreckē nae de plaetse synder aff-compste / ende met een opteeckeninghe des naems soude bekennen den Keyser onderdanigh te wesen. Ende ghelijck de rechtveerdighe dickwils mette quade moetē hunne plagen helpen becoopen: soo hebben Maria ende Joseph oock dese seruituyt moeten lijden/ hebbende te Bethleem hunne namen doen opteeckenen/ende tot bekentenisse van onderworpentheyt oock het tribuyt betaelt daer toe staende.

Merckt dat dit oock is de practijcke vanden Prince deser werelt de duyuel; sijne ondersaten te doen bekennen met eenigh wtwendigh teecken van schrifte oft present / dat zy hem onderworpen sijn / ende hem trouwelijck inde sonde willen dienen. Die alsdan ouer hun ghebruyckt leelijcke tyrannie eñ naer-

derhandt beur hunnē loon niet en berghelt als de eeuwighe verdoemenisse.

Bekent lieuer tot spyt van desen Tyran/ dat ghy anders gheenen Coninck en wilt hebben ouer v ziele/als den Coninck der glorien; wiens *iock soet, ende last licht is*, eñ die v beur cleyne gehoorsamheyt oneyntelyckē loon sal vergelden. *Matt. 11.*

De Religieusen sullen wt dese belydinghe van Maria leerē de godtvruchtighe maniere van somtyts hunne professie te vernieuwen inde teghenwoordicheyt Godts; ende dat met een bierighe liefde / hun verblydende dat zy die ghedaen hebben: bereedt sijnde oock waer zy niet ghedaen / de selue van nieuws te doē. Het welck seer verdienstelyck ende Gode aenghenaem moet wesen. Want ghelyck de behaeghelycheyt die de sondaer neemt in het quaet dat hy ghedaen heeft/ is als eē nieuwe sonde: Alsoo het behaghen int goet datmen heeft ghedaen / is als een nieuw verdienstelyck werck.

Den cheys-penninck/ die sommighe contempleren dat Maria betaelt heeft/ zal ons indachtich maken het onderhouden van onse H. professie; ende het

beta-

betalen van onse dagheliſcxe take vanden Goddelycken dienſt/die wy gheerne/ trouwelijck ende gheheelyck moeten op-brenghen.

In het vii. Cap. des Reghels.

Vande deught der armoede.

Het 26. Werck.

Maria heeft gheherberght ghevveeſt in eenen armen ſtal: Midts datſe gheen plaetſe en hadde inde herberghe.

Men ſchrijft vanden H. Vader Franciſco/dat hy int ſecreet ghebraeght ſynde vande broeders: *VVelcke deught hun alder-liefghetalſte ſoude maken aen Chriſto?* Heeft gheantwoordt / *als verclarende een ſunderlingh ſecreet ſijns herten: VVeet broeders, dat de armoede in eenen ſunderlinghen wech ter ſalicheyt, als weſende een voetſel des ootmoedicheyts, ende eenen vvortel der volmaecktheyt.* Welcke armoede hy oock daer-om noempde de Coninghinne der deughden / om dat sy inden Coninck der Coninghen/ ende inde Coninghinne ſijne moeder ſoo heerlijck verthoont was.

Het blijckt hier beur d'ierste/ dat Maria te Bethleem comende *gheherberght wert in een arme plaetse*; eenen stal oft een speluncke; *midts dat zy gheen plaetse en hadde inde herberghe*. Te weten om haer armoede wil; wāt hadde zy ryck geweest/ zy soudt plaetse ghenoech ghecregen hebben.

Ist dat saken (ghelyck wel te duchten is) dat wy dese deught der armoede den wereltlijcke lieden niet en sullen konnen aen-pryscn: dat zy ten minsten den Religieusen hertelyck ghercommandeert zy/ die de paykens vande armoede Christi eñ Marie hebben beurghenomen nae-te-volghen. Sy moeten gheerne logeren in arme slechte woningen/ ende hun daer in met blyschap te vreden houden; niet verlanghende noch begeerēde ghemackelycke oft hofselycke vercierde woon-plaetsen: peysende dat zy niet beter en zyn/ als Christus oft Maria; ende dat zy licht wel oft beter versien syn/ als zy lieden waeren inden stal van Bethleem.

Soeckt oock/ o Religieusen/ de werelt ende d'wereltsche vrinden onbekent te zyn ende te blijnē: ghelyck Christus ende Maria in hunne stadt Bethleem

onbe-

onbekent zyn. Jae Christus inde werelt als in zijn eygē comēde/ en is bande zijne niet ghekent noch ontfanghen. *Ioan. 1.*

Leert oock in b meditatie in desen armen stal uwe ooghen alleen ghestaghen houdē op Jesum ende Mariam; want daer oock anders niet veel te sien en is. Alsmen in eycke hupsen oft vercierde tempels comt/vindt-men rontsom soo veel schoone schilderyen ende properheden te besien / datmen naubs en weet waer-men alder-best het ghesicht mede papen oft vermakē zal: niet dat het wtwendich ciraet der tempels berispelyck is; dwelck dient ten minsten om slechte menschen tot deuotie te verwecken/ die hun selven mette innighe meditatien niet en weten te beweghen / ghelyck S. Bernard leerdt. Hier inde herberghe van Maria en is ghеen ciraet te sien dan spinnekoppen ende alderhande armoede; op dat ghy b gheestelyck ghesicht niet verstroyen en soudt / herwarts oft derwarts keerende / maer vastelijck besien den armen Jesum ende zyne arme moeder. *In apolog. ad Guil. abba.*

Het 27. Werck.

Maria heeft Iesum neder-gheleyt inder kribben by den os ende den esel.

Wen sonde meynen dat Maria het teere kindeken Iesum te zeer rouwelijck hadde ghetracteert/ dat zy *hem neder-gheleyt heeft inder kribben.* Want oft zy schoon gheen plaetse cryghen en konste inde herberghe: zoude zy het kindeken niet moghen houden hebben soetelijck ligghende op haeren maechdelycken schoot / oft tusschen haer armkens?

Maer het kindeken heeft zyne moeder van binnen onderricht eñ gheleert/ dattet zijn beliefte alsoo was inde kribbe der beesten te liggen. Want *den menschе in eere wesende en heeftet niet bevroedt,* want in sonden gheballen synde / *is den onuerstandighe beesten ghelijck ghevvorden.* Ende daer-om de Sone Godts comende om den verlozen mensch te soecken/ keert hem tot de plaetse der beestē/de cribbe. Siet/o sondaer/ waer toe b sonden den Coninck der glozien ghebzacht hebben.

Psal. 48.

Hier

Hier moeten wy/ bouen de wterlycke armoede / noch bemercken de ootmoedighe verſmaethept Chriſti; ende van hem leeren/niet alleen in ootmoedicheyt ende verſmaethept te vreedē weſen ſonder claghen / oft murmureren: maer oock ſoecken ende begheren vande menſchen verſmaedt ende veracht te zijn. Ende met dē Coninck Dauid lieuer *kieſen verworpen te ſijn in het huys des Heeren, dan te woonen inde tabernaculen der ſondaren.* *Pſal. 82.*

Chriſtus oock gaet ons hier veur/ doende metten wercken/tghene hy naerderhandt metten woorden gheleert ende gheradē heeft/ doen hy ſeyde in eē volle geſelſchap: *als ghy genoodt zyt ter bruyloft, gaet ende ſit inde laetſte plaetſe, op dat comēde die v ghenoodt heeft, tot v ſegghe: Vrindt ſit opwaerts.* *Luce 14.* De kribbe is veurwaer de leeghſte plaetſe.

De Religieuſen/ die int verlatē vande hoocheyt des werelts / ende int verkieſen vanden ootmoedighen ſtaet der Religie/hun inde leeghſte plaetſe gheſtelt hebben/ſullen hunne ooghen ſlaen op t'kindeken Jeſum inde kribbe; ende hun verblydende dat zy hun ſelven om zijnen twille vernedert hebben / zullen arbeyden daer inne te vreeden te zijne/

sonder opt te begheren oft te soecken in dese werelt opwaerts te schuyuen oft grooter te worden: maer met alder herten seggben met den Prophect Job:

Iob 29. *In mijn nestken zal ick sterven; ende ghelijck den palmboom zal ick de daghen vermenighvuldighen.*

Het 28. Werck.

Maria heeft Iesum in doecxkens ghewonden, niet van zijde ghemaeckt.

Eens tsiaers den negensten dach meert houdt-mē inde H. Kercke feest ende gedenckenisse van veertich vrome Martelaers / die verwesen waeren inden kouwē vorst naect onder den blauwen hemel ghestelt te worden / om alsoo doot te verbruesen. Dese als (volgēde hun vonnisse) hunne cleederen wt-ghescbudt wierden / versterckten malcanderen seggende: Om des Heerē wil sijn wy met dese cleederen becleedt gheweest: om Christus wille sullen wy die wt-schudden ende af-legghen. Sy wilden seggben / dat den noot van cleederen te draghen / om het naeckt lichaem te decken / den men-

schē

sche aen-ghenomen is/ deur de listich-heyt des helsche Serpents/dat ons ierste ouders heeft doen sondighen. Want hadde Adam niet gesondicht/noch hy/ noch Coninghen / noch Princen/ noch iemandt en soude cleederen oft decxel des lichaems van doen gehadt hebben. Sulckx dat de cleederen sijn een achter-gelaten litteecken ende ghedenckenisse vande sonde. Des te meerder is de dwaesheyt der menschen/ die hun verhooueerdighen in tghene daer zy hun in behoorden te beschamen. Maer de heylighe mannen Helias / Heliseus/ Joannes Baptista ende dierghelycke/ hoe zy vrempder waeren vande sonde/ ende hoe sy naerder waerē den staet der onnoselheyt / hoe sy meer verachten/ ende min wercx maecten vā ghemack/ gherief ende ciraet der cleederen.

Alle welcke te bouen gaet het exempel Jesu / die syne moeder inne-ghegheuen heeft/ dat hy in sijn kindtsheyt wilde becleedt wordē niet met zyde oft costelycke doeckē ende cleederen; maer met arme slechte doecxkens / die Maria nae haer armoede hadde vā te veuren ghereedt ghemaeckt.

De Re-

De Religieusen sullen hun sorghvuldichlijck wachten / van alle costelyckheyt/curieusheyt/eñ ouerbloedicheyt in hunne habyten/doeckē/eñ andere nootelyckheden; daer mede zy anders zeer lichtelijck tegen hunne professie van Euangelische armoede souden mis-doen.

Wy sullen oock den armen naeckten Jesum biddē/dat hy de naecktheyt onser zielen wil bedecken; ende dat wy in sijnen dach bevonden moghen worden becleedt mette witte stole der onnoselheyt/die ons in het doopsel gheghevven was. Eñ ist dat wy die onder-tusschen met sonden besmet hebben; dat wy emmers deel moghen hebben in het heylygh gheselschap der ghene die S. Jan beschrijft: *Apoc. 7.* *die ghecomen zijn wt groote tribulatie, ende hebben haere langhe cleederen ghewasschen ende wit ghemaeckt in het bloet des Lams.*

T'waer te wenschen dat alle Christenen hunne cleederen wt oft aen doende/ veur oogen stelden tghene hier int cort gesept is: hun cleedēde met beschaemtheyt / ouer den noot die de sonde ons heeft mede-gebracht; ende hen ontcleedende met eenen wensch tot Christum dat hy hun inwendich becleeden wil.

Het 29. VVerck.

Maria heeft met haere borsten Iesum ghevoedt; anders gheen voetsel hebbende.

DEn Heyligben Bernardus claeght ouer de ghelouers der Euangelischer armoede/ datter veel gheerne souden deel hebben inde ierste salichept: *Saligh zijn de arme van gheest, vvant het rijck der hemelen hoort hun toe.* Matt. 5. Maer/sept hy/sy willen al arm heeten ende glorieren opden tytel van armoede; soo nochtans / dat hun niet en sal ontbreken / maer van alles wel sullen versien blijuen. Iesus ende Maria gheuen ons een exempel niet alleen van armoede / maer oock van gebreck. Want (alsoo gheseyt is) sy waeren soo armelijck gheherbergh / om dat zy gheen betere plaetse oft bequamicheyt en hadden: het kindeken wierdt in arme doecxkens ghewonden by ghebreke van betere: Ende hier voedt Maria het kindeken met haere maeghdelijcke borsten/ om dat zy gheen ander voetsel veur hem en hadde. Soo arm ende

behoef-

behoeftigh is de Coninck van hemelrijck om onsent wil geworden: *op dat wy*
2. Cor. 8. *deur zijne armoede souden rijck worden.*

Wildy / o minnende ziele / met Maria Jesum op-boeden / dat moet gheschieden met hem aen d hoogsten te draghen: dat is / met godtbruchtighe goede ghedachten / ende soete meditatien. Dit zyn deur hem wel-ruickende lelien /
Cantic. 2. daer de Bruyt aff seyt: *mijn beminde is mijn, ende ick ben zijn; die welcke ghevoedt wordt tusschen de lelien, tot dat den dach op compt, ende die schaduwen neder-dalen.* Dwelck zal zijn in het ander leuen / daer Jesus ons sal wesen all' in alles.

Bidt de moeder Godts / dat zy d helpen wil / Jesum ende sijn gratie in d boeden. Oft (om beter te seggen) dat zy wil wesen de boestere van d ziele / die soo swack ende teer is; dat zy altyt mach wassen ende toe-nemen inde liefde ende gratie Godts: soo dat zy nemmermeer achterwaerts en gae / noch op haer en passe dat bitter woordt Christi:
Luce 9. *Niemandt zijn handt aenden ploech slaende, ende achterwaerts siende en is bequaem totten rijcke Godts.*

In het viii. Cap. des Reghels.

Vande deught der verduldicheyt.

Het 30. VVerck.

Maria heeft lijdsaemelijck gheleden de vervolghinghen der Ioden.

HEt is eenen sekeren generalen reghel / die de heylighe Apostel Paulus gheeft seghghende: *alle die godtvruchtelijck vvillen leuen, sullen vervolghinghe lijden.* 2. *Tim.* 3. Verstaende by vervolghinghe alderhãde swaricheyt ende opval / (dwelck is de ordinarise portie vande kinderen Godts in dese werelt) soo is desen reghel soo al-ghemeyn / dat oock de moeder Godts / willẽde godtvruchtelijck leuen / hier van niet vry en is gheweest. Ende daer-om past op desen reghel een ander woort van den selnen Apostel: *patientie is v lieden van noode, op dat ghy den wille Godts doende, moeght vercrijghen de belofte.* *Hebr.* 10. Te weten / des eeuwighs leuens.

Als wy dan ghewaer worden dat wy in vervolghinghe eñ opval deel hebben met Maria; laett ons oock arbeyden deel te crijghen in haere lijdtsamheyt /

die sy

die sy heeft ghethoont; ierst inde verbolghingen der Joden verduldichlyck te verdraghen: de welcke begonst hebben van in de ommundicheyt Christi/ als Herodes hem heeft gesocht ter doot te brenghen in Bethleem; ende hebben ghedueert / tot dat sy Christum de doot des cruycen hebben aen-ghedaen.

T'ghene Jesus ende Maria geboelt en̄ gheleden hebben vande quade menschen / staet v oock te verwachten / ist niet vande menschen / eenmaers vande boose gheesten; die daerop toe-leggen/ om Jesum ende zyne gratie in v te versmachten ende te niete te brenghen. En schaempt v niet met Maria de vluchte te nemen / om Jesum in v te bewaeren. Vertreet v tot dien stercken toren/ die v de Wyse man thoont: *De naem des Heeren is een alderstercxte toren; tot dien loopt de rechtveerdighe, ende hy zal verheuen worden.* *Prouerb. 18.*

Op desen toren waeren ghevloden/ende syn gesalueert de heylighe Martelaers/Confessorē/ ende maeghdekens/ als sy des duyuels/ des werelts / ende des vleesch aenvechtinghen zoo cloeckelijck ende glorieuselyck verwonnen hebben. Ghelyck sy Gode daer van

danc-

dancken: *Ick belyde, ô Heere Coninck, uwen naem, want ghy zijt mijn helper ende beschermer geworden.* *Ecclesiast. vlt.*

Om met Maria in opbal deur verduldicheyt versterckt te worden / dient ghepeyst dat dit alsoo den wille Godts is; ende dat hy d dit tot eenen kelck der salicheyt toe-seynde / dien ghy wtdrinckē moet/om hem beschreedt te doen (dat is danckbaer te zijn) deur den kelck der passien/ die hy deur d totten grondt toe wt-ghedroncken heeft.

HET 31. WERCK.

Maria heeft Iesum haeren sone droeuigh zijnde, drij daghen ghesocht.

DIe Euangelische vrouwe daer Christus by ghelyckenisse aff spreeckt/dat zy eenē van haere thien penninghen verloren hadde/ *heeft* niet sonder groote droefheyt *het licht ontsteken, ende het huys om ende om ghesocht,* soo lanckmoedichlyck sonder op-houden/ *tot dat zy dien ghevonden heeft.* Wat heeft eenen penninck bā goudt oft silver te bedieden / oft wat is it achten het verlies *Luce 15.*

van eenen sulcken penninck / by Jesum den sone vã Maria: wiens allope was puer goudt der heyligher Godthept / hebbende het opschrift ende figure vã het wesen des hemelsche baders. Desen penninck als Maria verloren hadde (sonder nochtans eenighe hare schult) is zy hertelyck bedroeft geweest ende met weenende oogen heeft zy beur haer ghenomen / met Joseph weder te keeren / om hem te soecken sonder ophouden / tot dat zy hem zouden ghevonden hebben: dwelck aengheloopen heeft drye daghen lanck.

Als ghy ghevoelt dat ghy Jesum ende zynen troost verloren hebt; tzy deur v schult / oft om dat hy v begheert te proeven / neempt v resolutie met de gheestelycke Bruydt/ende seght: *Ick zal opstaen ende de stadt omme-gaen, deur de wijcken ende straten, zal ick hem soecken die mijn ziele bemindt.* Cantic. 3. Te beuren was zy verdoolt/dat zy haeren beminden in haer beddeken van ghemackelycheyt ende quade ghewoontē heeft willen soecken. Dat was verloren mopte / want zy sept: *Ick heb hem daer ghesocht, ende niet ghevonden.* Ghy moett dan/o ziele/op-staen wt v quade

seden/

seden/ met vromicheyt des herten; ende met Maria omme-gaen de straten niet van Jerusalem / maer van v conscientie; deur-soeckende alle de hoecken van v woordē/wercken/ende ghedachten met groote verduldicheyt / tot dat ghy hem vindet diē ghy verloren hebt.

Maria heeft Jesum ghesocht drij daghen lanck; ende ten derden daghe ierst ghevonden. Hadde zy t'eynde vanden ierstē/oft den tweedē dach verdrietelijck ghewordē / ende thuys-waerts ghegaen / haer soecken zoude al te vergheeffs gheweest hebben. Alsoo ist met de ghene die Jesum soecken / ende als zy hem niet terstondt en vinden naer hunne begheerte / verliesen hunne verduldicheyt / ende houden op van soecken / ende alsoo en vinden hem niet. Daerom seyt de Propheet: Quærite faciem eius semper. Soeckt zyn aenschyn altyt. *Psal.104.*

Dē sondaer die de gratie Godts deur de sonde quyt-ghewordē is/ moet die weder crijgen met te soecken drij dagen lanck: te weten/in oprecht berouv des herten/claere belijdinge des monts/eñ neerstighe voldoeninghe der wercken.

Het 32. Werck.

Doen Maria haerē ſone ghevonden hadde, heeft zy met moederlijcke, ende blijde toe-ſprake gheſeyt: Sone, hoe hebdy ons alſoo ghedaen? Siet v vader ende ick droeuigh zijnde hebben v ghesocht.

Ghelijck het water int bier ghegoten de hitte ende crachte des biers benempt: alſoo benempt ons het claghen ende murmureren dickwils de verdienſten der lijdtſamheyt. Hier-om vermaent de Wijſe-man de verduldighe / ſegghende: *VVacht v van murmuratie die niet en batet*. Sy en batet niet / want daer mede en wordt onſe ſwaerichеyt niet verlicht noch ghebetert: ende daer-en-bouen zy ſchaedt ſeer veel / want zy de ſoeticheyt ende verdienſten omme-ſtoot. De maget Maria heeft het verdriet van t'verlies van haeren Sone Jeſus lanckmoedelijck verdragen; ende het lanc-duerigh ſoec-

Sap. 1.

ken ghe-

ken ghedaen sonder clachte oft verbolghentheyt: maer ootmoedelijck ende wt moederlijcke vrijicheyt haere droefheyt te kennen ghegheuen segghende: *Sone, hoe hebdy ons alsoo ghedaen?* Waerom en hebdy my dit niet willen te kennen gheuen / ghelijck ghy my wel andere secreten betrouwt ende gheleert hebt?

Laett ons leeren met Maria salichlijck ende discretelijck bedroeft zijn / als wy Jesum ende zyne gratie wt onse ziele quyt ghewoorden zyn: iae nergherincx inne droefheyt maecken / als hier om; ende ter contrarie nergherincx oprechte blyschap in scheppen / dan als wy gheboelen / dat wy Jesum met ons hebben / ende in zyn gratie staen.

Ten anderen / niet te zeer onthecht worden / als ons de deuotie ontrocken wordt. Emmers niet murmureren teghen Godt; die de selue verleendt alst hem belieft / ende soo langh ende veel hem belieft; ende oock weder ontreckt alst hem belieft / sonder dat yemandt tot hem mach segghen: *Heere, hoe hebdy ons alsoo ghedaen?*

Ten leſten vraeght ghy / o Maria/ hoe dat v Sone v deſe droefheyt ende hertſweir aen-ghedaen heeft? Ick antwoorde veur hem: ten is niet om dat ghy ſulcx aē hem verdient hebt. Want v Sone die weet wel/dat ghy hē in alles wel veler maten gedaen hebt: maer het is / om dattet Godts manier is/ ſulcke aldermeeſt met ſwaerigheyt te beſoecken/die hy meeſt bemindt. Ghelyck hy ſijnen vrindt Abraham groote droefheyt aen-dede/doen hy hem beval/ zynen eenighen ſoon te offeren tot een vrandt-offer. Ghelyck hy oock Jacob groote bitterheyt heeft doen ſmaecken/ om ſijns ſoons Joſephs wil / die hy meynde vāde wilde beeſten verbeten te zyn. Ghelyck oock niet veel min Tobias bedroeft en was om het achter blyuen van ſynen Soon.

Syt dan oock/o Maria/eē exempel veur de Ouders eñ Ouerſte / die godtvruchtigh zynde / verdriet hebben om hunne kinderen ende onderſaten wil: Die hen hier-mede moghen trooſten/ dat zy niet beter en zyn; als de moeder Godts/ die ſulcke oeffeninge in haeren beminden Sone ghehouden heeft.

In het ix. Cap. des Reghels.

Vande deught der goedertierenheyt.

Het 23. Werck.

Maria heeft haeren sone met haeren eyghen melcke gheseoeght.

De H. Leeraer Chrysostomus, sprekende van het H. Sacrament des Outaers/ berispt de stuerichept ende onbindelijckheyt van sommighe moeders / die sonder noot/ om hunne wellustichept te volghen/ haere ionghe kinderen aen andere te voesteren gheuen. Stellende daer teghen de goedertierenheyt Christi/ die onse voester-Heer sijnde / ons daghelijcks voedt met syn eyghen vleesch ende bloet in het H. Sacrament.

Sijne moeder Maria als een goedertierne moeder heeft Jesum niet te voesteren wt-ghedaen; maer met haer eygen maeghdelijck melck gheseoeght.

Laet ons van haer leerē goedertieren ende soet-hertigh zijn tot onse ouders/ overste/ ende alle die ons moghen van doen hebben: op dat wy crygen mogen

de benedictie die Godt in sijnē weth beloeft aende soet-hertighe kinderen; dat wy langh leuen moghen ter salicheyt.

Leert oock v ledekens (die ghy by auenturen somtijts qualyck ghebruyct hebt) goedertierenlyck besteden ten dienste Godts / ende tot behoeue van uwen naesten. Ghelyck S. Paulus ons vermaent: *Ghelijck ghy v leden ouerghegheuen hebt te dienen der ongherechticheyt totter ongherechticheyt; alsoo gheeft v leden nv te dienen der rechtverdicheyt ter heylicheyt.*

Rom. 6.

Maria heeft Jesum gevoedt (soo de H. Kercke vā haer singht) vbere de cælo pleno; met haere borsten / die vanden hemel (dat is/van Godts weghen) vol waeren: Ist dat v eenighe gratie van Gode verleent is/zyt oock goedertierē/ om die te ghebruycken tot behoeue der ghene diese mochten van doen hebben.

Ten lestē laett ons Mariam bidden/ dat zy thoonen wil/dat zy onse moeder is/ ende dat zy ons wil besproeyen met haer maeghdelijck melck: op dat wy moghen smaken ende sien hoe soet dat de Heere is veur de zijne hier in dit leuen; ende hier naermaels mogen ghenieten de hemelsche soeticheyt.

Het 34. Werck.

Maria heeft Jesum wt Herodes vervolghinghe ghetogen, hem in Egypten draghende.

Ghelyck wy hier bouē in Maria ghemerckt hebben een sunderlinghe beur-sichtichept; dat zy ghebloden is nae Egypten/om Jesum haeren sone te bewaeren: alsoo moeten wy hier wt tselue werck bemercken haere goedertierenheyt; dat zy hem met sulcke vrindelycheyt heeft wt Herodes vervolghinghe ghetoghen / ende nae Egypten ghedragen. Al wast tsnachts ter midder nacht; al wast inden couwen winter / als zy wt Judeen gheto-gen zyn; al was de repse seer moeylyck ende verre; al wast ooc langhen tyt van Jaerē/ die sy in dit ballinghschap moesten blyuen: ten heeft Marie niet verdroten/maer is in alles euē goeder-tieren gheweest/ om haeren Sone syn gherief te doen nae haer vermoghen.

Leert hier goedertierenlyck gheerne tsnachts op-staē met Jesu eñ Maria/ ist niet om te vlieden; emmers om Jesu

te dienen eñ te louen: gelyck Dauid de-
Pſal. 118. de/die ſeyt: *Ter middernacht ſtōdt ick op, om v te belyde, vande ordeele uwer rechtveerdigh-makinge.*

Iſt dat ghy oock/deur de couwe des winters/ oft deur de hitte des ſomers/ oft deur de langh-duerichept vanden dienſt Godts/verſlapt eñ verdrietelyck wordt: ſoo moeght ghy mercken/ hoe verre ghy noch zyt vande goedertierenheyt van Maria tot Jeſum: ende tis een teecken/dat ghy noch niet ghenoech ghestudeert en hebt inden boeck des Cruys; daer d Bruydeghom ſoo veel ende ſwaer onghemack gheleden heeft/ om d te ghenieuen/ dat ghy d ſoo luttel onghemackx wilt aen doen tot zijnen dienſt ende behaghen.

Houdt oock dickwils d recollectie op dit punct / dat wy in dit leuen anders niet en ſijn dan pelgrims in Egyptenlandt; ende dat wy verwachten eens weder te keeren in Judeen / in ons vaderlant daer boven. Waer-om wy ons moeten wachten/hier beneden onſe ruſte oft ghedurige wooninghe te ſchicken; maer lieuer onſe ſchattē der goede werckē deur-ſeynden/tot het lant daer wy eenwichlyck moeten woonen.

De pel-

De pelgrims moeten in alles goe-
dertieren zyn / ende bzeedtſamelyck
verkeeren onder het volck / ende in het
landt daer zy gheraect zijn/hun gheen
ſaken te ſeer aen-dzaghen/gheen groote
packen op-nemen die hun onder we-
ghen mochten ouer-laſtich weſen / en-
de gheen begheerlyckheyt hebben tot
tghene zy ſien ſchoon oft luſtich te we-
ſen ; want het hun niet toe-en-compt/
noch hope hebben van te moghen ver-
crijghen. Waer-om wildy dan / o ar-
me ziele/ begheren tgene ghy niet heb-
ben en moeght ?

Het 35. VVerck.

Maria heeft veur haeren naeſten ſorghvuldigh gheweeſt beghe-rende wijn in Cana Galileæ.

Seer bequamelyck wordt de H.
Kercke ghelekē ende ghenoemt
eē gheeſtelijck lichaem/hebben-
de zoo veel verſchepde ledekens / alſſer
verſchepde ſtatē ende manieren van le-
uen inne ſijn. Het hooft dā dit lichaem
is Chriſtus/ghelijck S. Paulus leert. *Epheſ. 5.*
Den hals dan moet Maria weſen / de

midde-

middelerſſe tuſſchen het hooft / ende de ledekens. Eñ gelyck het boetſel ende de bochticheyt wten hooffde niet en comt tot de ledekens/dan deur den hals: alſoo / ſeyt S. Bernard / dattet den opperſten Heere ghelieft heeft / dat ons gheen gratie toe-comen en ſoude van boven / ten zy datſe paſſeerden deur de handen van Maria / de Thzeſoiriere vande ghauen Godts.

Als wy dan in noot zijn / ende dat ons ontbzeeckt den ſoeten wijn vande vertroofſtinghe Godts; tot wien ſullen wy ons beſt keeren; dan tot onſe middelerſſe: haer moeten wy onſen noot te kennen geuen; ende zy ſal/midts haere ghewoonelijcke goedertierenheyt mede-lyden met ons cryghen / ende deur ons ten beſten ſpzeken / ſegghende tot haeren Soon: *Zy en hebben gheenen wyn.*

Wel verſtaende/iſt dat wy waerachtelyck gheenen wyn en hebben: Want iſt dat wy wt ſ'werelts kelder wyn dit conſolatie gehaelt hebben; ſoo en hoeft Maria deur ons niet te ſpzeken; noch Godt en zal ſoo ſlecht niet ſijn / dat hy dien coſtelycken balſem vande vertroofſtinghe des H. Gheeſts zoude wil-

len men-

len menghelen met het slyck van den troost des werelts / oft der menschen. *Ick sal* (seyt hy) *de minnende ziele vvtleyden inde vvildernisse, ende daer sal ick tot haer herte spreken.* Oſe. 2. Daer zal zy myne consolatie ontfanghen.

Nochtans alsoo wy aertsche menschen sijn; ende dat ons sterffelyck lichaem niet en soude konnen blyuen gheherden/sonder somtijts eenigh vermaeck te hebben: als b eenighe recreatie ghegundt wordt / maeckt dat ghy niet ter bruyloft noch ter feestē en gaet/ dan in *Cana Galileæ*, daer Jesus ende Maria ghenoodt zyn; daer noch Godt vertoont/noch den naesten ontsticht en wordt: Sulcke feeste/ daer aff ghesept *Iudith 16.* mach wordē/datter ghescheuen staet: *T'volck was blijde nae dat aensicht der heylighen.*

Maria gheeft ons hier oock exempel: ghelyck zy beur dese goede luyden ten besten ghesproken heeft / dat wy gheerne ende goedertierentlyck oock beur onse naeste sullen bidden / die in gheestelycken oft lichamelycken noot zyn; besunder die ons ghebedt versoecken ende begheiren.

Het 36. Vverck.

Maria heeft de dienaers met salighe leeringhe onder-vveſen, hun vermanende, ende verlichtende.

Ghelyck het eē geeſtelijck werck van barmhertichept is/ goedertierentlyck beur onſe naeſte te bidden: ſoo iſt oock van ghelycken een groot werck van barmhertichept onſen naeſte te onder-wyſen met ſalighe leeringhe int ghene hy niet en weet; ende goedertierentlyck te beriſpen/ als hy miſdoet. Dit leeren wy van Maria in de beurſchr. bruyloft van Cana Galilee/ daer zy de dienaers goedertierentlijck heeft onder-weſen ende bermaendt / ſegghende: *Al vvat hy v ſeyt, doet dat.*

Ioan. 2.

1. Cor. 16.

Naer d'Apoſtoliſche vermaeninghe/ moeten alle onſe dinghen inde liefde ghedaen worden ſunderlinghe de wercken der barmhertichept / die niet goet/ noch verdienſtelijck en ſullen weſen/ ten ſy datſe inde liefde geſchieden: ende namentlyck den onwetenden te leeren

goeder-

goedertierentlyck / ende met alle soetichept / sonder verachtinghe oft stuerichept.

De selue goedertierenheyt is ock van noode den Oversten / als zy hunder onderzaten ghebreken straffen oft berispen. De H. Vader Franciscus vermaent hun / dat zy met barmhertichheyt moeten penitentie inne-stellen; ende niet bergramt noch ontstelt worden om iemants ghebreken. *VVant*, sept hy / *gramschap ende onsteltheyt oft turbatie beletten de liefde in hun ende in andere.* *In regula c. 7.*

Wildy dat in b de onsmaeckelyckc soute wateren van b quade passien ende ydele ghedachten / deur de ghebeden van Maria verandert worden in soeten wijn der Goddelijcker liefde. Soo moett ghy niet alleen de gheboden onder-houden; maer ock (nae de leeringhe van Maria) al doen dat Jesus b sept. Dat is / volghen de raden ende vermaninghen van b Overste; ende in-spraken des H. Gheests wel waernemen ende volbrenghen.

In het x. Cap. des Reghels.

Vande deught des droefheyts oft wee.

Het 37. Werck.

Maria heeft de woorden van Simeon: Wt selfs ziele sal deursnijden een sweert, dickwils int herte ouer-leydt.

Eccles. 11. Daer staet gheschreuen by den Wysen man: *Inden dach der goeder dinghen en zijt niet onghedachtigh der quader: ende inden dach der quader en zijt niet onghedachtigh der goeder dinghen.* Dit schynt hy aldus te vermanen/om dat Godts prouidentie het leuen der menschen (oock van sijne wt-vercorene vrinden) alsoo gheschickt heeft; dat sy noch ghestadighe blyschap / noch oock ghenerighe droefheyt en hebben: maer soet eñ suer/ vreught ende druck/veur-spoet ende teghenspoet ouer-handt ontfangen ende proeuen moeten. Soo vermaent ons de Wyse man/dat wy het soet moetē ghenieten met achter-dencken ende vreese van het aenstaende suer / ons daer toe

ghereedt

ghereedt makende: ende het suer proe-
uenoe niet en souden den moet teene-
mael laeten sincken/ maer het soet met
betrouwen verwachten. Maria heeft
dese lesse wel achter-volght. Wāt al ist
dat sy van haers Soons weghen veel
merckelycke blyschappē genoten heeft;
nochtans sedert dat Simeon haer heeft Luce 2.
veursept/deur dē ghees der prophetye/
de droefheyt die haer ouer-comen sou-
de in haers Soons passie; ende dat haer
ziele soude met het sweerdt des droef-
heyts deur-sneden worden/soo heeft sy
dit altyt in haer herte ghedraghen en-
de ouer-leydt. Waer deur sy haer altyt
wel liedt veur-staen / dat sy vercoren
was tot een moeder Godts / niet tot
blyschap van dit leuen / maer tot de
glorie in het eeuwigh leuen.

Wilt dit oock altijt wel veur ooghen
hebben/dat onse verwachtinghe niet en
is van dese tegenwoordighe sienelycke
dinghen; maer vande toecomende din-
ghen/die noyt ooghe ghesien/noch oore
ghehoort / noch herte begrepen heeft.
Seegt daer-om mettē H. Apostel Pau-
lo: *Ist dat wy alleē in dit leuen zijn hopēde in Chri-* 1. Cor. 15.
sto, zoo zijn wy de allendighste van alle menschen.

Wacht v oock dat ghy nemmermeer deur de blyschap ende veurspoedicheyt in dit leuen alsoo ontschickt en woordt; dat ghy de memorie vande passie des Heeren wt v herte soudt stellen.

Het 38. Werck.

Maria heeft by den cruyce ghestaen als haer sone sterf.

Men seyt met een gemeyn spreeckwoort: *In den noot kendt-men de vrinden*. Want het is een ghemeyn ende ordinaris ghebreck onder de menschen; dat die veel veur-spoet heeft/veel vrinden houdt/ende in tyde van tegenspoet vindt hem alleen ende verlaten. Jesus heeft dit selue gheproeft; want doen hy met veurspoet ende glorie binnen Jerusalem quam opden Palmsondach/sijn Apostolen ghinghen vromelijck neffens hem / ende oock een groote schare des volcx hem feestelyck eere bewysende. Maer alst te gaen was nae den berch vã Caluarien/was hy verlaten van zijne discipulen/die alle de vlucht ghenomen hadden. Nauwelyckx was Maria sijn moeder met

Ioan. 19.

Sint

Sint Jan neffens het Cruys staende; die nochtans midts hunne tegenwoordicheyt zijn droefheyt meer beswaerden/dan verlichtē/om het mede-lyden dat hy met hunnen hertsweir hadde.

Ist dat ghy een vrindt ende discipel banden ghecruysten Jesus zijt/ onderhoudt des Wijse-mans lesse: *Tot allen tijden heeft hy lief die vrindt is, ende een broeder vvordt inde benautheyt gheproeft.* Prou. 17. Christus heefter al veel die hem schijnen trouwelyck te willen by-blyuen alst al wel veur wint is; maer als het cruys comt/ keeren zy hem den rugghe.

Die met Maria in Jesus glorie willen verheuen wesen daer bouē/moeten met haer staen onder zijn cruys. Want daer staet gheschreuen: *Ist dat vvy mede lijden, sullen wy mede gheglorificeert worden.* Rom. 8.

Al ist dat Maria met wonderlycke beweechelyckheyt ende hertsweir aensach teghenwoordigh alle het groot lyden / welck haeren Soon aenghedaen wierdt/ tselue in haere ziele gheboelende/al veel meer/dan eenige deuote siele soude konnē gheboelen int contempleren: nochtans is zy met miraculeuse stantastichevt staende gebleuē neffens

het cruys Jesu. De werelt scheen omme-te-keeren / het aertrijck beefde / de columnen des hemels wagghelden/de steenen scheurden. Ende de maeghdelycke moeder staet/eñ haer herte blyft gheheel. Bidt haer dat zy d van haere stantaftichept deelachtigh maken wil.

Het 39. Werck.

Maria heeft de vvonden haers Soons dicwils aen-ghemerckt.

O Helijck Maria wordt vereert met den tijtel van (virgo virginum) maghet der maeghden/ alsoo mach zy met alder redē wel gheintituleert worden Martyr martyrum, Martelersse der martelerssen. Want al is zy niet datelyck naer den lichame/ oft metten sweerde ghedoodt / oft met haeren Sone ghecruyst: Sy is nochtans ghemartirizeert / ende heeft gheleden inde siele/die onlydelyck is; daer is zy ghecruyst/ende daer heeft zy ontfanghen ende ghevoelt de wonden die zy haeren Sone sach ontfanghen. Ende de selue wonden hebben haer gheserdt zoo langh als zy opder aerden

gheleeft

gheleeft heeft / alsoo dickwils als sy daer op peysden; het welck sy ghestadelyck dede.

Wy moeten met Maria gheestelijck ghecruyst worden/naer het woort vanden H. Apostel Paulo / die sept: *VVie Christo toe-behooren, die hebben haerlieder vleesch ghecruyst met de ghebreken ende quade lusten.* Galat. 5.

Het waer oock wel te wenschen/ dat wy ons praempden (ghelijck de selue Apostel op eē ander plaetse vermaent) om *te ghevoelen datter is in Christo Iesu.* Dat wy met Maria de pynen die de Heere in syn lichaem verdraecht in ons sel-ten ouer-settē/ons laetende beurstaen/ dat wy die oock lyden; om alsoo een weynich te moghen ghevoelen van soo veel als hy veur ons ghevoelt heeft. Philip. 2.

De Bruydegom nodt ende beroept ons / dat wy als gheestelycke duyuen sonder galle sullen comen nestelen in syne H. wonden/seggende: *Staet op mijn vrindinne, mijn schoone* (die nu affghewas-schen syt van de blecken uwer sonden/ ende myn vrindinne gheworden deur de penitentie) *ende compt* (tot my die roepe die arbeyden eñ geladen zijn) *mijn duyue, inde gaten der steen-roetse, in dat hol vanden muer.* Cantic. 2.

Ick ben die miraculeuſe ſteen-roerſe die de oprechte Iſraelitē verleent hebbe het ſuyuerende water des H. Gheeſts; de gaten ſyn myn gapende wonden die ghy ſiet: compt ende neſtelt daer in.

Het 40. Werck.

Maria heeft de plaetſen der paſſie Chriſti dicmael beſocht.

Cantic. 5. & 6.

DE gheeſtelycke Bruydt/alſoo haere Bruydeghom haer ontgaen was/ heeft hem ouer al gaen ſoecken/ ende ghevraeght aen de dochteren van Ieruſalem/ oft zy van hem niet en wiſten. Sy vraegden haer; hoedanigh haere Bruydeghom was? Ende als zy hem beſchreuen hadde met ſoo veel teecheuen ende beſcheedts alſt haer mogheliyck was/ ſoo en hebben zy anders niet weten te ſeggheu dan: *VVaer-henen is v beminde wech ghegaen, ô alderſchoonſte der vrouwen? werwaerts is v lief af-gheweken? ende vvy ſullen hem met v ſoecken.* De Bruydt heeft gheſeyt: *Mijnen beminden is neder-gedaelt in zijnē hoff tot het hofken der coſtelycker ſpeceryen.* Iſt dat wy Mariam contempleren gaende ouer eñ weder langs de ſta-

de ſtatien vande paſſie haers Soons; ons en zal anders niet dunckē/dan dat zy ſoeckt den ghenen die haer ziele bemindt. Maer waer-werts henen is d beminde wech-ghegaen? o Maria alder-ſchoonſte der vrouwen. Hy is ghegaen van het huys vā Annas tot Cayphas huys/vā daer nae Pilatus huys/voorts naer het paleys van Herodes/eñ doen weder nae Pilatus huys. Van daer is hy wt-ghegaen nae den berch van Caluarie. Van daer is hy nederghedaelt in ſijnen hoff/in het beurghebucht der hellen / daer hy veel ſchoone boomen ende coſtelijcke plantſoenen hadde / die hy wilde verplanten in dat hemelſche paradys.

Iſt dat d herte ſomtijts treck heeft om ſpatieren te gaen; waer ſuldy beter oft ſaligher gaen / dan met Maria in d meditatie beſoecken de plaetſen der paſſien Chriſti?

Dit behoorен wy ſunderlinghe te beoeffenen ier wy ter tafelē Godts gaen/ om met deſe gheeſtelijcke wandelinge/ ons vertredēde lancx de bloet-ſtraten/ tenen ſaligben appetyt ende vierighe begheerte te crygben tot deſe hemelſche

ſpyſe.

spyse; Soo ist te verhopen / dat dit bancket onser zielen seer smaeckelyck ende saligh sal wesen.

Het lyden uws Bruydegoms moet uwen speel-hoff zijn / om d onder-tusschen daer-inne te vermaken in droefheyt oft swaerichept; om daer te pluckē bruchten van exempelē der deughden; Ende om daer te vergaderen het bundelken van myrrhe / dwelck ghy tusschen de borsten uwer zielen moett draghen. Ende alsoo met Christo ende Maria deur lijden ende patientie comē te geraken in het eeuwich verblyden ende eeuwighe glorie.

AMEN.

DECLARATIEN
oft verclaeringhen
OP DEN REGHEL
VANDE ORDEN
ONSER L. VROVWEN
ghenoemt ANNVNTIATEN,

Bedeylt in vijfthien Capittelen/

Deur beuel ende auctoriteyt des Apostolische Stoels van Roomen, ghemaeckt deur den Eerw. P. GABRIEL MARIA.

TANTWERPEN,
Inde Plantijnsche Druckerije/
By Balthasar ende Jan Moerentorf.

M. DC. XVII.

DEse Verclaeringhen opden Reghel vande Orden van MARIA, *ghenoemt* Annuntiaten, *met de generale Statuten der selver Orden, zijn getrouwelijck ouer-ghesedt inde Neder-duytsche tale uyt een oude Françoise copie ghedruckt, ende gheauthentizeert met het handt-teecken ende grooten zeghel vanden Eerw. Pater Vincentius Lunelus Minister Generael vande Orden der Minderbroeders vande Obseruantie: sonder eenighe vervalschinghe oft veranderinghe inden sin:*

Deur my B. Spoel-bergh, Guardiaen vande Minder-broeders binnen Antwerpen.

Hier zijn noch by-ghevoeght eenighe corte aenteeckeninghen, tot meerder gherustigheyt ende onder-wijs der Susters.

VEVR-REDEN.

Ick B. Paulus van Parma, Miniſter generael vande Orden der Minder-broeders vander Obſeruantie, hertelijck verſocht weſende in ons generael Capittel, ghehouden in't Conuent der Annuntiatie te Parma, opden Sinxe-dagh, in't Iaer ons Heeren M. D. XXIX. dat ick v lieden, mijne ſuſters ende ſeer beminde dochters, vande Religie der Maghet Marie, ſoude ſeynden de verclaeringhe van v lieden Reghel; hebbe beuolen deur de ghehoorſaemheyt aenden Eerw. Pater Gabriel Maria, v lieden deſelue verclaeringe ws Reghels te ſchrijuen.

Inden eerſten moet ghy-lieden, mijn dochters, wel bemercken, dat niemandt macht en heeft eenighen Reghel te verclaeren, als de ghene dien heeft ghemaeckt ende gheapprobeert: ende, ouer-ſulcks en ſoude ons Capittel generael gheenſins deruen beſtaen uwen Reghel te doen verclaeren; ten waere dat het onſen H. Vader alſoo belaſt hadde. Oock laete v weten, dat uwen Reghel (ghelijck den onſen doet) volght ende onderhoudt het ordinaris ghebruyck van Roomen: 'twelck is eenen grooten trooſt veur onſe Orden ende Religie; de welcke heeft de regeringhe van v lieden Orden ende Religie, als blijckt by het v. Cap. van v lieden Re-

ghel. Want twee oft meer reyſen ter weke te houden van onſe lieue Vrouwe, en is niet teghen het Roomſche gebruyck. Ende Godt gaue, dat onſe Religie ten minſten eens ter weke dede: ghemerckt onſen Reghel is ghegheuen aen onſen Vader S. Franciſcus, deur de verdienſten ende middelinge der Maghet Marie, ghelijck S. Bonauentura ſeght ende verclaert inde groote Legende van onſen veurſeyden Vader. Aengaende van alleen Commemoratie te houden vande ſimple Feeſten; alſoo deden wy eertijdts, volghende het Roomſche ordinaris. Aengaende dat ghylieden houdt eenighe Feeſten van onſen L. Heere, ende onſe L. Vrouwe, die onſe Orden niet 1.

en houdt; dit en is niet teghen het ordinaris van Roomen: want alſoo houden wy oock eenighe Feeſten, die wy niet en plaghen te houden; ende van ſommighe houden wy als dobbel Feeſten, die wy plaghen te houden als *ſolemne*, dat is ſlechte oft ſimple. Dit gaet all' aen den Roomſchen Kalendier, ende niet den Roomſchen
2. ordinaris. Sulcks is oock, dat ghylieden in't beghinſel der Ghetijden leeſt Aue Maria, d'welck is een heylighe ſake. Reſteert alleenelijck dat de veurſeyde Eerw. Pater Maria de veurſz. declaratie make, ende ons preſentere, om de ſelue v lieden te ſeynden, iſt dat wy die goet vinden.

HIerom ick B. Gabriel Maria obedierende onſen veurſz. Generael, bereyde my naer deſe cleyne waer-ſchouwinghen ende beuelinghen van onſen Miniſter Generael, om te ſchrijuen de declaratie des Reghels vande Maghet Marie, mette helpe der ſeluer Maghet, ende v lieden ghebeden, mijn ſeer beminde ſuſters.

AEN-TEECKENINGHE.

1. Dat in deſe Veur-redene ſtaet van twee oft meer repſen ter weken te houden het Officie van ons L. Vrouwe/en magh niet gheſchieden naer de reformatie vanden Roomſchen Breuier / ſonder nieuw conſent vanden Apoſtoliſchen Stoel.

2. Vanden Aue Maria in't beghinſel der Ghetijden is aen-gheteeckent op het eerſte Capittel vande generale Statuten.

TAFELE
VAN
DESE DECLARATIEN.

Nota/ dat dese Declaratien zijn bedeelt in vijfthien Capittelen: daer van de vijf eerste spreken van eenighe generale poincten, ende de andere thiene raecken de thien Capittelen des Reghels/ aldus.

VAN vier manieren om de Maghet Maria naer te volghen in haere deughden. CAP. I.
Van vijftigh vvercken, die de Maghet Maria in dese vvereldt ghedaen heeft. CAP. II.
Verclaeringe der selue vijftigh vvercken. CAP. III.
Claerder uyt-legginghe vande thien deughden van Maria. CAP. IIII.

Item

Item noch voorder verclaeringhe der seluer deughden. CAP. V.
Verclaeringhe op het eerste Capittel des Reghels, aengaende de verseyndinghe der Susteren. CAP. VI.
Op het tveede Capittel des Reghels, van het svvijghen, oft silentium. CAP. VII.
Op het derde Capittel des Reghels, van het af-setten oft veranderen des Moeders. CAP. VIII.
Op het vierde Capittel des Reghels, vanden Protecteur des Ordens. CAP. IX.
Op het vijfde Capittel des Reghels, van het ordinaris, van *iugi-laude*, ende vande derde Orden der Maghet Maria. CAP. X.
Op het seste Capittel des Reghels, vande ghehoorsaemheyt der Susteren tot haere Ouerste. CAP. XI.
Op het seuenste Capittel des Reghels, van het handt-vverck. CAP. XII.
Op het achtste Capittel des Reghels,

vande Bichte ende Bicht-vader.
CAP. XIII.
Op het neghenſte Capittel des Regels, vanden onderlinghen vrede.
CAP. XIIII.
Op het thienſte Capittel, vande deuotie van Maria, van het habijt ende abſtinentie der Suſteren.
CAP. XV.

De eerſte generale Verclaeringhe, aen-gaende vier manieren, om de Maghet Mariam in haere deughden nae te volghen.

CAPITTEL I.

MYNE Susters / ghy sult verstaen / dat eer wy comen tot het verclaerē vande Capittelen ws Sieghels / men v hier gheeft eene gemepne verclaeringe op den heelen Sieghel in't generael: daer naer salmen v gheuen een speciale verclaeringhe op elck Capittel des Sieghels; d'welck ick van sin ben te doen mette helpe der Maghet Marie. In't generael zijnder gheskelt vijf declaratien; ende in't speciael / thien / opde thien Capittelen des Sieghels. Voeghende dan de thien met de vijue / suldy hebben eenen graet van vijfthien trappen / om te climmen tot den tempel der perfectien ende van IESVS.

De Susters vragen; Welcke zijn de vier manieren om te verclaeren / ende naer te volgen de Maghet Mariam / vande welcke de

ke de Propheet spreeckt/ als gemelt wordt inde Veur-reden des Reghels/ dat wy met haer te verclaeren ende naer te volghen den hemel sullen hebben/ segghende: Qui elucidant me, vitam æternam habebunt: Die my verclaren ende met nae-volginghe ver-eeren/ sullē het eeuwigh leuen hebben?

Wy antwoorden/ dattet is ten eersten te hebben de deughden die de Maghet Maria ghehadt heeft. Ten tweeden/ deur de selue deughden peysen; ende ten derden spreken; ende ten vierden doen/ 'tghene de selue Maghet Maria ghepeyst/ ghesproken/ ende ghedaen heeft. Hierom sal't seer troostelijck wesen veur de Susters/ ende lichter om verstaen/ dat wy de Euangelische deughden (dat is/ in't Euangelie beschreuen) die de Maghet Maria heeft ghehadt/ hier noemen ende stellen als in een tafele: ende daer naer in het volgende Capittel stellen all' tghene de Maghet heeft ghedaen/ ende alle haere Euangelische wercken.

Het eerste aengaende/ wy beuinden dat het Euangelie maer en melt thien deughden der Maghet Marie.

1. Te weten/ van haere *suyuerheyt*. *Hoe sal dit geschieden; want ick gheen man en bekenne?*

2. *Veur-*

2. *Veurſienigheyt. Sy peyſden, ende bewaerden alle de woorden,* die van Chriſto gheſeyt werdden/ *ouerlegghende die in haer herte.*

3. *Ootmoedigheyt. Siet de dienſt-maeght des Heeren.* Ende/ *Want hy heeft aenghеſien de ootmoedigheyt ſijnder dienſt-maeght.*

4. *Ghelooue* oft waerheyt. *Saligh zijdy die ghelooft hebt.*

5. *Lof-ſegghinghe. Mijn ſiele maeckt groot den Heere.*

6. *Onderdanigheyt.* Sy heeft bekent den Keyſer onderdanigh te zijn / repſende nae Bethleem.

7. *Armoede. Sy hebben gheoffert een paer tortel-duyuen, oft twee ionghe duyuen.*

8. *Lijdt-ſaemheyt. Sy hebben hem gheuonden inden tempel.*

9. *Goedertierenheyt. Sy en hebben gheenen wijn.*

10. *Lijden, oft mede-lijden, oft ſweert des droefheyts. Ws ſelfs ſiele ſal paſſeren het ſweerdt. Neffens het Cruys* IESV *ſtondt,* &c. *Vrouwe, ſiet uwen ſone.*

Ende om wel te verſtaen / moet-men bemercken / dat een deughdt magh inde H. Schrifture ghemelt oft vermaent worden in twee manieren: ten eerſten in't beſunder/ten anderen in't generael. In't beſunder

sunder noch op twee manieren: ten eersten alsmen de deught namentlijck noemt; ghelijck alsser gheseyt wordt: *Hy heeft aengheseen de ootmoedigheyt sijnder dienst-maeght.* ten anderen alsmen den naem vande deught niet en stelt; maer men verhaelt het eyghen werck vande deught. Ghelijck alsser staet: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Hoe sal dit gheschieden, want ick gheen man en bekenne?* Hier en wordt de reynigheyt oft maeghdelijckheyt der Maghet Maria niet ghenoemt: nochtans het eygen werck der puerheyt oft maeghdelijckheyt wordt hier ghemelt/te weten: Virum non cognosco: *Ick en bekenne gheen man.* Een ander exempel: alsser staet: Cogitabat qualis esset ista salutatio: *Sy peysden hoedanigh dese groeteniſſe was.* Ende/ Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. *Maria bewaerden alle dese woorden, ouerleggende die in haer herte.* Hier en wordt veursienigheyt niet ghenoemt: maer alleenelijck het werck der veursienigheyt; het welck is bepeysen eermen antwoordt / ende ouer-leggen eermen vast beschheet gheeft.

Aengaende het mellen der deughden in't generael/dit geschiedt/ als noch den naem vande deught/noch oock het eyghen werck

der ſelver in't Euangelie gheſtelt en wordt: maer alleenelijck met een generael termijn wordt verhaelt / dat de Maghet Maria alle deughden heeft ghehadt. Ghelijck alſſer ghelept wordt: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: *De heylighe Gheeſt ſal ouer v comen,ende de cracht des Alder-hooghſten ſal v ouer-ſchaduwen.* Item/ Benedicta tu in mulieribus. Ende alſoo in andere plaetſen der H. Schrifture/ die niet van noode en is voorts te brengen: want v lieden/myn dochters/iſt ghenoegh te weten de thien deughden der Maghet Marie / ende te doen de vijftigh wercken die ſy ghedaen heeft/ghelijck in het volgende Capittel verhaelt wordt.

De tvveede generale Verclaeringhe vãde vijftigh vvercken, die de Maghet Maria in deſe vverelt gedaen heeft; ende vvorden ghenoemt de Iubile der Maghet Marie, midts het ghetal van vijftigh Articulen.

CAP. II.

HEt Iubile der Maghet Marie beſlupt all' tghene in 't Euangelie beſchre-

schryuen staet/ dat de Maghet Maria ghedaen/ghesproken/ oft ghepeyst heeft.

1. Maria heeft maeghdelycke reynigheyt beloeft.

2. Maria heeft den H. Joseph ghetrouwt.

3. Maria was verschrickt inde woorden vanden Enghel Gabriel.

4. Maria peysden / hoedanigh dese groete was.

5. Maria vraeghden den Enghel Gabriel/Hoe sal dit gheschieden/etc.

6. Maria heeft gheantwoordt: Siet de dienst-maeght des Heeren/etc.

7. Maria heeft eenen Sone van Godt ontfanghen.

8. Maria is opghestaen / ende ghegaen tot de ghebercht̃en van Juda.

9. Maria is ghecomen binnen het huys van Zacharias.

10. Maria heeft ghegroet haer nichte Elizabeth.

11. Maria hadde een waerachtigh Geloouе. *Saligh zÿdy die ghelooft hebt.*

12. Maria heeft S. Jan Baptist verblÿdt.

13. Maria heeft den Magnificat ghedicht.

14. Ma-

14. Maria bleef ontrent drij maenden by S. Elizabeth.

15. Maria is weder-ghekeert nae Nazareth.

16. Maria was den Keyser onderdanigh/ reysende nae Bethleem.

17. Maria doet belijdenisse / dat sy den Keyser onder-worpen was.

18. Maria heeft den penninck betaelt/ tot een teecken van de bekentenisse.

19. Maria was gheherberght in een arme plaetse.

20. Maria heeft in dese arme plaetse IESVM ghebaert.

21. Maria heeft IESVM in doecksens ghewonden.

22. Maria heeft IESVM inde kribbe ghelept.

23. Maria heeft IESVM met haer maeghdelijck melck ghelaeft.

24. Maria heeft haeren Sone IESVM ghenoemt.

25. Maria bleef in dese arme plaetse veertigh daghen.

26. Maria heeft den veertighsten dagh haeren Sone ghedragen tot den tempel.

27. Maria heeft gheoffert een paer tortel-duyuen oft ionghe duyuen.

28. Maria bewaerde de woorden van S. Simeon.

29. Maria is weder-ghekeert nae Nazareth.

30. Maria is ghevloden om Herodes wil.

31. Maria is neder-waerts ghetogen/ ende nae Egypten ghereyst.

32. Maria bleef in Egypten ses oft seuen iaeren.

33. Maria is weder-ghekeert nae het Landt van Israel.

34. Maria is gevloden ter oorsake van Archelaus Herodes sone.

35. Maria heeft te Nazareth gewoont.

36. Maria track nae Jerusalem tegen de Feeste van Paesschen.

37. Maria socht haeren Sone drije daghen lanck.

38. Maria ten derden daghe vandt IESVM onder de Doctoren.

39. Maria sept tot haeren Sone: *Soon, hoe hebdy ons aldus ghedaen?*

40. Maria bewaerden de woorden haers Soons.

41 Maria is weder-gekeert te Nazareth.

42. Maria ghingh ter bruyloft in Cana Galileen.

43. Ma-

43. Maria begheerde wyn van haeren Sone inde bruyloft.

44. Maria onder-richtten de Dienaers: *All' wat hy v seyt, doet dat.*

45. Maria track nae Capharnaum met haeren Sone.

46. Maria quam en begheerde haeren Sone te spreken.

47. Maria stondt neffens het Cruys IESV.

48. Maria was Martelersse inde passie haers Soons: *Ws selfs siele sal het sweert deurgaen.*

49. Maria is moeder gheworden vanden sone des broeders S. Jan. Want IESVS sept tot haer: *Siet uwen sone.*

50. Maria volherdende in't gebedt/verwachtte den H. Gheest met de Apostolen.

De derde generale Verclaeringhe, nopende het veurseyde Iubile.

CAP. III.

MYn alderliefste Sulters/ghy moeght lichtelijck begrijpen in dit veurseyde Jubile/ist dat ghy daer wel op lett/'tghene de Maghet Maria heeft gedaen/ ghespro-

ken/oft ghepeyst. Ghy moet wel bemercken / dat een werck oft werckinghe somtijdts wordt ruym ghenomen / begrijpende soo wel het peysen als het spreken: ende alsoo wordet ghenomen in dit selue Jubile/alsmen sept/dat daer in begrepen zijn de vijftigh Euangelische wercken van Maria. Ende en weest niet verwondert / dat sommighe maer thien gheskelt en hebben; d'andere veertigh; ende d'andere vijftigh: want het comt all' ouer een. Die maer thien wercken gheskelt en hebben / hebben alleenelijck opsicht genomen op haere thien Euangelische deughden; maer die veertigh wercken stellen / en hebben de thien deughden niet mede gherekent / dan alleenelijck de wercken. Ende die vijftigh stellen / hebben aenghesien de deughden ende oock de wercken. Ende want sy niet en wilden passeren ouer het Jubile ende het ghetal van vijftigh / soo zijn sy ghenootsaeckt gheweest de veursepde thien deughden te tellen veur thien wercken / ende beslupten oft becorten de vijftigh wercken in veertigh. Ende daerom begrijpen sy somtijdts dzij wercken in een.

De vierde generale Verclaeringhe, om claerder de veurſeyde thien deughden te verſtaen.

CAP. IIII.

MYne Susters/ ghy moet weten ende bemerckē/ dat by alle de vier Euangeliſtē alleenelijck in thien Capittelen ghemelt wordt nae de lettre van de Maghet Maria. By S. Mattheus in het 1. 2. ende 12. Cap. By S. Marcus in het 3. alleenelijck. By S. Lucas in het 1. item in het 2. 8. ende 11. Cap. By S. Jan in het 2. ende 19. Behaluen dat inde Wercken der Apoſtolen in het 1. Cap. ſtaet: *Dat ſy waeren volherdende in het ghebedt met Maria de Moeder* IESV.

De vijfde generale Verclaeringhe, oock aengaende de veurſeyde thien deughden.

CAP. V.

GHy ſult bemercken/ mijn alder-liefſte Susters/ dat by alle de vier Euangeliſten alleenelijck ghemelt wordt van thien myſterien oft verholentheden der Maghet Marie.

Ten eersten vã haere onder-trouwinge.

2. Van haere boodtschap.

3. Van haere besoeckinghe tot Elisabeth.

4. Van haere belijdenisse / als sy op het ghebodt des Keysers is ghetrocken nae Bethleem.

5. Van haere supueringhe.

6. Van haere pelegrimagie / als d'Enghel tot Joseph seyde: *Neemt het kindt ende sijne moeder, ende vliedt nae Egypten.*

7. Van haere vindinghe: als sy haeren Sone heeft geuonden onder de Doctoren.

8. Vande Feeste der bruyloft; daer d'Euangelie seyt: *De Moeder* IESV *was daer.*

9. Van haer mede-lijden; ghelijcker geschreuen staet: *Ws selfs siele sal het sweert deursnijden.* Ende: *Neffens het Cruys* IESV *stondt sijne Moeder.*

10. Van het hooren der Sermoonen ons Heeren / ghelijck eenighe seggben; oft nae het ghevoelen van andere / van haer
1. baeringhe vande kinderen der gratie ende des peys; volghende het woordt: *Vrouwe siet uwen soon.*

Daer en woordt in het gheheel Euangelie niet ghemelt vande ontfanghenisse der Maghet Marie / noch van haere Ghe-

boorte/ noch van haere Presentatie / noch van haere doodt / verrijsseniſſe / ende hemel-vaert; maer onſe moeder de H. Kercke/die gheregeert wordt deur den heyligen Gheest/houdt daer van ghedenckeniſſe ende groote ſolemnele Feesten. Ende ghy lieden/ mijne Dochters ende Susters/iſt dat ghy den gheest Godts hebt / ende dat ghy dit Capittel met het veur-gaende wel beroett / soo suldy de thien deughden vande Maghet Maria inde heylighe Schrifture in't besunder ghemelt vinden; dat is by name/oft de eyghene werckinghen der selver deughden. Ende ghy moeght de veurseyde thien deughden besunder stellen/ ende maken eenen Psalter oft Euangelie der Maghet Marie.

Dit aldus in't generael ghesept / comen wy tot de verclaeringhe van d lieden Keghel in't besunder/ volgende alle de Capittelen desselfs. Oversulcks sullender thien Verclaeringhen wesen opde thien Capittelen des Keghels: ende daer by voegende de vijf veur-gaende generale Verclaeringhen / soo hebdy de vijfthien trappen/ die Maria opgeclommen is op den dagh van haere Presentatie.

Aen-teeckeninghe op het v. Cap.

1. Om verschepde redenen maghmen seggben dat Maria is de moeder vande kinderen des vreedts. 1. Om dat sy voortt-ghebracht heeft IESVM den Prince des vreedts. 2. Om dat sy neffens den Cruyce voorende / *Siet vvven soon*, is ghevvorden de moeder van S. Jan / die was den eerste Soon des vreedts; midts dat alle sijne Vrienen ende Sermoonen daer op liepen / om inde menschen vrede ende liefde te planten; ghelijck oock deur hem vele menschen ghecomen zijn tot den vrede Godts. 3. Om dat sy als-doen met eenen wierdt de Moeder vande H. Kercke / inde welcke zijn alle de waerachtighe kinderen des vreedts. 4. Om dat wy deur haere middelinghe ende ghebeden moghen vorden kinderen vanden eeuwighen vrede.

Isaiæ 9.

Verclaeringhe op het eerste Capittel des Reghels, aengaende de verseyndinghe der Susteren.

CAP. VI.

TEn eersten is te bemerken / dat inde Declaratien van vlieden Reghel niet ghestelt en vordt / dan 'tghene v allen in't generael aen-gaet / ende dat niet ghestelt en is inde generale Statuyten. Laetende staen eenighe cleyne twijfelachtigheden / om de selue te moghen stellen inde locale Statuyten.

In

In dit eerste Capittel des Beghels is maer een swaerighept ende twijfelachtighept; te weten aengaende 'tghene datter staet van de noodelijcke versepninghe der Susteren. De welcke wp verclaeren dat verstaen wordt op twee manieren. Jerst van eenige behaelijcke oft periculeuse sieckten; ouer de welcke de Oversten oordeelen moeten / wanneer eenighe Suster soude moeten versonden worden. Ende ten tweeden staet hen oock te oordeelen / wanneer men eenighe Suster sal versepnden om schandael in eenighe Stadt oft plaetse bedreuen. 1. 2.

Aen-teeckeninghe op het VI. Cap.

1. De Paus Pius V. naer het Concilie van Trente laet toe / dat de Religieusen besmet zijnde met lazarije oft peste / alst te vreesen is dat de Ghemepnte daer deur soude groot achter-deel moeten lijden / moghen deur den noodelijcken tijdt upt-gelaten / ende elders ghesonden worden / daer sp ghecureert mochten worden.

2. Aengaende het versepnden der Susteren om schandael / en magh anders niet gheschieden / dan als een Suster in haer Conuent daer sp gesondight heeft / niet en soude ghevoeghelijck connen gestraft worden / midts disgratie van haer maegschap / oft eenigh ander inconuenient; soo magh die tot een ander plaetse gesonden worden. Emanuel Rodrig.

Op het tvveede Capittel des Reghels, van het ſvvijghen oft ſilentium.

CAP. VII.

NOpende 'tghene in het tweede Capittel ſtaet / van het Euangeliſche ende cloſterlijck ſilentie; wy verclaeren dat Euangeliſche ſilentie is / niet te lieghen / noch quaet van een ander ſpreken / noch lupſteren nae propooſten die tot quaedt ſtrecken / ydele liedekens / oft andere leghe woorden. Het cloſterlijck ſilentie en cannen niet generalijck beſchrijuen: want het by verſchepden natien verſchepdelijck ghehouden wordt; by de eene meer / by de andere min. Daerom laeten wy dat ter diſcretie vande Oerſten in hunne viſitatien: behoudelijck dat de ordinantie van te ſpreken / ſchrijuen / ende werck-gheuen onderhouden worde. Want deſe drye ordeninghen bewaeren de liefde vanden Reghel. De eerſte / dat nopt eenige Suſter alleen en ſpreke / ſonder orlof vande Moeder / ende eene oft meer gheſtelt om te hooren. De tweede / van het ſchrijuen / dat de Moeder altijt beſien ſal de brieuen der Suſters / ſoo wel die ſy ſchrijuen / als die aen hun ghe-

ſchre-

schryeuen worden. Item dat de Hoorster dit onder-houde/ aen-gaende de brieuen vande Moeder: behaluen de brieuen der Oversten die metter daedt Oversten zijn. De derde / dat nopt eenighe Suster yet en magh wech-gheuen / noch ontfanghen / sonder wete ende orlof vande Moeder. Aen-gaende het silentie der Bruydts ende silentie der Communie; item het silentie van S. Marten / ende het silentie vanden grooten Vasten: dese sullen de Oversten nae hunne discretie in hunne locale Statupten doen onder-houden/ oft niet/ naer de verschepdenthept der natien. 1. 2.

Aen-teeckeninghe op het VII. Cap.

1. Dese Hoorster wordt verstaen de Schrijf-suster: maer de Moeder Ancilla magh eene nemen vande Discreten die 't haer belieft / om haere brieuen te lesen die sy schrijft; maer die sy ontfanght/ en behoeft niemandt te lesen.

2. Hier worden ghelaeten ter discretien der Oversten de vierderley silentien. 1. Het silentie der Bruydts / te weten thien daghen lanck naer de professie: op welcke thien daghen sy oock naer oude instellinghe der Oyden dagelijcks moeten communiceren. 2. Het silentie vande Ghemeynte opde Communie-daghen. 3. Het silentie van S. Martens dagh tot Kersmis. 4. Het silentie vanden grooten Vasten tot Paeschen.

Op het derde Capittel des Reghels van het af-ſetten oft veranderen des Moeders.

CAP. VIII.

IN dit Capittel wordt geſproken van het af-ſetten vande Moeder. In welck af-ſetten van een Moeder/oft van andere Officianten / moet de Viſiteerder groote diſcretie ghebruycken. Ende dit is een poinct des Reghels / alder-meeſt ſtreckende tot trooſt oft tot verſtooringhe. Hierom moet de Viſiteerder wel onder-richt zijn vande gherechtighe redenen nae den Reghel oft Statupten / om een Moeder af te ſetten. Oock moet hy hem draghen / gheliick de Reghel ſtelt/inde kieſinghe. Ende de Religie ſal wel gheluckigh weſen / ſoo langh alſſer goede eendracht ighept ſal zijn onder de Oueriten die deſe Religie regeren; ende dat de Moeders Ancillen (die Prelaterſſen der Suſteren zijn) ende de andere Oueriten het recht der Suſters gade ſlaen; ende de Suſters het recht der Ouerite. Om dwelck te verſtaen dient ghenoteert / dat het recht der Ouerite is de Suſters te viſiteren ende te ſtraffen; iae oock de Moeder

af te ſetten / iſt datter oorſaecke is ſulcke als de Reghel ſtelt. Het recht der Suſteren is / Nouitien te ontfanghen / die laeten profeſſien / ende te kieſen een Moeder / een Vicariſſe / ende de Diſcreten. De Oueríte en mogen de Moeder niet af-ſetten ſonder het aduijs vande Ghemeynte; noch de Gemeynte (volghende het Capittel generael) en magh haer niet kieſen ſonder oorlof der Oueríte. Het ſchijnt oock upt den Reghel / dat de Suſters macht hebben een Moeder te ſtellen oft af te ſetten / ſonder dat ſy ghehouden zijn hunne redenen upt te legghen; alleenelijck legghende: My dunckt dat ſy de gratie niet en heeft om Moeder te zijn / emmers in ſulcke Conuent; ſonder meer te legghen. Hier moeten de Suſters wel aen-mercken / datter groot verſchil is tuſſchen raedt / conſent / ende oordeel. Want de Oueríte magh raedt vande Suſters vraghen / oft ſy gheraden vinden / dat de Moeder af-gheſet worde: maer opden enckelen raedt der Suſters en magh hy die niet af-ſetten. Het tweede noemt-men conſent / d'welck meer is als raedt: te weten als een Suſter tot den Viſiteerder ſept: Ick rade ende gheue mijn conſent / dat ſy af-gheſet worde; alnoch en can de Viſiteerder haer 1.

niet

niet af-setten op het consent vande Ghemeynte. Want de Reghel verheyscht het derde/d'welck noch veel meerder is; te weten als de Susters tot den Visitcerder seghen: My dunckt naer het oordeel van mijn conscientie/dat onse Moeder moet af-gheset worden. All-dan mach de Visiteerder haer nae conscientie af-setten; hebbende te veuren behoorelijck onder-soeck ghedaen/ oft in dese betichtinge gheenen haet/sinnelijcheyt / monopolie / oft yet dies gheliicks tusschen gecomen en is. Oft-men de Moeders behoort alle drije iaeren te veranderen oft niet/vindt-men inde generale Statupten.

Aen-teeckeninghe op het VIII. Cap.

1. Hier staet dat het recht der Susteren is/Nouitien te laten professien. Dan het H. Concilie van Trente Sess 25.cap.17.geeft dit recht aende Overste met dese woorden: *Den tijdt der proeuinghe gheeyndt zijnde,sullen de Overste de Nouitien,die sy bequaem vinden,toe-laeten te professien; oft uyt het Clooster setten.*

Op het vierde Capittel des Reghels, vanden Protecteur des Ordens.

CAP. IX.

OM dies wil dat in het vierde Capittel ghemelt wordt van eenen Protecteur

tecteur te kiesen; soo verclaeren wy / ghemerckt de Susters geregeert worden vande Orde van S. Franciscus / dattet veur de conscrientie der Susters ghenoech is / dat de Generael Minister / oft synen Procurator / oft Commissarius te Coomen versoecke / dat de Protecteur vande Orden van S. Franciscus oock sy Protecteur der Susters / oft een ander naer syne beliefte. Het waer seer goet / datmen versochte Conseruateurs der Susters in alle Prouincien; om gheen processen te vueren / dan veur henlieden: in sulcker vueghen als de Minder-broeders vande Obseruantie hebben; ghelijck de Paus Julius hun ghegundt heeft / als blijckt bynde Bulle wesende te Bourges.

Aen-teeckeninghe op het IX. Cap.

1. Van dit priuilegie van Julius II. dat te moghen Conseruateurs kiesen / verleent den 8. Januarij / anno 1506. is authentiq bescheedt in het Conuent der Annuntiaten te Louen / ende elders. Daer by blijckt / dat de Susters worden exempt ende vry van alle iurisdictie ende ouerheyt der Bischoppen / Ordinarisen der plaetsen / etc. Ende moghen alleenelijck beticht ende te rechte beroepen worden veur den Conseruateur by hen te kiesen / oft synen ghedeputeerde.

Op het vijfde Capittel des Reghels van het Ordinaris, *Iugi-laude*, dat is ghestadighe louinghe, ende derde Orden der Maghet Marie.

CAP. X.

IN het vijfde Capittel wordt ghesproken van het Ordinaris / vande ghestadighe louinge / ende vande derde Orden der Maghet Marie. Aengaende het Ordinaris / is ghenoegh gedeclareert inde generale Statupten der Susters in't generael / ende inde locale Statupten in't besunder. Ende om dies wille dattet een materie is die dickwils verandert wordt / ende datmen alle de twijfelachtigheden / die op het Ordinaris vallen / niet en can alle beslupten ende begrijpen / daerom zijnder locale Statupten ghemaeckt.

Aengaende dat inden Reghel staet van Iugi-laude, dat is van ghestadighe louinghe; wy seggben / eermen die onder-houdt / dattet eerst moet verclaert worden deur de Overste / ende Moeders / ende Discreten met groote discretie / oft men die houden sal oft niet. Ende om te weten wattet is / wy verclaeren dat te wesen / als ghedurende

de

de Octaue des H. Sacraments/ het selue H. Sacrament des Lichaems ons Heeren met alder eere ende reuerentie in een bequaem vaetken ghestelt wordt binnen den Chooz der Susteren / neffens de groote traillie: ende datter twee Susters toe gheordent worden/die niet op en houden veur de selue H. Hostie louinghen ende ghebedekens te lesen. Ende daerom moet de Moeder wel beraden / wie tot dese ghestadighe louinghe 'snachts ende 'sdaeghs sullen geschickt worden. Want het is ghenoech dat twee Susters daer zijn een ure inden dagh/ oft inden nacht. Oock sal de Moeder aenmercken/dattet niet van noode en is onder den dienst 'snachts oft 'sdaeghs daer toe andere Susters te schicken/ soo langhe als den dienst duert; maer alleenelijck naer de Mettenen/ eñ naer de Getijdē des daeghs.

Aen-gaende de derde Oorden der Maghet Marie / dunckt my dattet den Susters troostelijck sal wesen / de selue hier te beschrijuen. Om welcke te verstaen / zijnder dry historien gestelt: d'eene van Maria Magdalena / d'andere van S. Helena/ de derde van den Paus. Van Maria Magdalena verhalen de historien / dat de Joden haer ter doodt verwesen hadden met haere 1.

suster Martha / ende S. Lazarus haeren broeder / ende veel andere / dat men se soude doen steruen inde zee. Item hoe dat sy gecomen zijn ooxlof nemen vande Maghet Maria / haer verscoeckende / dat haer beliefden veur hun te bidden. Ende alsoo de Maghet Maria hun antwooxden / dat sy ter zee niet steruen en souden / maer dat hun noch een langhe repse aen-stondt tot verbxepdinge des Ghelooks vã haeren Soon; soo heeft Maria Magdalena van haer begheert een maniere van leuen / teghen als sy souden ghecomen zijn inde landen daer hun te repsen stondt. Daer op de Maghet Maria hun gaf de Oxdxe van vxede. Is oock te bemercken / dat S. Helena inde groote repse die sy aen-ghenomen heeft nae Ierusalem / om het Crups ons Saligh-makers IESV te vinden / heeft oock aldaer geuonden een clepn huysken van Religieuse Vxou-persoonen / onder-houdende de Oxden van vxede: de welcke aende selue S. Helena ghetupghden / hoe dat hunne Veur-ouders hun by schxift hadden achter-ghelaten / dat de Maghet Maria hun de selue Oxden hadde ghegheuen / ende die ghenoemt de Oxden van vxede: midts dat haeren Soon altijdt den vxede hadde be-

mindt /

mandt/ ghepredicht/ eñ aen-ghepresen; ende dat alle die beghcerden van haers Soons volck te wesen / moeten den vrede beminnen/ende in vrede leuen. Ende als S. Helena hun vraeghden/oft sy de selue Oyden in schrift hadden/eñ dat sy die geerne sien soude/soo hebben de Susters haer die gegeuen.

Ende ick B. Gabriel Maria hebbe ghearbeydt om dese Oyden te doen approberen vanden heyligen Apostolischen Stoel. Het welck oock gheschiedt is deur de gratie der Maghet Marie; waer van de confirmatie des Paus is te Bourgos in het eerste Conuent vande Religie der Maghet Marie/ ghenoemt Annuntiaten. Ende begrijpt in substantie dese dry Artijckelen. Het een raeckt het herte: want de Broeders deser Oyden en behooren noch en moghen eenighen haet/ bitterheyt/ oft quaet-willigheyt in't herte draghen op eenige persoonen der wereldt; maer om de liefde IESV moeten peghelijcken vergheuen. Het tweede Artijckel raeckt den mont; te weten nopt van pemanden quaet spreken / maer verschoonen de persoonen daer eenigh quaedt af gesproken wordt. Het derde Artijckel raeckt het werck / te weten vrede maken tusschen alle die in twist/ oorloghe/ oft proces zijn.

Aen-teeckeninghe op het x. Cap.

1. Al ist dat dese twee historien niet seer bekent en zijn byde kerckelijcke Historie-schrijuers; en moghen nochtans niet t'eenemael wederleyt oft verstooten worden. Want het magh wesen / dat die by eenighe deuote stichtige Schrijuers moghen beuonden worden; oft deur reuelatie te kennen ghegheuen zijn. Hierom hebben wy die hier moeten stellen / om de authenticque Franchoische copie trouwelijck te volghen.

Op het seste Capittel des Reghels, vande ghehoorsaemheyt der Susteren.

CAP. XI.

IN het seste Capittel wordt ghesproken vande ghehoorsaemheyt die de Susters moeten onderhouden tot hunne Ouersten / ende tot hunne Moeders Prelatessen. Om dese wel te onderhouden / moeten de Susters ghedencken / dat de ghehoorsaemheyt die sy hunne Moeder toe-draghen / gheschiedt om dat sy Moeder is; ende niet om dat sy is Suster Maria / oft Magdalena / oft / etc. Hierom zijn de Susters ghehoorsaemheyt schuldigh allen die hunne Moeders zijn. Des-ghelijcks 'tghene in't vijfste Capittel des Reghels staet / dat de

Ouerste

Ouerste vande Orden van S. Franciscus vande Obseruantie / sullen zijn de Ouerste vande Religie der Maghet Marie / wordt verstaen veur den tijdt dat sy Ouersten zijn. Want het Conuent der Annuntiaten van Bourgos/d'welck is d'eerste Conuent uwer Religie/als de Prouinciael vã Tourrapne van sijn officie af-gaet/ soo en zijn de Susters hem gheene ghehoorsaemheydt schuldigh.

Aen-gaende datter in dit Capittel staet van swaere saecken ende van groot verlanck/ wy verclaeren dat sulcke ghenoemt worden van consequentie: want het is een dinghen/te seggen swaere saken van groot verlanck/oft van consequentie;die wel gedeclareert zijn in uwe generale Statupten.

Op het seuenste Capittel des Reghels, van het handt-vverck.

CAP. XII.

In dit seuenste Capittel wordt ghesproken van het werck-huys / dat is van het handt-werck; het welck een loffelijcke saecke is in alle Religien / ende in alle de Christenheyt / ende inde gheheele Schrifture. Want de ledigheyt is eenen val ende be-

derffenisse der sielen / der deughden / ende der saligie. Daerom moeten de Moeders het werck-huys seer sorgh-vuldichlijck doen onder-houden van alle de Susters. Want het is een plaetse der benedictien van IESVS ende vande Maghet Maria. Wat aldaer moet geschieden / ende vande Meesterisse van het werck-huys / is ghenoech verclaert in 't lieden generale ende locale Statupten.

Op het achtste Capittel des Reghels, vande Bichte ende Bicht-vader.

CAP. XIII.

WY verclaeren / aen-gaende den Bicht-stoel / den Bicht-vader / ende de Bichte / daer van in dit Capittel gheseyden wordt / dat men wel moet toe-sien / dat de Bicht-stoel (die welck is de plaetse der absolutie) niet en worde een plaetse van clapperinje / ende van nieuwe vertooninghe. Het waer een groot mis-bruyck ende verdoolthept / hem te gaen binden ter plaetsen daer-men gaet om ontbonden te worden.

Aen-gaende den Bicht-vader; ghelijcker niet troostelijcker noch profijtelijcker en is als eenen goeden Bicht-vader / soo en is-

ser

ser niet schadelycker noch verdoemelycker/ als eenen quaden Bicht-vader. Soo moeten de Moeders bouen all' besorghen eenen goeden ende stichtighen Bicht-vader te hebben : ende nimmer-meer toe-laeten/ dat hy binnen het Clooster come/ dan inde oorsaken vanden Seghel toe-ghelaten.

Aen-gaende de Bichten / leert ons de experientie/ dat sy de deuotie meer beletten dan voorderen ; sunderlingh generale bichten: die-men inde Seligie maer eens in behoort te doen ; behaluen als de veur-gaende niet en soude ghedoght hebben. 1.

Aen-teeckeninghe op het XIII. Cap.

1. Dat in dit XIII. Cap. start/ dat de Bichten meer de deuotie beletten dan voorderen / is te verstaen van scrupuleuse ende onnutte bichten/ dan sommighe die hen niet en willen te vreden houden oft gherust stellen op het woordt ende raedt des Bicht-vaders. Want alsulcke ghevoelen/dat het menigh-vuldigh bichten is een tentatie des vyandts om deuotie te beletten.

Op het neghenste Capittel des Reghels, vanden onderlinghen vrede.

CAP. XIIII.

Angheslen dat ghylieden/ volghende uwen Seghel/ moett meerder vrede

onder malckanderen hebben / dan eenighe Religieusen vande gheheele Christenheyt; soo staet in dit Capittel / dat de Moeder nopt haere ooghen en behoort tot ruste te gheuen / noch slapen gaen / sonder eerst de Susters verſoent te hebben die eenighen twist onderlingh ghehadt hebben / oft die gheen liefde ende vriendtschap tot malcanderen en hebben. Ende wy verclaeren / dat de Moeder / die naer haer cleyn vermoghen haer beste ghedaen heeft om de Susters te verſoenen / ontslaghen is veur Godt / al waer't dat sy haer goede begheerte niet en conste volbrenghen.

Op het thienſte Capittel des Reghels, vande deuotie van Maria, van het habijt, eñ abſtinentie der Susteren.

CAP. XV.

IN dit leste Capittel wordt ghemelt van dry deuotien der Maghet Marie / van het habijt der Susteren / ende van hunne vastens ende abstinentien. Aen-gaende de dry deuotien / staet te bemercken / dat Maria de moeder IESV volzijnde van alle deuotien / heeft ghehadt dry ghemeyne deuotien / dat is die sy hadde ende dede met

andere

andere persoonen ; te weten tot de Misse ende de Communie : want dagheliicks hoorden sy Misse ende communiceerden; oock S. Maria Magdalena / eñ S. Martha/ende vele andere met haer. De tweede was te gaen de Sermoonen hooren. De derde / de plaetsen der passien ons Heeren besoecken met de andere; ende van sijne vijf Wonden te spreken. Sy hadde noch twee particuliere deuotien/te weten tot dē naem IESVS, ende tot het *Woordt vleesch gheworden*, dat is tot het gheloove ende deughden IESV. Dit late ick de Susters contempleren : want het is een materie diemen beter begrijpt met beoeffenen / dan met spreken oft met schrijuen.

Aen-gaende het habijt der Susteren/verclaeren wy / dat het beste ende sekerste is/ den Reghel te houden nae de lettre / sonder daer pet af oft toe te doen. Ende om dies wil dat de Reghel sept / dat de Susters sullen draghen de dry cleederen IESV,grauw/ wit/ende roodt;soo moeten sy met dese dry cleederen te vreden zijn / sonder opt van schapulieren te spreken oft te ghebruycken. 1.

Aen-gaende particuliere draghen van dese dry cleederen / dat die moeten wesen van slechten prijs / lanck / ende sonder cu-

rieusheyt: dit woordt all' gheſtelt in het goet-duncken vande Viſiteerders / met raedt der Moeders ende der Diſcreten; gelijck oock aengaende het fatſoen van hunnen gordel oft coorde / vande twee ringhen der Moeders/ende der Susters; oock vande andere dinghen die de Susters dragen/ behaluen de dry cleederen vanden Reghel. Want van sulcke cleyne dingen en maeckt de Reghel gheen mentie.

Aengaende de vastens ende abstinentien / hebben de Susters een groote gratie vanden Apostolischen Stoel / dat sy in alle de vastens ende abstinentien huns Reghels
2. sullen moghen de dispensatie ghebruycken. Ende aengaende de vier vastens die inden Reghel staen sonder verbinteniſſe/ verclaeren wy (sonder de Susters tot sonde te verbinden) dattet seer prijs-baer is den Aduent te vasten inde ghemeynte / den selven beghinnende gelijck de H. Kercke beghint.
3. Vande andere dry vastens verclaeren wy/ dat de Susters dese inde ghemeynte niet en moghen vasten/ sonder eerst te hebben den raedt/ orlof ende gehoorsaemheyt soo vanden Viſiteerder / als vande Moeder / vanden Bicht-vader / ende vande Diſcreten; d'welck wy verstaen principalijck vande

ghe=

ghemeynte. Den Apostolischen Stoel gheeft den Susters oorlof/ te moghen vroot eten in hunne collatien 'sauonts opde vasten-daghen/ soo vanden Seghel/ als vande H. Kercke. Ende oock als dē noot sulcks verheyscht/ te moghen 'sauonts een Weynich vleesch eten. Ende aen-merckt datter niet sekerder en is/ als de ghemeynte te volghen: want alle besundere upt-steecksels/ sonder den veursepden oorlof te hebben/ zijn een verstooringhe des vreedts: ghelijckmen oock siet inde Vichten ende Communien. Gheluck-saligh is die Suster die haer te vreden houdt ende volght de ghemeynte/ soo wel in lichamelijcke als gheestelijcke saecken. 4. 5.

WY Generael Minister als bouen, hebbende dese Verclaeringhen neerstelijck ouersien, ghecorrigeert, ende daer ouer ghehadt rijpe deliberatie ende aduijs vande Eerw. Patres, hebben de selue gheapprobeert, ende approberen midts desen; ende seyn-

den

den die tot v lieden, alder-liefſte Suſters ende Dochters in Chriſto: op dat ghy veur ons gheſtadelijck moght bidden, die altijdt veur v lieden ſaligheydt beſorght zijn. Vaert wel. Ghegheuen ter plaetſe, tijde ende daghe als bouen.

Deo gratias & Mariæ.

Aen-teeckeninghe op het xv. Cap.

1. Dat hier ſtaet van een root cleedt te dragen/ wordt verclaert deur de oude ghewoonte der Oudens; volghende welcke/ den rooden ſchapularis wordt ghehouden inde plaetſe van het root cleedt. Ende alſoo ſullen de Suſters van anders geenen ſchapularis ſpreken noch te ghebruycken.

2. Opde diſpenſatie der Moeders / oft des Bicht-vaders / als daer eenighe redene tuſſchen comt / moghen de Religieuſen byſonder gheruſt weſen/ende alle ſchrupuleuſheyt beſyden ſtellen.

3. Om dat de Reghel in het 10. Cap melt van dry Quadrageſimas / in Franchois Quarantaines/ die de Suſters met orlof (alvaer inden Reghel/ende alhier inde declaratie gheſtelt) moghen vaſten; ende dat het ſelue woordt ſchynt mede te brenghen het vaſten van veertigh daghen: ſoo is vander Oudens weghen ghedeclareert / ende is altijdt alſoo onder houden / dat de ſelue dry vaſtens

oft

oft Quadragesime beghinnen ende voleynden als naer-volght. De eerste wordt ghenoemt den vasten IESV, ende beghindt van Epiphania af / tot veertigh daghen vervolghende; tot ghedenckenisse dat IESVS te dier tijdt des iaers veertigh daghen eñ veertigh nachten ghevast heeft. De tweede is de vasten der Maghet Marie, ende beghint vande Gheboorte ons Heeren/tot den Feestdagh der suyueringhe Marie. Sulcks dat dese vasten met de veur-gaenden t'samen aen een comen/ende in een ghevoeght zijn. De derde is de vasten der Apostolen/ ende beghint vande Feeste des Hemelvaerts Christi tot Sinxen.

4. Broodt eten inde collatien is ghegundt / om datmen eertijdts nae het oude rigeur der H. Kercke inde collatien alleenelijck eenige vruchten plagh te ghebruycken sonder broodt: ghelijck alnoch in verscheyden strenghe Religien wordt onderhouden.

5. Dese Pauschelijcke dispensatie van s'auonts vleesch te eten inde ghemeynte / en is hier te lande niet ontfanghen noch aen veert; noch en begheren de Religieusen gheensins daer in gherelaxeert te worden / dan alleenelijck veur den noot der siecken.

DE GENERALE STATVYTEN VANDE ORDEN DER MAGHET MARIE ghenoemt ANNVNTIATEN.

Ouergheſet uyt het Latijn in't Franchoys, deur den Eerw. Pater GABRIEL MARIA, deur beuel van het generael Capittel.

Ende daer naer in't Neder-duytſch gheſtelt tot gherief der Suſteren in deſe Nederlanden.

VEVR-REDEN.

Wy B. Paulus van Parma, Miniſter Generael vande gheheele Orden der Minder-broeders vande Obſeruantie, gratie ende vrede ſonder eynde.

Lder-liefſte Dochters in onſen Heere ende in ſijne Moeder, wy hebben ghedicht ende gheordent in ons generael Capittel ghehouden inde Prouincie van Bolognien, in het Conuent der Annuntiatie te Parma, int iaer M. D. XXIX. opden Sinxen dagh, uwe generale Statuyten: ende hebben weder-roepen alle andere Statuyten die v lie-

den in veur-ledene tijden mochten ghegheuen zijn gheweeſt: v lieden beuelende, dat ghy deſe alleenelijck ſult ontfangen veur generale Statuyten, ſonder oyt dae eenighe veranderinghe in te doen Want gheſien ende verſtaen hebbende, dat v ſoo vele ende verſcheyden Statuyten ghegheuen waeren, ſoo heeft ons ghedoch dat deſe teghen-woordige alderbeſt dienden veur uwe Religie niet alleen om dat die ſeer redelijck zijn; maer oock om dat haeren oorſpronck comt van ſalighen ghedachteniſſen v lieden Fundaterſſe Vrouw Iohanna vã Vranckrijck. Ende dit heeft ons alſoo gheraden ghedocht om den vrede ende eenformigheyt uwer Reli-

gie. Ende op dat dese Statuyten mochten generael wesen veur uwe gheheele Religie deur de heele Christenheyt; oock mede om te behouden d'authoriteyt van het Capittel generael, ende te volghen den stijl ende maniere van generale Statuyten te dichten, soo hebben wy daer-by ghevoeght 'tgene ons goedt dochte daer-toe te voeghen. Want dit is de meyninghe van het generael Capittel, datmen noyt yet en sal veranderen aen v lieden Reghel, noch aende declaratie desselfs, noch aen uwe generale Statuyten: De welcke wy hebben ghedeylt in twelf Capittelen.

Het 1. vanden goddelijcken dienst.

2. Vande ſuyuerheyt.
3. Vanden vrede ende liefde.
4. Vande ghehoorſaemheydt der Suſteren, ende wien ſy onderworpen zijn.
5. Vande armoede.
6. Vande beſluytinghe der Suſteren.
7. Vande kieſinghen.
8. Van het ontfangen der Nouitien, ende van haere profeſſie.
9. Vanden Viſiteerder, Bichtvader, ende Ontfangher.
10. Vanden Ordinaris, ceremonien ende ſtraffinghen.
11. Van drije ſorten der Statuyten.
12. Vanden dienſt veur de aflijuighe Susters, ende veur de Fondateurs, Regeerders, vrien-

den ende weldoenders.

Wy hebben oock in dit ons veurſeyde Capittel generael gheboden aenden Eerw. Pater Gabriel Maria (den welcken wy hebben ingheſtelt veur Regeerder ende Viſiteerder generael van v lieden gheheele Orden ende Religie) dat hy v deſe teghenwoordighe generaele Statuyten ſal ouer-ſetten , oft doen ouerſetten nae de moederlijcke ſpraecke van verſcheyde natien ende taelen daer de Suſters woonen, ende hunne Conuenten hebben. Deſe Statuyten en verbinden v niet tot ſonde : beſunder ghemerckt oock den Apoſtoliſchen Stoel (als blijckt by den Reghel) niet en wildt dat de Suſters oyt

ſouden verbonden zijn op de pene van ſonde, dan tot den Reghel, ende nae de verbinteniſſe deſſelfs. Ende ſullen deſe Statuyten ten minſten viermael 'siaers ghelesen worden.

Vanden Goddelijcken dienst.

CAPITTEL I.

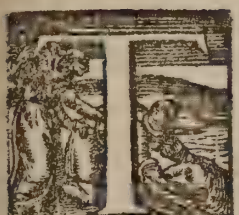

'GHENE ghy bouen alle andere dinghen moet ronnen/is onsen L. Heere wel louen. Daerom ist dat de Susters in't beghinsel der Ghetijden van Godts louinghe lesen Aue Maria: niet alleen om den Af-laet te verdienen; maer veel meer om dese gratie vande Maghet Maria te verweruen / dat sy mochten ghenuchte scheppen in Gode te louen/ ende den Goddelijcken dienst te doen: ende dat oock Godt ghenuchte neme inden lof ende Goddelijcken dienst der Susters. Ende om dies wil/ naer het verclaeren vanden Coninck Dauid in synen Psalter/ dat Godt is in't midden vanden Choor der Susters die hem louen; soo moeten sy hen seer wachten van eenighe onghelschickthept inden Choor te doen / van lachen / herwaerts ende derwaerts om te kijken / oft daer woorden te spreken die niet prijs-baer en zijn; peysende op het woordt vanden Propheet/ dat ver- 1.

maeckt is de mensch / die het werck des Heeren bedrieghelijck doet. De Moeders Ancillen moeten swaerlijck straffen de ghebreken die inden Chooz geschieden. Oock moeten de Moeders hun wachten van eenighe Suster vry te houden / oft oorlof te gheuen van niet ten Chooz te comen tot den Goddelijcken dienst; ten waere dat de Susters sieck zijn / oft officien hebben diemen niet en can bedienen met den Chooz te volgen Moeten noch de Moeders sorghvuldigh wesen / dat de Susters niet alleen becommert zijn om den Goddelijcken dienst wel te doen; maer dat sy hun oock begheuen tot het ghebedt. Want ist dat de Susters dese twee dinghen wel onderhouden / den Goddelijcken dienst ende het ghebedt / soo sal de Maghet Maria hun oock wel bewaeren / ende hunne Religie sal dueren tot het eynde des werelts. De Costerse moet neerstigh ende besorght wesen veur de dinghen die den Goddelijcken dienst / de Misse ende de Communie aengaen. Item de Meesterssen vande Nouitien sullen sorghvuldigh zijn om hun dese wetenschap van Gode te louen wel te leeren ende in te planten. Ende de Moeder sal de Susters neerstelijck vermanen / dat

sy

sy ouer den Dormiter eñ tot hunne cellen gaen sonder gherucht; om de ghebeden ende deuotie der Susters / oft hunne lichamelijcke ruste niet te beletten. Aengaende vanden Goddelijcken dienst sonder note oft sanck te doen / ordineren wy / ghelijck uwe Fondaterisse in haere Statupten hadde ghestelt / dat de Susters dien eerst wel sullen konnen singhen eer sy beghinnen te singhen. Want ghelijck de selue Fondaterisse seyde: Myn begheerte is / dat mijne Susters onder alle Religieuse Mans ende Vrouwen sullen den Goddelijcken dienst wel deuotelijck doen; in sulcker vueghen dat Godt daer deur ghe-eert / ende het volck tot deuotie verweckt worde. Ende daerom sal't goedt zijn dat sy singhen / als de Susters de gratie ende conste van singhen hebben. Behoudelijck dat sy daghelijcks niet meer als eene Hoogh-misse te singhen en hebben; upt-ghenomen den Kers-dagh. Item naer het ouontmael salmen gaende lesen Magnificat. Ende altijdt moeten de Susters daer op letten / dat sy hun moeten becommeren met het inwendigh ghebedt: sonder welck en sal het uptwendigh ghebedt der stemme niet veel helpen tot de volmaecktheydt. Daerom 2.

moeten de Susters recollectie houden / ende leeren spreken metter herten tot Gode/ somtijdts hem antwoordende als tot eenen rechter ; somtijdts hem smeeckende als eenen vader ; somtijdts met hem coutende als met eenen vriendt; somtijdts hem vleydende als hunnen bruydegom. Ende wy belasten de conscientien der Moeders/ dat sy dit inwendigh ghebedt doen houden/soo wel naer de Getijden des daeghs/ als nae de Completen ende Mettenen / ende opden mid-dagh. Ende opde Vastendagen salmē nae noen ten een uren luyden het clocksken tot het inwendigh Ghebedt.

3.

Aen-teeckeninghe.

1. Den Aue Maria veur de Ghetijden en accordeert niet met den Roomschen Breuier. Dan die't belieft/ moghen dien lesen stillekens by hun seluen veur den Pater noster: sonder eenighe verbintenisse/ ende alleenelijck om de gratie te verweruen / die hier gheroert wordt.

2. Wordt geordineert/maer een Misse 'sdaeghs te singhen ; op dat die met meerder deuotie gheschiede.

3. Den tijdt van het inwendigh Ghebedt te houden / moet gheschickt worden nae de ordeninghe der Ouerste. Ende voorts het luyden van het clocksken tot het selue Ghebedt nae den middagh/ en is hier te lande noyt in ghebruyck gheweest.

Vande puerheyt ende ſuyuerheyt der Suſteren.

CAP. II.

VWe Religie is alder-eerſt ghefondeert ter eeren Godts / ende ſijnder alder-weerdighſte Moeder; van wien de Religie dien naem treckt / datſe wordt ghenoemt de Religie der Maghet Marie. Ende aenghelien de Maghet Maria is den ſpieghel der puerheyt / ſoo is v tweede Statupt/ mijne Suſters/vande puerheyt: alſulcke te weten / dat de Suſters tot gheene creature affectie hebben en ſullen / maer alleen tot haeren bruydegom den ſoeten IESVM. De Suſters ſullen veur ſeker houden / dat d'affectie is van ſulcker crachte / dat ſoo wanneer d'affectie van eenighe Suſter is op IESVM/ ſoo woont IESVS inde ſiele van ſulcke Suſter. Maer heeft de Suſter haere affectie op yemanden anders als IESVM, ſoo woont de vijandt van IESVS in haer. Item de Suſters die beghceren puer ende ghetrouw te weſen aen haeren bruydegom IESV, moeten rijpelijck peyſen/datter ſes dinghen zijn/ die inde Religie de ſuyuerheyt verderuen / ende de ſielen der

Suſters

Susters verdoemen/ te weten gulsighept/ ledighept/ bzieuen / coutenantien / binnen comen in haere Conuenten / ende boecken. Daerom ozdineren wy / dat de Susters sullen sober wesen ; ende dat sy niet en sullen ledigh zijn / verquistende den tijdt daer sy Gode inden dagh des Ozdeels sullen moeten rekeninghe van gheuen. Soo sal de Moeder het werck-huys wel doen onderhouden ; ende altijdt salder een Meesterse van het werck-huys wesen / om het werck der Susteren gaede te staen / ende om hun werck te gheuen naer den noot / ende ozdinantie des Moeders. Aen-gaende in het werck-huys te lesen/ oft deur eenighe Suster een vermaeninghe te doen / staet ter beliefte vande Moeders ende Discreten. Aen-gaende het derde / en sullen noyt bzieuen schzijuen/ noch ontfangen die aen hun ghesonden wozden/dan ghelijck de Declaratie des Sieghels stelt. D'welck oock alsoo sal verstaen wozden / aengaende de Hoozster. Des-ghelijcks ozdineren wy oock vande maniere van spzeken: belastende sunderlingh de conscientien / niet alleen vande Moeders/ maer oock vande Poozterssen/ ende van haere mede-ghesellinnen / ist dat sy dit Statupt aende poozte niet en doen

onder-

onder-houden. Ende de Poorterssen sullen hun wel wachten deur den dagh vã met de Broeders/ wereldlijcke lieden / oft werck-lieden sonder noot te spreken / noch oock onnutte oft suspecte woorden. Ende op den auondt en sullen aende poorte niet blijuen noch spreken naer Salue, ten zy datter nootsaeck valt. De Bicht-vader sal besorghen / datmen aende poorte niet en belle/ 1.
ghedurende het Sermoon / de Hooghmisse / ende de Recollectie/sonder grooten noot. Nopende het vijfste/te weten het binnen comen in haere Conuenten/ woordt desen Reghel ghestelt / dat de Susters nopt toe-en-laeten / dat de Oversste / Visiteerders/Bicht-vaders/Broeders/oft wereldlijcke lieden binnen comen/ dan alleenelijck om de oorsaken inden Reghel toe-ghelaeten. Het is een groote gratie inde Religie der Maghet Marie/te benemen oft benauwen het binnen-comen/ de brieuen/ coutenantien/ende onnutte propoosten. Het binnen-comen inde Conuenten/ ende ontfanghen der Nouitien/sullen strecken tot grooten troost/ oft tot groote desolatie der Religie. Aen-gaende het seste / dat boecken; wy ordineren / dat nopt inde Conuenten der Susteren en sullen wesen noch boecken/

noch

noch tapisserijen / noch historien van wereldtsche liefde: dat oock de Moeders noyt toe en laeten wereldtlijcke liedekens te singhen / noch te spreken oft verhaelen van dusdanighe ijdel-heden / diemen inde wereldt mochte ghehanteert hebben.

Aen-teeckeninghe.

1. Dit bellen aen de poorte / is te verstaen aen de schijue: d'welck de Biecht-vader deur sijne ordinantie sal beletten dat tet op dese ongheleghene tijden niet en gheschiede.

Vanden vrede eñ liefde der Susteren.

CAP. III.

VWe Religie / mijne Susters / iae de Religie der Maghet Marie / moet meer ghefondeert wesen op gheestelijcke liefde / dan op lichamelijcke strengighept. Hierom is v derde Statupt / dat ghy sulcke groote minne / vrede / ende liefde onder malcanderen sult hebben / dat de Susters maer een herte ende een siele hebben sullen: want alsdan sal inder waerhept Godt ende den H. Gheest met ende onder de Susters wesen. Daerom willen ende ordineren wp / soo verre eenighe Suster beuonden wierdt / die in dese Religie haet draeghen

ghen soude op een andere / dat sy veur de Ghemeynte sal ghecapittelt ende swaerlijck gestraft worden. Dier-ghelijcke straffinghe sal gheschieden ouer de ghene die den vrede onder de Susters verstooren; die van een ander qualijck spreken / oft achterclappen; item ouer de loghenachtighe / ende clappepen / ende plupin-strijckeren / die selue niet en connen in ruste leuen / noch d'andere in ruste ghelaten. Elcke Suster sy versekert dat sy in vrede ende in Godt sterven sal / die altijdt in haer leuen den vrede ende liefde bemindt heeft. In elck Cloester sal wesen eenen menschelijcken kercker. Item veur de ghesonde Susters een plaetse om te repnighen / ende veur de siecke een troostelijck sieck-huys. 1.

Aen-teeckeninghe.

1. Vier dinghen zijnder die den vrede onder de Susters verstooren. Het eerste / inde cellen van andere Susters te gaen / ende van daer boecken oft yet anders wech draghen sonder orlof. 2. Als een ghemeyne Suster / die noch Moeder noch Meesterisse en is / haer wilt vermeten de andere te berispen als Overste; ende niet te vreden en is susterlijck te vermanen. 3. Hooveerdighe uptsteekenthept / als pemandt dickwils wilt bichten ende communiceren bouen de Ghemeynte: oft / dat noch swaerder is / als sy wildt singulier zijn op haere opinie / vermetende in het Capittel oft inde Ghe-

mepnte de Moeder oft de Vicariſſe teghen te ſpre-ken. 4. Als pemandt tot de Ghemepnte comt oft daer van dijft nae haere beliefte; inden Choor/ Refter oft werck-huys comende, ende weer gaende alſt haer belieft.

Vande ghehoorſaemheyt der Suſteren, eñ vvien ſy onder-vvorpen zijn.

CAP. IIII.

GHy moet weté/mijne beminde Dochters/ datter zijn twee ſoorten van ghehoorſaemheyt. De eene woordt ghenoemt des noots, ſulcks dattet ſonde waere die niet te volbrenghen. De tweede woordt genoemt des volmaecktheyts; want daer gheen verbindinghe van noots weghen en is/ maer alleenelijck vermeerderinghe der verdienſten ende der perfectie. Exempel vande eerſte: Als de Moeder oft Oerſte ſoude aen eenighe Suſter opde ghehoorſaemheyt pet beuelen vanden Reghel die ſy ghelooft heeft; als den Goddelijcken dienſt te doen/het habijt der Religie te draghen/ende dier-ghelijcke. Exempel vande tweede: Als de Moeder tot eenighe Suſter oft inde Ghemepnte ſept/ dat men ſulcks oft ſulcks ſal doen/ ſonder 'tſelue opde ghehoorſaemheyt te beuelen. Want dat is de

ghehoor-

ghehoorsaemheydt der perfectie ; als een Suster noyt en begheert yet te doen / ende noyt en weyghert te doen van all' tghene de Moeder haer seyt. Ende wy willen/ soo verre een Suster totte Moeder seyde / dat sy niet doen en sal van 'tghene haer de Moeder op-leght/ dat de Moeder sal ghehouden wesen haer te vermaenen binnen den tijdt van dry daghen/ haer seggende/ dat sy volbrenghe de ghehoorsaemheyt die haer beuolen is ; ende ist dat sy ten derden daghe niet ghehoorsaem en is / soo sal sy inden kercker ghestelt worden als hertneckigh ende onghehoorsaem. Aen-gaende de Oversten ende Patres die de regeringhe van dese Religie hebben; v is kennelijck/ dat uwe H. Fondaterse by reuelatie heeft ontfanghen/ dat de Religie der Maghet Marie soude gheregeert worden deur de Patres der Orden van S. Franciscus vande Obseruantie/ om de heylighe wonden ende deughden wille van S. Franciscus; gelijck oock naerderhandt dē Apostolischen Stoel ons heeft beuolen de regeringhe uwer Orden te aen-veerden. Het welck wy ghedaen hebben / soo om te voldoen de begheerte van Me-Vrouwe v lieden Fondaterse/ die de Orden van S. Franciscus altijdt soo

seer bemindt heeft; als oock om den seluen Apostolischen Stoel ghehoorsaem te zijn/ wien wy upt onsen Reghel ghehoorsaemheydt ende eer-biedinghe schuldigh zijn. Ende het schijnt dat de H. Gheest is die dit alsoo uwe Fondaterse heeft in-ghegeuen. Want wy houden den Reghel der Apostelen: ende IESVS onse Salighmaker hanghende aen het Cruys/ gaf de regeringhe sijnder Moeder aen d'Apostel S. Jan. Item daer is groote ghelijckelijckheyt tusschen uwe Oyden ende onse: de onse staet toe te doen dat IESVS gedaen heeft vande Euangelische raden; ende de uwe/ te doen 'tghene d'Euangelie seyt dat de Maghet Maria ghedaen heeft vande Euangelische raden. Ende in onse Religie hebben wy maer dry Ouersten den welcken de
1. Broeders onder-worpen zijn (d'welck is de dry-vuldige heerschappije van S. Franciscus) te weten de Guardianen/Prouincialen/ende Generalen. Alsoo in uwe Religie en hebdijer maer dry: de Moeders Ancillen/de welcke zijn als Guardianen; ende de Prouinciale Ministers vande Prouincien daer d'lieden Cloosters zijn; ende ten derdē de Generalen/de welcke deur-gaens/ om dat sy niet en connen deur hun seluen

op ali' toelicht nemen / soo maecken sy ende stellen eenen generalen Commissaris oft Visiteerder in hunnen naem. S. Franciscus heeft dese dry in sijnen Reghel gestelt: ende ghy moett oock dese dry hebben/ende hepsschen / tot op-rechte onder-houdinghe uwer Religie.

Aen-teeckeninghe.

1. Heerschappije. Staet in het Franchops boecksken Hierarchie / d'welck beteeckent overighepdt ende iurisdictie vande dry Oversten der Oyden.

Vande armoede der Susteren, ende van het handt-vverck.

CAP. V.

WY ordineren dat de Moeders sullen ghehouden zijn/allen de noodelijckheden der Susters te verlien; sonder eenighe Suster oylof te gheuen / haer te moghen verlien deur hare ouders ende vrienden. Dan seer wel magh de Moeder schrijuen/oft de Susters doen schrijuen/ om een habijt oft andere noodelijck-heden te hepsschen/als hunne renten niet ghenoeghsaem en zijn. Waer mede wy de conscientien der Moeders belasten / ist dat sy de armoede

der Susters niet wel en doen houden: welcke is (soo inde Wercken der Apostelen gheschreuen staet) dat hun alle dinghen gemeyn waeren / ende nopt en sepden sy eenigh dinck hun eyghen te wesen / maer der ghemeynte. Nochtans wierdt deur d'Apostelen / ende andere daer toe vande Apostelen ghestelt / prouisie ghedaen naer elcks behoefte: ende daer en was maer een borse/een hert/ ende een siele. Datter wel toeghesien worde / dat de Susters niet curieus en zyn in haere cleederen; noch aengaende het coleur / noch van de weerde/ noch van het fatsoen: ende datter een-formighepdt zy van allen; soo dat de Moeders ende alle de Susters eenderley laken hebben: ende dat het habyt noch te wyt/ noch te enghe / noch te langh/noch te cort en zy / ende dat de Susters gheen proprietarissen en worden. De Moeders sullen hun openbaerlijck doen draghen de dry cleederen IESV, het grauw/wit/en roodt/ met de swerte wyle der Maghet Marie. De Nouitien sullen de witte wyl draghen/ sonder te draghen den rinck der gheprofessie / die in haere professie IESVM ghetrouwt hebben.

1. Ist dat Godt den Susters de gratie verleent

verleent om het veerſken vanden Pſalter te volbrenghen/ Labores manuum tuarum quia manducabis, *De wercken uwer handen ſuldy eten*; ſoo dat de Suſters mochten ſpinnen hunne cleederen ende lijnwaet / ende 'tghene ſy tot hun lichamelijck leuen behoeuen; ſoo ſullen ſy ſulcks weſen / als de ſoete IESVS haer begheert. Ende ſy ſullen hun wachten van curieuſe ſtooſe-cranſkens te draghen; peyſende dat hunnen bruydegom niet en begheert / dat ſijne bruyt verciert zy met curieus ciraet: want hy bemindt het ciraet der deughden. Pſal. 127. 2.

Aen-teeckeninghe.

1. Dry dinghen zijn de aermoede der Religieuſen contrarie; te weten / ouerdoedighept / curieuſheyt/ende coſtelijckheyt.

2. Van het handt-werck ende werck-huys is bouen gheſproken in het ij. Cap. De Religieuſen beminnen het handt-werck / niet alleen om de ledighept te ſchouwen / maer oock om de verdienſten der ghehoorſaemheyt te hebben.

Vande beſluytinghe der Suſteren.

CAP. VI.

DE experientie heeft gheleert/ dat nopt Clooſter der Suſters en is vergaen/ dan by ghebreke van onderhoudinghe der

repnighept. Ende de H. Schrifture leert ons/dat de repnighept niet en kan bewaert worden/sonder de oorsaken van quaet/die tegen de repnighept zijn/ te schouwen. Om welcke occasien te schouwen/ soo onderhouden dit alle Religien van Vrouw-persoonen/ dat sy hun selven gheuanghenen maken/om aen haerē Brudegom trouw te bewaren/ ende te wesen ghelijck de Maghet Maria/ hortus conclusus, eenen hof der suuerheyt die altijdt gesloten is. Hieromme belouen de Susters de ghelofte van repnighept/bevrijdt deur waerachtighe besluytinghe ; schouwende alle binnen comen/ upt-ghenomen die de Reghel toelaett. Wy hebben dry-derley besluytingen. d'Eerste behaeght IESV grootelijcks: ende is te bewaeren de poorte ende venster vande vijf lichamelijcke sinnen/sonder sien oft aen-hooren eenighe wereldtlijcke dinghen/ noch wereldtlijcke persoonen/ noch liedekens ende woorden die niet stichtelijck en zijn. Op dat het woordt des Propheets opde Susters niet en valle/die sept: Mors intrauit per feneſtras veſtras, *De doodt is deur vlieden venſters binnen comen.* De Susters
1. moeten wel pepsen op Dina. De tweede besluytinghe is/ upt het Conuent niet te

gaen/

gaen / dan om de oorsaken die de Reghel toe-laett : ende dit is de besluytinghe die de Susters ghelouen. Ende de Susters moeten wel bemercken / dat den Apostolischen Stoel in hunne macht ghelaten heeft / de wereldlijcke persoonen / die vanden Paus consent hebben om binnen te comen / inne-te-laeten oft te weygheren. De derde besluytinghe is de ghene die de Maghet Maria soo seer beminde : te weten sijn seluen 'sauondts by tijdt te vertrecken binnen het begrijp / welck de Ouerste met de Moeder ende Discreten hebben gheordeelt te wesen de binnenste besluytinghe. Soo langh als de Susters de besluytinghe wel houden / ende zijn als eenen besloten hof / soo langh sullen sy deur de Maghet Maria behoedt worden. De besluytinghe wel onderhouden / onder-houdt het Conuent. De besluytinghe qualijck ghehouden / ende het binnen-comen van Broeders ende wereldtlijcke lieden / bederft een Conuent. Daerom willen wy scherpelijck (als gheseyt is) dat de Moeders ende Poorterssen noyt yemanden binnen en laeten comen / dan om de oorsaken die inden Reghel toe-gelaten zijn. Ende als de Bicht-vaders binnen comen / en moghen hun noyt scheyden van hunne

2.

ghesellen: ende daer sullen twee Discreten ghestelt worden / die hun altijdt sien moghen. Ende sulcks sal oock gheschieden alsser wereldlijcke lieden oft werck-lieden binnen comen.

Aen-teeckeninghe.

1. Het exempel van Dina de Dochter van Jacob den Patriarch/ staet Genesis c. 34. dat sy uyt curieusheyt is uyt ghegaen om te sien de vrouwen vanden lande; maer sy is gesien gheweest vanden Prince Sichem / die haer derelijck heeft vercracht.

2. Dit is alsoo verclaert / dat de persoonen die vanden Paus orlof ghecreghen hebben om in beslotene Cloosters te moghen gaen/ den seluen orlof moghen ghebruycken; te weten soo verre het den Religieusen belieft. Want sijne Heyligheyt sulcken orlof gheuende deur instantie aen hem gheschiedt/ en begheert de Religieusen niet te bedwinghen/ noch te beuelen teghen hunnen danck sulcke persoonen binnen te laeten.

Vande kiesinghen ende de registers.

CAP. VII.

WY beuelen/ dat de Susters in hunne kiesinghen anders gheen opsicht hebben en sullen/ dan op Godt ende op hunne conscientie. Want ghelijck wy onder ons Broeders segghen/ dat het Conuent sulcks sal wesen ghelijck de Guardiaen is: alsoo oock met v lieden/ mijne Susters/ sulcks

sal

sal het Clooster wesen / gheljck de Moeder Ancilla is. Daerom moett ghy v in alle uwe kiesinghen seer wachten van alle monopolien / ende van alle affectien ende besundere opsichten op eenighe Suster; sonder pet anders veur te hebben als Godt ende uwe conscientie. Want een sonde die inde kiesinge gheschiedt / is seer swaer om te voldoen. De maniere van kiesinghe is dryderley. De eene vanden H. Gheest; de andere met stemmen; de derde met ouer-gheuen in handen van andere. Het generael Capittel heeft belast den Eerw. Pater Gabriel Maria uwen generaelen Visiteerder / dat hy v sal doen houden een vande dry veursepde manieren die alder-best sal dienen tot vrede der Susters. Want het Capittel generael verstaet het alsoo. Aengaende datmen sept van dry iaren / vanden tijdt der kiesinghen ende confirmatie der gekozene / dunckt het Capittel generael veur d'beste / te volghen 'tghene v lieden Keghel sept / ende 'tghene de Prouincien daer de Susters zijn / sullen ordenen aen-gaende de dry iaeren der Moeders ende Vicht-vaders. De confirmatien vande Moeder Ancilla / vande Vicarisse / ende vande Discreten / staet toe den Generael / oft den Prouinciael. I.

Andere Officieren magh de Moeder Ancilla/in absentie vanden Generael oft Prouinciael/met den Discreten in-stellen.

Aen-gaende de Registers/ wy willen ende beuelen / dat alle de boecken die by de Broeders zijn/sullen geregistreert worden; ende dat de eene copije ghegheuen worde aende Moeder Ancilla / ende de andere bewaert sy bijden Bicht-vader. Dit wordt alleenelijck verstaen vande boecken die ghegheuen zijn tot troost vande Broeders die mette Susters woonen / ende vande boecke wesende inde librarije die veur de Broeders ghemaeckt is. Ende wy verbieden allen Bicht-vaders ende Broeders die inden dienst der Susters zijn/ ende allen anderen op pene van kerck-dieuerije / de veur-seyde boecken te verdraghen / die gheschickt zijn veur de Broeders / woonende met de Susters. Noch de Moeder Ancilla/noch andere/ en sullen die opt moghen weck gheuen/ noch laeten weck draghen : noch oock reliquien / oft yet merckelijcks dat der Ghemeynte ghegheuen is / weck gheuen / sonder oorlof der Ghemeynte. Wy willen oock dat de Costersse sal ghehouden zijn allen de boecken vanden Choor te registreren/ ende het register daer van aende Moeder Ancil-

2.

la ouer te gheuen: d'welck te verstaen is soo vande boecken / als vande Reliquien ende ornamenten vande kercke. Ende wy ordineren oock (ghelyck-men sept / dattet tot noch toe is onder-houden) datter een register zy / daer in op-gheteeckent worden specialyck / eerst de Overste / ten tweeden de Bicht-vaders / ten derden de Moeders Ancillen / die in hunnen tydt gheweest sullen hebben *Oversten , Bicht-vaders, ende Moeders Ancillen.* Ende des-ghelycks sal gheschieden vande principale vrienden ende wel-doenders der Susters. Ende alle de veur-seyde registers sullen ghesloten worden inde arcke vande Ghemeynte. Welcke de Moeder sal presenteren aen den Visiteerder / als hy hun visiteert; die ordineren sal oft men die inde Ghemeynte sal noemen op hunnen sterf-dagh (dat is inden Calendier vande Ghemeynte) oft niet.

Aen-teeckeninghe.

1. Het Concilie van Trente ghebiedt scherpelyck / dat alle Overste sullen ghekosen worden met secrete stemmen: sulcks dat de namen der ghene die pemanden ghekosen hebben / nyet ghe openbaert en worden. Datmen oock de stemmen der gene die niet tegen-woordigh en zyn / niet en magh verhullen. Alle andere kiesingen worden deur het selue Concilie verclaert van ghеender weerden.

2. Aen-

2. Aengaende het registreren vande boecken ende Reliquien / etc. is het ghebruyck in dese landen / dat de Rectrix Chori maeckt den register van de boecken op den Chooz / ende de Costerlle van de Reliquien / ornamenten / etc.

Van het ontfanghen der Nouitien, ende van hunne professie.

CAP. VIII.

MYne Susters / ghy en moeght noyt in u Religie dochters aen-nemen om te leeren. Want eer ghy die ontfanght / moeten sy te veuren intentie hebben om Religieusen te worden / ende draghen het habyt der Nouitien. Den ouderdom vande Nouitien is ten minsten veerthien iaer; ende ten hooghsten veertigh iaer. Het is een vande rechten der Ghemeynte / dat niemandt noch Generael / noch Prouinciael / noch Moeder / noch Vicht-vader en can eenighe Nouitie toe-ghelaten / oft die doen professien / sonder consent der Ghemeynte in't secreet te draghen. Noch oock en can de Ghemeynte die ontfanghen sonder consent vanden Generael oft Prouinciael. Want dit is het recht vanden Prouinciael / datmen in dese Religie gheen Nouitien en magh ontfangen / noch die wederom seyn-

den

den nae de wereldt / noch laeten professien sonder consent vanden Generael oft Prouinciael. Ende ist dat de Ghemeynte twijfelt vande professie van eenighe Nouitie/ soo moetmen dē Generael oft Prouinciael verwachten. Ghy moett ooch wel bemercken/mijne Susters/ dat ghylieden die renten hebt/ niet en moeght Nouitien ontfanghen meer noch min dan het ghetal van uwe fondatie. Item ghy en moeght niet heysschen noch begheren helder noch penninck tot eeuwighe fondatie veur het ontfanghen van eenige Nouitie: maer moeght ende moett wel ontfanghen tot lijfkelijcke fondatie soo veel als gheschatt sal worden te behoeuen tot het leuen van een Suster alle iaer. Daerom moett ghy deur persoonen van goede conscientie ende wel heruaren doen onderscoecken / hoe veel in sulcke landt daer het Clooster gheleghen is / van noode soude zijn tot onderhoudt van eene Suster. Ende om in dit poinct wel te oordeelen / moet-men vele dinghen bemercken/als ouer-comende sieckten/reparatien der huysinghen/der werck-lieden loon/onder-houdt der Broeders die met de Susters woonen ; item de maerten/ ende dierghelijcke andere dinghen. Want desen ghe-

ghel

ghel isser in dese Religie; dat als de veurseyde fondatie gheskelt is / de Susters niet en moghen vercoopen/ noch coopen / noch pet heysschen van perpetuele fondatie veur het ontfanghen der Nouitien: dan wel sonder schuupel moghen sy ontfanghen all' tghene de vrienden hun uyt liberaelheydt sullen willen gheuen. Het beste waer te hebben alleenelijck Susters van eeuwige fondatie: nochtans comt het dickwils soo te pas / datmen niet wel soude deruen af-seghen deuote dochters / die den ouderdom niet en hebben om Nouitien te zijn/ ende oock Nouitien die maer fondatien van lijf-renten en hebben. Ende sulcken moeten mede-brengen daer sy op moghen leuen/ volghende de taxatie der veur-seyde persoonen/ de welcke moeten taxeren vande eerste fondatie perpetuele. Altijdt salmen houden den Reghel bouen gheroert; datmen nopt Nouitie noch Suster tot professie en ontfanghe / ten zy dat het Clooster (ghelijck de Rechten ghebieden) sal moeten onder-houden van het inne-comen het getal der Susters die van eeuwighe fondatie zijn; sonder datmen behoeue te gaen tot den Fondateur/ vader oft moeder/ oft pemandt anders die het onder-houdt des

1.

2.

Susters

Susters leuen lanck gheue. Want dit en is niet dan verstroptheyt in Gode te dienen/ ende oorsake van beletsel der perfectie/ oorspronck van processen / ende fonteyne van bitterheyt ende quaet-willigheyt der vrienden. Die Ghemeynte is wel sot die den bal naer loopt. Het staet gheboude menschen toe processen te verwecken/ ende hun recht te vervolgen in Raedt-huysen ende elders. Maer de Susters die Gode op-ghedragen zijn ende der Maghet Marie / moeten anders leuen sonder op-spraeck / dat sy middelen moghen hebben om de Susters te onderhouden / sonder toe-vlucht te nemen tot de ouders ende vrienden. Men sal ock wel beschicken soo wel veur de Nouitien/ als veur de gheprofessiede / een ofte twee Meesterssen vande alder-wijste ende stichtighste onder de gheheele Ghemeynte: die sal ghebouden wesen hun te leeren 'tghene bouen gheseyt is ; hen Capittel houden/ ende soetelijck ende vriendelijck straffen van haere ghebreken.

Aen-teeckeninghe.

1. Dochters die den ouderdom niet en hebben om Nouitien te zijn / en behoorense in dese Religie niet te ontfanghen : gheliick in sommighe andere toe-ghelaten wordt. Welcken ouderdom (ge-

lyck

lyck wp op den Reghel aen-gheteeckent hebben) is vyfthien iaer.

2. Den besten Reghel is die het H. Concilie van Trente stelt: dat alle Cloosters van mans oft vrouwen / behaluen Capucinen ende Minder-broeders vande Obseruantie/ sullen on-roerlycke goeden besitten; dat is/ eeuwighe fondatien hebben. Ende alleenelyck soo vele persoonen moghen ontfanghen / als op de selue goeden bequamelyck connen onder-houden worden. Sulcks dat een Cloosters aldus ghefondeert zynde / niet en magh hepsschen beur het ontfanghen der Nouitien. Van en wordt niet verboden te ontfanghen / 't zy erfgoeden oft lyf-renten/ 't gene vrymoedelyck wordt ghepresenteert.

Vanden Visiteerder, Bicht-vader, ende Ontfangher.

CAP. IX.

DE goeden die de Susters hebben/ zyn eens-deels gheestelycke / de welcke zyn de eerste ende principaelste/ gelyck onse Saligh-maecker seyde: Primùm quærite regnum Dei, *Soeckt eerst het ryck Godts.* De andere zyn tydelycke/ tot het lichamelyck onder-houdt der Susters / vande welcke daer naer volght / & hæc omnia adiicientur vobis, *ende alle dese sullen v toe-gheworpen worden.* Want de Susters die de gheestelycke goeden der deughden hebben / en sullen

Matth. 6.

nopt

nopt ghebreck liden van tydelijcke goeden. Soo zijnder oock twee persoonen den Susters van noode/om dese tweeder-lepe goeden te hebben ende te bewaeren. d'Eerste persoon is de Bicht-vader/die maer een en sal wesen in elck Clooster: ten waere datter sulcke menichte der Susters waere/ datter twee oft meer moesten wesen. Het officie des Bicht-vaders is/de Susters te voeden in alle supuerheyt/gheschickthept/ende religieushept; ende den vrede onder hun te behouden sonder upt-neminge der persoonen. Want eenen Bicht-vader die meer gemeynschap heeft met d'eene als met d'andere/en sal nopt noch sijn siele/noch andere saligh maken. Sijn officie ghedraeght de generale bichten te weder-houden / ende de Susters te onder-wijsen / dat sy in hunne bichten gheen vergheefsche dingen voorts en halen; maer hun leeren cort inde bichte te wesen. Oock nopt toe-laeten dat eenighe Suster op den Bicht stoel met hem spreke/dan van haerder siele saligheyt. Want de boose gheest tenteert somtijts de Bicht-vaders / ende de Susters / dat sy vanden Bicht-stoel (welck is een plaetse daermen soude verweruen vergheuinge der sonden/ ende de gratie ons Heeren) soude maecken 1.

een spelonche der verdoe menisse / ende der vertoozninghe Godts.

Aen-gaende de Bicht-vader/om in't cort daer van te spreken/ syn officie ghedraeght te benerstighen / dat de Susters hunnen Seghel ende Statuyten onder-houden; sonder te ghehinghen dat het silentie ghebroken woorde/ende beschicken dat de Susters niemanden laeten binnen comen/dan om oorsaken die dē Seghel toelaett; datter oock geene brieuen geschreuen en worden/ sonder dat de Moeder die te veuren sie/ upt-ghenomen de Overste die metter daet Oversten zyn. Het officie des Visiteerders (de welcke is Overste bouen den Vichtvader ende allen de Susters) is den Susters sulcke te maken als IESVS haer begheert: ende ist dat sy anders gheleeft hebben/hun hertelyck te corrigeren ende straffen. Den Seghel gheeft ghenoech te kennen waer van de Visiteerder moet visiteren. Hy moett de Susters onder-richten als hy de visitatie vercondight; daer naer moett hy in secreet allen de Susters hooren/ende opschryuen 'tghene men hem segt. Ende dan gaet hy binnen / ende doet een vermaeninghe om syne straffinghe wel ende verduldighlyck te ontfanghen. Welcke straffinge

hy

hy doen sal/ gelyck de goede Samaritaen/ deur sijne discretie menghelende olie ende wijn / om de kranck-heden der Susters te ghenesen.

Het officie des Sieck-meesters is den Susters wel ghetrouw te zijn/ ende haer tydelijck goet wel gade te slaen; ende gheen processen te soecken. Hy moet eens 's iaers sijne rekeninghe doen.

De bupten-maerten der Susters/ daerder zijn / moeten wel veursichtigh wesen/ van goet leuen / ende van goet exempel: sonder het habijt der Religie te draghen. Nochtans sullen altijt wesen vande Orden der Maghet Marie; de welcke de Biecht-vader / oft de Visiteerder hun upt-legghen sal/ ende hun tot de selue Orden ontfangen. 2.

Aen-teeckeninghe.

1. De Paus Leo X. heeft geordonneert dat geene Religieusen staende onder de toesicht der Minderbroeders/ en sullen Visiteerders oft Biecht-baders hebben / die sy selue moghen ghekosen hebben/ maer die hun vande Prouincialen worden toeghescbickt. Maer sy moghen wel pemanden noemen ende begeeren / den welcken de Minister met het Capittel sal instellen/ ist dattet hun belieft.

2. De selue Paus Leo X. in een sekere Bulle vanden 14. July 1517. spreeckt vande derde Orden oft Broederschap van onse L. Vrouwe / in't welck hy sept gheordineert te wesen/ dat die daer in zijn/

moeten alle daghe lesen vyf Pater nosters ende Aue Maria ter eeren vande vyf Wonden Christi/ ende vande vijf principale weeren van Maria; daer mede sy verdienen moghen den Af-laet die aende thienkens verleent is. Item dat sy 'sdaeghs oft 'snachts een weynigh moeten peysen vāde Wonden ende doodt ons Saligh-makers; begherende om sijnent wil eenighe teghentheyt in dese wereldt verduldelijck te verdraghen. Item dat sy moeten vrede houden/ende vrede maecken onder de ghene daer sy mede verkeeren. tot welcken eynde sy sullen lesen thien Aue Maria. Item dat sy moeten daghelijcks Misse hooren/ alst hun moghelijck is. Inde Kercke niet spreken dan hun ghebedt; het ciraet der Kercke benerstighen. Het H. Sacrament gheleyden alst by siecken oft in Processie ghedraghen wordt. Ende als sy hooren ter Misse luyden/lesen eenen Aue Maria veur den Priester/ ende veur het volck. Vaer-en-bouen seyt/ dat sy ghelouende de dry substantiele gheloften der Religie/ welcke zijn Ghehoorsaemheyt/Armoede/ende Reynigheyt/ sullen veur Religieusen moeten ghehouden worden.

Van het Ordinaris, ceremonien, ende straffinghen der Susters.

CAP. X.

OM v lieden/ mijne Dochters ende Susters/ wel uyt te legghen het Ordinaris vanden Goddelijcken dienst/ heeft het Capittel generael goet gheuonden/ v lieden alleenelijck eenen Reghel te stellen/ de welck sulcks is: Dat den Apostolischen

Stoel

Stoel heeft geordineert/dat de Susters in alle twijffelachtigheden opden Ordinaris sullen gheruft van conscientie wesen/ als sy in dus-danige twijffelachtigheden volghen den raedt van haere Oversten oft Biechtvaders. Oock sullen de twijffelachtigheden op het Ordinaris moeten ghestelt worden in uwe locale Statupten/ende niet inde generale. Ende sulcks ordineert het Capittel generael oock aen-gaende de ceremonien/ ende straffinghen der ghene die mis-doen. 1.

Het generael Capittel vindt gheraden/ dat de Susters sullen houden van thien Feesten ons Heeren/ ende van thien Feesten der Maghet Marie: mae dat deur de Prouinciaels sal verclaert worden inde locale Statupten.

De thien Feesten IESV zijn dese:

Kers-mis.
De Besnijdinghe.
Dry Coninghen dagh.
Sijn Doopsel.
Sijn Transfiguratie.
H. Sacraments dagh.
Sijn Passie.
Sijn Verrijsenisse.
Sijn Hemel-vaert.
Sinxen.

De thien Feesten der Maghet Marie zijn dese:

Haere Ontfanghenisse.
Haere Gheboorte.
Haere Presentatie.
Haere Trouwinghe.
Haere Boodt-schap.
Haere Besoeckinghe.
Haere Supueringhe.
De vindinghe van IESVS.
Haere wee oft martprie.
Haere Hemel-vaert.

Aen-teeckeninghe.

1. Niet alleen inde twijffelachtigheden opden Ordinaris / maer oock in alder-hande schrupulen ende twijffelachtigheden moghen de Religieusen hunne conscientie bijelijck gherust setten in het segghen van hunne Guerste: ghelijck verclaert heeft de Paus Leo X.

2. Nota/dat in het Franchoys boecksken van Bourges staet van thien oft vijfthien Feesten ons Heeren / ende thien oft vijfthien Feesten der Maghet Marie. d'welck aldaer soo upt-ghelept wordt: datter vijf Feesten zijn van IESVS, die oock mede Feesten zijn van Maria; ende die oversulcks souden moghen ghestelt worden by haere thien Feesten/om tsamen vijfthien te maken. Dan hier en is gheen groot verlanck aen / soo langh alsmen gheen bescheedt en heeft vanden Paus/om eenighe eygen Feesten te houden bunten den Roomschen Calendier. Noch heeft dese Orden twee principale Feesten / te weten vande H. Vrgbuldighept/

ende

ende vande thien deughden van Maria. Item zijnder vijf Patroonen vande Orden/ te weten S. Gabriel/ S. Joseph/ S. Jan Baptist/ S. Jan Euangelist/ ende S. Franciscus.

Van dry soorten der Statuyten.

CAP. XI.

WY ordineren ende verclaeren / dat in uwe Religie/ noch inde Religie vande Susters van S. Clara/ niet en behooren noch en connen wesen prouinciale Statuyten. Want sulcke prouinciale Statuyten worden ghemaeckt veur onse Broeders die gaen deur de werelt onder de wereldlijcke menschen: ende alsoo heeft altijdt ghehouden de Religie van S. Clara/ leuende onder de Obseruantie. Ende om d'daer van een redene te verclaeren / het is om de ghelofte van besluytinghe; want de Broeders moeten/ behaluen hun generale Statuyten / noch prouinciale Statuyten hebben. Maer de Susters van S. Clara/ ende vande Maghet Maria/ hebben alleenelijck generale ende locale Statuyten; ende hun eenighe meer te gheuen/ is te vergheefs/ende verweert hept veur de Susters / gheliick de Overste/ die verstandt hebben van Susters te regeren / dickwils onder-vonden 1.

hebben. Het sal dan ghenoech wesen in u lieden Religie / dat ghy hebt generale ende locale Statuyten. Ende wy ordineren ende verclaeren / dat de locale Statuyten niet ghegheuen en worden dan inde visitatie by den Visiteerder / ende dat by schrifte / ghelijck hem naer sijn discretie ende veurlichtighept goet dunckt in elck Conuent der Susteren te lacten. Want dusdanige Statuyten moeten ghestelt worden naer de plaetsen / landen / ende seden der persoonen.

2. Alleenelijck den Reghel / ende de declaratien des Reghels met de generale Statuyten zijn on-veranderlijck; sonder daer pet aen te moghen veranderen. Elcken Prouinciael sal in zijne visitatie moghen veranderen 'tghene de Prouinciael sijne veursaet aen elck Conuent veur locael Statuyt hadde ghegheuen / soo hem dat gheraden sal duncken tot salighept der sielen. Soo ist een corst begrijp / dat het Ordinaris / de ceremonien / ende de correctien zijn upt hun nature veranderlijck; sulcks datmen die niet en can ghedurigh ende altijdt stantaftigh maken: ende ouersulcks en kanmen daer gheenen generaelen Reghel op gheuen.

Aen-

Aen-teeckeninghe.

1. De Paus Leo X. heeft bevolen opde pene banden ban / dat alle Religieusen staende onder de toesicht der Minder-broeders/sullen obedieren de Ordinantien / op hun inde generale oft prouinciale Capittulen ghemaeckt; ghelijck hun vande Prouinciaels sal te kennen ghegheuen worden.

2. De declaratien ende generale Statupten zijn on-veranderlijck; ten zy datter veranderinge quame van weghen des Apostolischen Stoels: ghelijck oock van weghen der generale Concilien / als het Concilie van Trente.

Vande generale dienſten veur d'aflijuighe.

CAP. XII.

HEt generael Capittel ordineert aengaende de Missen die-men behoort te doen veur de af-lijuighe/ soo Fondateurs/ als weldoenders/ Broeders ende Susters/ dat dit all' gheordineert zy by de Prouincialen/ende op een lijste gestelt inde Sacristije: ghemerckt men hier op gheen generale wet stellen en can/midts dat dit moett te werck gaen nae de plaetsen / landen / ende seden der Susters. Want (ghelijck wy ghesept hebben) gheene dingen/ daer verschevdenheyt oft veranderlijckheyt in ghelegen is / en moghen inde generale Statupten

gheſtelt worden. Maer wel raett het generael Capittel / dat de Susters hun niet en sullen beswaeren met te seer groot ghetal van Missen : ende datmen eeuwighlijck onder-houde / dat de Susters maer een Hoogh-misse en singhen / ghelijck hier boven gheordineert is.

Cap. 1.

SIet alder-liefste Dochters in Christo IESV, uwe generale Statuyté, de welcke zijn gemaeckt van ons generael Capittel, ende gheconfirmeert vanden Apostolischen Stoel. Tot ghetuyghenisse der welcke confirmatie, heb ick B. Paulus als bouen, de selue uwe Statuyten met mijne eygen handt onder-teeckent, ende beseghelt met den grooten seghel onser Orden. Ende hebbe die ghelaten te Bourges, om datter is d'eerste Conuent vande Religie der Ma-

ghet

ghet Marie. Aldus ghedaen ende ghegheuen duerende de vergaderinghe van ons generael Capittel, ghehouden ten daghe ende plaetse als bouen. In't iaer ons Heeren, duysent vijfhondert neghen-en-twintigh.

Ick B. Gabriel Maria hebbe die ouer-ghesett in't Franchois, ghelijck my beuolen was; ende hebbe die gheleuert in alle de Conuenten vande Religie der Maghet Marie.

Deo gratias & Mariæ.

De Franchoische copie/ daer upt dese Declaratien ende Statuyten zijn ouergheset/ was ghteeckent met de eyghene handt van twee verschepden generale Ministers.

De eene is aldus:

REgulam vestram à Papa Leone nouissimè approbatam, confirmatam, & duplici decore decoratam, transmittimus vobis, dilectæ in Christo filiæ Matres Ancillæ, & ceteræ Sorores Ordinis B. Mariæ Virginis, vt illam vigilanter & viriliter obseruetis. Et pro sua Sanctitate oretis, nec non pro mea paruitate. In quorum omnium fidem præsentes Officij mei maiori sigillo munitas, & propria manu subscriptas tradi mandaui. Datum Mediolani, XIII. Iulij, M. D. XXI.

Fr. Paulus de Sancino, Minister Generalis immeritus, manu propria scripsit.

De andere aldus:

Tradidi mense Augusti 1539.

Fr. Vincentius Lunelus, Generalis Minister, propria manu & sigilli nostri appensione.

APPRO-

APPROBATIE.

De Declaratien oft Verclaeringhen opden Reghel vande Orden van onse L. Vrouwe / ghenoemt Annuntiaten, midts-gaders de generale Statuyten vande selue H. Orden / eerst beschreuen in't Latijn / ende naer-maels in't Franchoys bpden Eerweerdighen P. Gabrielem Maria / ende nu ten lesten in't Neder-landtsch ouer-ghesett / zijn seer nut / om tot onderwysinghe vande Religieusen der selver Orden / ende verweckinghe van andere totte selue / ghedruckt te worden. Quod testor

Laur. Beyerlinck

Artsch-priester, ende Visitateur vande boecken binnen Antwerpen.

EGO *infrascriptus, Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ, per Reuer. Patrem Antonium à Terecho, totius Ordinis Generalem Vicarium, cum potestatis plenitudine in vtroque foro super Prouincias Belgicas, Coloniæ, Argentinæ, atq; Hiberniæ Commissarius Generalis; visa copia authentica Gallico idiomate impressa, manu propria duorum Generalium Ministrorum vt suprà signata, ac sigillo maiore Ordinis munita, è qua hæ Declarationes super Regulam Sororum Annuntiatarum, earú nque Statuta generalia sunt Flandricè reddita per P. Guilielmum Spoelberch, Conuentus nostri Antuerpiensis Guardianum; permisi, ac per præsentes permitto, vt pro Sororum commoditate imprimantur. Voloq; vt ab omnibus Sororibus nobis subiectis pro veris & authenticis agnoscantur, & non alia. Datum in Conuentu nostro Bruxellensi die 26. Nouembris, Anno 1616.*

Seruus F. Andreas à Soto,
Commiss. General.

Fr. Henricus Sedulius, Minister Prou. Inferioris Germaniæ.

Jesus. Maria. Joseph.

Dit is de tafel vander penen pe:
nitentie correctien naer der declara:
tie des eerste capittel van den re:
ygel met seker ordonantie oorbare:
lijck en profijtelijck tot ygeestelijcke
ondergoudinyge van de goede disci:
plienen en geestelijcke manieren
van leuen voor de religeuse sus:
ters van onse lieue vrouwe bodt-
schap tot louen,

Ten den eersten van den godde:
lijcken dienst en voordts daer
toe begoorende,

Onden eersten sullen die susters te
teijde ende nerstelijck tot Godts dienst
ende louen te hooren comen om haer
herte naer den raet des wijsemans

tot:

2.
totter ghebede en loue godts deuotelijck
te bereyden, en voordts alle goede di:
schipliene des godts dienst nerstelijck te
onderhouden, als goede religeuse persoonen
toe behoort en soo wie hier tegen son:
der wettelijck ontschult te laet comt
als t'leste teecken gegeuen wordt die
sal lesen drij pa: nre ende drij aue
Maria.
ende die comt als deus in adiutorio
gesonghen is die sal vijf pa: nre:
ende vijf aue M. inden refter
lesen Item die sonder orlof willens
vander mettenen slaept oft vander
misse oft van eenigh ander geteij:
de blijft die sal sijn maelteydt op
de aerde eten.
Item die in de koor onder den godde:
lijc:

lijcken dienst oft onder de recolexsie
clapt lacht ofte eenighe merckelijcke
disolutie maken ofte niet en willen
singhen die sullen voor de eerste
reijs haer potagie op de aerde eten,
ende voor dander reijse haer mael-
teijdt.
Item die sonder orlof ofte wette-
lijcke ontschult blijft vande comunie
die sullen voor de eerste reijse haer
maelteijdt op de aerde eten, ende in-
dien sij het langher herderen soo
sullen sij water en broodt eten.
Item die merckelijck confagie doen
oft contrarie lesen oft singlen bij
negligentie en versaymenis die sullen
voor die tafel haer schult bekeuen
en penitentie daer af doen inden

rester

4.
rester oft inden koor naer gelegent-
heydt der gebreken en confugie 3. ofte
5. pa. nye. ende ane M. tot seggen
van moeder Ancilla.
Item die sonder oorlof vijt den-
koor gaet onder godts dienst oft
vijt de recolectie die sullen haer
potagie op de aerde eten ende die
daer gewoonte af maken ende dick
wils dat doen sullen haer maal-
tijdt op de aerde eten ofte andere
sware penitentie doen naer vijtwij-
sen haer misdaet.
Item die op sermoonen ofte collatie
ofte vander bicht qualijck spreken
en veel woorden maken die sullen
haer maaltijdt op de aerde eten
wandt sulckx niet alleen teghen der
goeder

goeder religie en is maer ook dick:
wils tegen de conschientie is ende daer
door mede turbatie ende schandalisatie
comt.

Vande gehoorsaemheyt.
en geyligge armoede.

Woordts aengesien dat de LL: gehoorsaemheydt gewil:
lige armoede sijn een ghuestelijck fonda:
ment, en een vaste onderhoudinghe der
rechter religie soo sullen de susters ook
aerbeyden ootmoedelijck om der liefde
godts gehoorsaem te wesen naer haren
LL: regel ende beloften en wat haer
tot onderhoudinghe en vooderinghe van
dien tot vermeederinghe van hare
verdienste en salighedt geboden oft
beuolen wordt van hare ouerste het
selue nerstelijck en gewillighlijck te
volbrenghen ende te achteruolgen ende

soo

6.
soo wie hier tegen ongehoorsaem is en
seydt wanneer hem iedt beuolen wor-
ick en salts niet doen ofte diergelijck
die sal haer potagie op de aerde eten.
Item die voordts ongehoorsaem wesende
ende daer bij blijft eenen geheelen na-
turelijcken dach noch vermaent sijnde
die salmen int dissiplien-huijs sluijten,
ter teijdt toe dat sij haer schult
bekent ende wederom gehoorsaem wilt
wesen.
Item die susters die sonder beuel
haer becomert ende onderwinden met
den regiment van den conuent oft
van eenighe offeciers, en daer eeni-
ghe wooden kijnagie ofte onurede van
maken die sullen eleke reijse haer
maeltoijdt op de aerde eten en die
voeten

vreten van de susters kussen.

Item die sonder orlof van Moeder Ancilla oft buyten noodtsaecken gaen in de keucken oft in eenighe andere officien die sullen haer potagie op de aerde eten.

Ook en sullen die susteren nerghens eten sonder orlof dan in den refter in de eerste oft tweede tafel, ende die het van noode is int sieck: huys ende als die susteren sieck sijn duerachtigh soo sullen sij met orlof gaen int sieck-huys daermen hun goedertieren sal sijn naer het gebodt der liefde, ende niet op den dormpter, ende hier-om soo wie dat sonder orlof buyten den ref

ter

8.
ter eten behaluen die sieeken ende
die daer met orlof bij sijn sullen
haer maelteijdt op daerde eten.
Item die susteren die eerst oorsaeck
sijn van eenighe merckelijcke inreue-
rentie spijtigheijdt ende oneer bewijsen
haer mede susteren oft die den an-
deren verwijtinghe doen vander vi-
sitatien ende daer door iemandt
verstooren offte beschuldighen.
Item die den anderen bespotten
begeeken verwijten offte treeken mal-
kanderen die sullen bier ende broodt
alleen voor die taffel eten, ende
kussen die susters voeten, maer die
met gramschap ende toornigheijdt haer
mede

mede susteren stooten ende slaen merc:
kelijck die sullen int dissiplien-huijs
gesloten worden ende penitentie doen
naer exces van haer misdaet. soo
verre die openbaer en keñelijck is.

Item die portaria oft sacraria ist dat
sij sonder orlof iemandt van die sus:
teren aen die scheijue int spreck-huijs
ofte aen de traillie sonder orlof ie:
mandt van de susteren laten iedt
gheuen oft nemen spreken oft huijs:
teren die sullen berooft sijn van haer
officien.

Item die susteren die sonder orlof
int spreck-huijs gaen ende daer ie:
mandt spreken.

Item die eenigh dinck geuen oft ont:
fangen

10.
fangen door die scheyne oft tralie,
oft ouer die mueren ofte elders
ouerwerpen, oft daer spreken luys-
teren ofte andtwoorden, die sullen
eenen dagh int dissiplien-huys sitten,
ende penitentie doen naer gelegent-
heydt der misdaet.

Item voordts om die LL: armoe-
de te beter te onderhouden soo en
sullen die susteren oock niet sonder
orlof eenighe sloten hebben oft ee-
nighe andere heymelyke dinghen n
noch gheen riekende kruyden ofte
speeren hebben ofte maken noch
oock gheen properheydt ofte kurieuse
dinghen maken oft wegh gheuen
sonder orlof van Moeder Ancilla.

Was silentium te gouden op tijden
steden oft bij personen.

Naedemael dat oock silentium is
een sonderlinghe eiragie ende onder:
houdinghe der goeder religie ende
dissipliene, aldus sullen die susteren
silentium nerstelyck houden inden
koor in den refter indie eerste
ende tweede tafelen op den dormpter
inden pant inder stuen, ende oock
naer der completen, altoos tot san:
deren daeghs naer die tertien ende
die hier tegens misdoen ende haer
silentium breken oft sonder noodt
ende orlof spreken clappen die sul:
len haer schult bekeñen ende peni:
tentie doen vijf pa: nre: ende due

M.

Maria lesende ofte hare potagie op
de aerde eten, oft meer oft min pe-
nitentie doen naer qualiteydt ende
lanckheydt der excesse tot discretie
van Moeder Ancilla.

Item niemandt van die susteren
sal sonder orlof van Moeder An-
cilla gaen in die sellen van ande-
re susteren oft daer clappen op die
pene van haer potagie op de aerde
te eten, maer die met den doncke-
ren inder cellen gevonden worden
sullen swader gecorigeert worden naer
qualiteydt der excesse, ende die met
gesloten deuren sitten inder cellen
die sullen haer maelteydt op daer-
de

de eten.

Item die naer der completen sonder
orlof buyten het nacht slot gaen of-
te spreken met iemandt sullen lesen
vijf pa: nre. ende [illegible] inden
refter

Item die sonder orlof met eenige
werelijcke persoonen spreken binnen
ofte buyten die sullen haer maelteijt
op de aerde eten.

Item niemandt van de susteren
en sal sonder orlof ende noodtsaec-
ken aen die tralie spreken met ie-
mandt des sondaeghs ofte t'sheyligen-
daeghs oft vrijdagh oft saterdagh oft
onder den goddelijcken dienst oft onder
die maelteijdt ende sij en sullen daer
niet te langhe blijven sitten ofte -
staen

14.
staen clappen op die pene van te kus:
sen die voeten der susteren.

Eftem wanneer iemandts vrinden be:
gheren die susteren bouen voor die
traeylie te sien ende te spreken soo
is den wille van ons vader minis:
ter dat maer drij-mael ofte vier-
mael ten hoochsten biñen tsiaers toe:
gelaten te worden bij orlof van Moe:
der Ancilla. ende ten hooghsten een half-
vre ten waer dat vijt sonderlinghe
gratie van sonderlinghe notabele vrinden
langher orlof toegelaten worde ende die
langher daer blijuen sonder orlof dan een
half vre die sullen vijf pa: nre. ende
Aue M. lesen inden refter, ofte maeder
penitentie doen naer qualiteijdt van -
haer excess.

Ztem die aen die traeÿlie wesende licht verdigh sijn ofte haren wiel opslaen ofte hare handen door de traeÿlie steken ende gheuen, oft daer spreken sonder orlof ende beuel van Moeder Ancilla oft die daer onbehoorelÿcke dinghen spreken, die sullen haer Potagie op daerde eten.

Ztem die poortersse oft kostersse als sÿ den anderen susters nieuwigheden vertellen vant gene dat voor die traeÿlie oft aen de scheÿue geseÿdt is ende gesproken sullen lesen vÿf pa: nr̃e. end. Aue M. voor de eerste reÿse end. de tweede mael haer maelteÿdt op daerde eten

Den lesten dese voorseÿde tafel end. ordonantien beuele ende gebiede ick broeder Jan Tÿnvisch van Campen minister end. visita:

visitatoor inder teijdt van den susten
van onser lieuer vrouwen bodtschap tot
louen nerstelijck te onderhouwen ende ach
teruolght te worden op penitentien hier
in getaxceert ende alle die andere pe-
nitentien van ouertredinghen deser
ende andere goede ordinantie hader
H: religie hier iñe niet geruert
noch getaxceert sette ende stelle ick
in de handen van Moeder Ancilla,
ende discreten beuelende ende gebie-
dende inder verdiensten der Heij-
ligher gehoorsaemheijdt dat die juste-
ren voorschreuen die selue oock ge-
trouwelijck ende ootmoedelijck volbren-
ghen sullen naer exces ende quali-
teijdt hader misdaet ende op dat

onwe-

onwetentheijt niemandt en sy een
oorsaecke van ouertredinghe soo is mij:
nen wille ende beuele datmen dese
tafel ende ordinantien sal lesen 1.
mael tsiaers voor die gemeynte te
weten op de vrijdaghen vande qua:
tertempers.

Gegeuen in ons conuent vand.
minderbroeders binnen Louen onder
gewoonelijcke handtteeckenen van on:
ser officie in keuisse van desen
Anno domini: 1546. den 17. dag
van maij.

Hier volgt een corte leeringe
hoe men Maria op tzien manieren
can naer volgen gepredickt van onsen
wakenden vader vader P: Gabriel
Maria besluytende in deed tzien
cappit:

capitteles ges werckende leuen end.
ges aenschouwende leuen.

1. Het werckende leuen bestaet in meesters te sijn ouer ons seluen, te weten ouer dees drij sonden sinnelijckheijdt ijdelheijdt ende gierigheijdt, het welck wij sullen verkrijgen met contrarie te wercken de 2. manier bestaet in dees twee punten te weten in blij en droef te sijn met Jesus ende M. blij te sijn in hun blijschap, en droef te sijn in hun droefheijdt en ons anders nieuers in te verblijden oft te bedroeuen dan in dees twee punten.

Laet ons comen tot de deughden, de eerste is M. voorsichtigh en bestaet in dees vijf punten die eerste voorsich.

sichtigheÿdt is Godt aengaende en be:
staet in een oprecht geloof en kennis
der dinghen die wÿ van hem moeten
gelooven, die 2. is ons selven aengaende
en is gelegen in ons tonge wel te be:
waren, die derde is tot onsen eve:
nasten, en wordt bekent als die
siel altÿdt meer bemint dat gemeÿn
profÿt dan haer eÿgen, die vierde
conditie is in tegenspoet en alsmen
tribulatie ende quellinge heeft dat
den gheest dan niet geturbeerdt en
wordt, maer cloeckelÿck voordt gaet
en altÿdt die oogh op Godt heeft,
die vÿfde en leste is voorspoet als
den mensch hem niet te seer en

verheft

verheft maer gelijck hij sterck wa.
in tegenspoet soo is hij nu in voor
spoet.

Was de huijuergeijdt dat
tweede capittel.

Jesus is de waerheijdt Maria is de
puerheijdt om dees twee belden in ons
te drucken laet ons beghinnen van da
aensicht dwelck is het principaelste lit
ende eerst aen de ooren die een van
Jesus die ander van M.a die van
Jesus sal sijn te vlieden en niet
te hooren eenige ijdelheijdt oft achter:
clap die van M.a: sal wesen te
vlieden en om te schroomen van
alle oneerbaere woorden ende gesichten
voordts moeten hij comen tot de ooger
die oock twee sijn die eerste van Jesu
sal

sal sijn niet te willen sien eenighe
ijdelheydt, ende die van Maria is niet
te willen gesien wesen wij moeten oock
comen tot den neusch den welcken oock
twee neusch-gaten heeft die een om
het goet de ander om het quaedt te
riecken, die van Jesus sal deerste
wesen om te riecken en te geuoelen het
quaet dat hem aengedaen is is geweest
al sijn leuen lanck principalijck op
den goeden vrijdagh, die van M. is
om te geuoelen en te riecken haren goe-
den reuck van hare deughden die
naeruolgende naer ons cranck vermogen
daer naer moeten wij comen tot den
mont die ons kan dienen in twee
manieren te weten om te spreken

en

en te smaken het spreken sal Jesus
gelijcken als vijt onsen mont geen
verlorën oft lege woorden voordts en
comen: om het smaken van M. te
hebben moetmen schouwen alle genoegh-
ten, en vleesselijcken smaeck nemende
daer voor dat voetsel der siele.
Nu voordts moeten Hij nederwaerdts
afcomen tot die handen die oock twee
moeten sijn die een van Jesus en die
ander van M. bij die van Jesus
wordt verstaen te werchen en te doen
al het gene datmen weet dat gedaen
moet sijn, en altijdt met een suijver mey
ninge, d'ander handt is van Maria, en
is om te vlieden allen oneerlijcke aen-
rakinge

rakinge ende aentastingen in haer en in andere.

Het 4.de. capittel.

Die 4. M. is M. waerachtigh en wort ook bekent in vijf punten, die eerste waerheijdt die wij hebben moeten is te wesen stil en gerust, niet beroert oft ontsteken met gramschap op iemandt in de heele wereldt. die tweede waerheijdt is geensins te liegen maer waerachtigh te sijn in allen ons woorden end. wercken, en in allen dingen, die derde waerheijdt die wij hebben moeten is simpel en niet dobbel te wesen dat is niemandt iedt te thoonen van buijten datmen in het hert anders meijndt die vierde waerheijdt is te vlieden en te schouwen allen ledighe

woor:

Zboorden end. gheen woordt te spreken
sonder eenigh profeijt die 3 ijfde conditie
der waerheijdt is te wesen een aduoca=
tersse ende voorsprakersse van al de
gene daer ghij eenigh quaedt hoordt
van spreken, dat alteijdt ten besten
keeren soo veel alst v: mogelijck is.

Dat vijfde capittel.

Ts Maria louende en bestaet oock
in vijf punten, die eerste is te
hebben een goede aendachtigheijdt als
Jesum willen louen dat wij dat niet
alleen en doen met die tonghe, maer
meest metter herten, dat tweede dat
ons van noode is om godt wel te
louen is vreught en blijschap. dat der:
de dat ons dient te hebben om deuote

Marien

Marien te wesen en om onsen heer wel
te louen is vrede en reuerentie, onder-
danigheijdt en een diepe ootmoedigheijdt -
grootelijckx van noode dat vierde dat
wij hebben moeten om den heer wel te
louen is dat hij moet gelooft sijn ind.
plaetsen die daer toe geconsacreert sijn,
als is de kercke den koor wandt soo
veel alst ons mogelijck is en behooren
wij ons geteijden nieuers te lesen als
in de kerck oft koor, dat vijfde dat
ons nootsakelijck is om Godt te louen
is dat het moet gedaen sijn in teijt
en stonden daer toe geordineerdt, wandt
Godt behaeght meer een officie en
en dienst gedaen op sijnen tijdt en
vre dan hondert voor oft naer.

Dat sesde capittel.

Cs

Is van de gehoorsaemheyt en bestiert
ook in zijn sonden, die eerste gehoor-
saemheyt is simpel en is te doen sim-
pelijck al het geen de ouersten hebben
geordineert sonder te willen calkuleren be-
denecken oft peijsen dat beter anders quer
sus oft soo, en laet ons niet aenmere-
ken wie ons ouersten sijn maer laet ons
gade slaen wie sij presenteren en van
wie sij worden geregeert, te weten van
Godt, en van sijn Moeder Maria wie-
ens plaetse sij hier op der aerde besitten.
Die tweede gehoorsaemheyt moet sijn
gewillig en gereedt om te volbrengen
allen het gene ons van ons ouersten
gebeden wordt en dat met een blijschap
des herten en genoeghlickheyt des wils

die

Die 3de conditie is dat wij alsoo gereet
gehoorsaem sijn in dingen die ons niet
en behagen als die ons behagen, en
moeten om dit te volmaecken gehoorsaem-
heijt te comen onsen eijgen wil en
behagen alsoo verloochenen dat wij en-
gers geen behagen ofte mishagen en heb-
ben dan ons overste behaeght ofte mis-
haeght, die vierde conditie der gehoor-
saemheijt is datse moet volstandigh blij-
uen, het en is niet genoegh eenigh
goedt voerck te beginnen maer men moet
het volheijden, en volstandigh blijuen tot
den eijnde toe, wandt het voor beter
moodt begonst te hebben dan iest te
beginnen en niet te volbrengen. die

wijse

vijfde conditie der gehoorsaemheijdt is
dat sij moet wesen diskret en onder=
scheijden die discretie moet gebruijckt
worden als onsen ouersten ons iedt sou
de gebieden dat openbaer sonde waer
dat wij dan hun niet en moeten ge=
hoorsaem sijn maer in dingen daer wij
aen twijfelen en die geen openbaer doodt
sonden en sijn daer moeten wij die
discretie met die simpelheijdt voegen
en ons simpelijck onderworpen alwaer
het oock dagelijcksche sonden in sijn
seluen dat sij ons opleggen, wandt –
Godt en sal ons dat voor geen
sonden rekenen, maer ter contrarien
eenen oueruloedigen loon daer voor ge
uen, wandt ons ouersten sullen
voor

voor Godt voor ons rekeninge daer van geuen.

Wande W: armoede get 7. capittel.

Die eerste conditie van waerachtige armoede is vrijheydt dat is alsmen vijt sijnen vrijen wil versmaet allen dingen om Godts wil en ter liefde van Jesus schouwende vijter herten ende vrijen wil allen ouerulodigheydt te vreden wesende met den noodtdruft en noch met vreese den seluen gebruijckende die tweede conditie der armoede is genoegh te hebben in armoede lieuer luttel hebbende dan veel, en verblijden alsmen wordt veracht en versmaet van andere, en in het cort gesegt wij moeten ons verblijden in

alle

alle armoede en veruolginge, en hoe wij
meer bensudt worden hoe veel te vrolijcker
wesen, die derde conditie is datse moet
milt wesen dat is vrindelijck en milt
om andere menschen te gheuen, dat wij
hebben die waerachtighe armoede van
ODD. is nouw en strengh te sijn tot
haer seluen, maer milt en vijtgereijckt
tot andere, die vierde conditie is
genoemst afstreckende dat is te seggen
dat wij moeten afstecken ons hert en
gheest van alle aertsche dingen, ooch
seluer die dingen die ons toegelaten
sijn, om in den noodt te gebruijcken
die vijfde conditie is vereeninge dat
is dat wij ons armoede moeten ver-
eenigen met die van Jesus en ODD.
wandt

Wandt soo sullen wij oock haere ar:
moede en rijckdomen vereenigen met ons
wandt Wij ons meer afstrecken van al:
len tijdelijcken dingen en goederen hoe
wij der hemelscher meer genaken, dit
is aengaende die armoede.

Dat 8. capittel vande
lijdtsaemgeijdt

Voordts moeten wij een ander hebben
die is dd. patientich en bestaet oock
in vijf punten, die eerste is genoeghte
en blijschap te nemen als Wij van al:
le kanten vervolght en gequelt worden,
het sij van den duijuel wereldt vleesch
oft van eenige creatueren, dat wij
dat altemael patientelijck verdragen,
en cloeckelijck wederstaen, die tweede
conditie is dat wij in geen dingen
die

die ons mogen aengedaen worden het
sij met recht oft onrecht niet en
murmureren iae al ist oock dat wij
meijnen wel gedaen te hebben oft te
doen, en dat het niet aengenaem en
is en dalmen ons quaet voor goedt loo
wij en mogen daer af niet murmureren
maer ons te vreden houden, beijsende hoe
patientich dat Jesus end. Maria sijn
geweest in alle hun lijden die derde
conditie der patientie is een considera:
tie en aenmerckinge hoe dat den heere
dat toelaet dat wij worden gecastijdt
en tribulatien ende quellinghen hebben om
te sien hoe wij ons daer in dragen sou:
den, en om dat wij dat vercrijgen sou:
den. die vierde conditie is eenen trap
en opclimminghe, alsmen aenmerckt te

ver-

verdiensten diemen wint verdragende met
lijtsaemheijdt allen tribulatie en tegenspoet,
Wandt waert dat wij dat wel aenmerck:
ten wij souden die quellinghe seer licht
vinden, iae wij soudense vijt ganscher
herten begeren, die 5. conditie is dat
wij ons geen persecutie oft tribula:
tien en laten verdrieten van wat sij:
de dat sij ons mocht aengedaen worden
maer altemael met een blijschap des her:
ten ende des gheests om de liefde van
Jesus ende Maria doeckelijck verdra:
gen

Het 9. capittel vande liefde

Die soo groodt moet sijn onder de
kinderen van Maria dat sij allen reli:
geusen soo mans als vrouwen moeten
te bouen gaen, wij sullense deijlen in

vijf

vijf punten, die eerste is medeleijden en compassie te hebben met den gecruijsten Jesus, soo wanneer wij hem sien in soo swaer leijden, die 2. compassie moet wesen met de bedruckte Moeder blijuende aen den voet des Cruijs, bij haren lieuen soon, die 3. compassie moet wesen met ons seluen, dat is met onse siel, wandt aengaende ons lichaem daer wij altoos sorge genoegh voor, maer ons siel achten wij seer luttel, en nochtans is sij soo sieck, en arm, ten eersten haer oogen sijn blint door gebreck van het waerachlicht, die ooren doof om goede woorden te hooren, die tonge geheel geinfecteert en verrot door onnutte ijdele woorden, die handen creupel door gebreck van goede wercken, die voeten crom en hinckende,

kende inden dienst Godts aldus dat wij
onse siel sagen wij souden daer groote
compassie mede hebben. wandt sij is vol
wonden, en berooft van alle gesontheijdt,
nochtans luttel peijsen wij daer op. die
4. compassie moet wesen met onsen naes:
ten en al die sondige menschen die wij
sien gaen tot haer eeuwige verdoeme=
nisse wandt sij soo het scheijnt niet
en achten Godt noch haer saligheijdt het
welck onse herten seer moet bewegen tot
medeleijden wandt het sijn onse broeders
verlost door dat pretieus bloedt Christi,
die 5. conditie moet wesen tot die arme
sielkens int vageuier waermede wij
groote compassie en medeleijden moeten heb.
ben wandt het is een groot werck van
lieffde voor haer te bidden ende te ge:
ne

ne die tot haer deuoodt sijn en voor hun
bidden die en sullen niet lichtelijck qua
lijck varen dit is aengaende de bermher
tigheijdt:

Het tgienste capittel.

Zanden rouw en droefheijdt van dit:
en wordt ons voorgehouden door vijf
fonteijnen welck sijn die vijf won-
den van Jesus de eerste fonteijn is
van melck, dit is de fonteijn die de siel
schoon en suijuer maeckt van alle sonden.
Wandt gelijck dat melck wit is alsoo
moet die conschientie puer en wit sijn om
bequaem te wesen Jesum te trouwen, die
tweede is van honinck en betteckent die soe-
tigheijdt die daer was geuonden van die de-
uote siele binnen Jesum, wandt al dat
wordt geuonden in Jesum en is anders
niet dan soetigheijdt. wijn en honinck waer
door

door de sielen worden droncken gemaeckt,
die derde is van Wijn, welck is be:
rouw, en wordt geschept vijt der conside,
ratien van de doodt en patientie Christi
en is drijderlej die eerste soort is wit,
welck is den wijn des berouws, en comt
vloedende alsmen aenmerckt hoe luttel dat:
men den Schepper lief heeft, en hoe dat-
men hem vertovent heeft den 2. wijn is
roodt en is den Wijn des medeleijdens
en compassie diemen heeft met den soeten
Jesus, met allen die peijnen die hy voor
ons geleden heeft, den 3. Wijn is de liefe
de, en den most van den H. gheeft, door
desen wijn wordt de siel droncken gemaeckt,
van desen wijn waren verruilt allen de
apostelen op den sinsen-dach de 4. Fon:
teijn is van olie, welck is de lief:
de

de van Godt, en tot onsen naesten, door
de liefde verkrijght men alle deughden,
die 5. is van balsem waer door ver=
staen wordt hooge contemplatie, die daer
doet smaken den soeten reuck Christi, ouer
midts den balsem soo kent sij Godt,
maer door den honinck smaeckt en
denckt sij op hem.

Een deuoodt kranskes tot get H:
Sacrament des autaers.

Comt O werdigen heere daer alle kni=
en voor boogen moeten hemelsche, art=
sche, en helsche, comt in wiens aenschou=
wen de aerde beeft, wandt vijt den
gheest des monts sijn alle haer krachten,
O H: Heerdigh Sacrament, verlicht
de drij krachten mijnder siele, met uwe
H:

A.S: gratie comt O eeuwige wijsheijdt
Godts die daer daelde in het lieffe:
lijck prieel der reijnder Maget Maria
neijght v: in mijne siele ende maeckt:
se reijn van alle vlecken: Comt O cleijn
soet teer kindeken Jesu vande ionge Ma:
get geboren, rust nu in mijn herte ende
stort daer in uwe gratie der ootmoedig:
heijdt: Comt O ootmoedigen koninck der
glorie die daer seijdt eer cleijn teer kin:
deken besneden: comt ende leerdt mij
besnijden ende achterlacten alle quade
begeerten ende schrijft uwen soeten
naem Jesu in mijn herte: Comt O
soeten Jesu lieffelijck suijgende kinde:
ken gedruckt in de armen uwer soe:
ter Moeder van daer geoffert in de
armen van mijne begeerelijcke siele.
Comt

Comt langhmoedigen Zesu aldergoedertie=
renste cleyn soet kindeken die vlucht in
egipten, in groote armoede, vlucht in my
ne siele, ende maeckt rijck mijn armoe=
de: Comt alderschoonsten iongelinck die
in het sweedt vws gebenedeijden aen=
scheijns miñelijck arbeijde ten dienste
van vwe lieue Moeder, en vws voester
heere S. Joseph, en laet mij ó soe=
ten Zesu geenen arbeijdt verdrieten die
ick in gehoorsaemheijdt om vwen Hille
doen magh, Comt alderwijsten doctoor
leeren-de tuwen twelfsten Zaere in
den tempel, ende drij dagen lanck
van vwe lieue Moeder M: ende dae
naer met groote blijschap geuonden,
verblijdt mijn dolende siele in vwe
eer=

eerwerdige toekomste: Comt behoeder der
wereldt, soet lam Godts gedoopt in
de iordane, reynight mij van myne
voorleden sonden in v: H: pretieus
bloet Amen: ~~Comt~~ pa: nre [illegible]
Comt genadigen Jesu gepeynight met
honger, met dorst, met koude, met hitte, met
zbaken, met bidden, met knielen, met
suchten, met tranen, ende met ontallijcke
perssen van herten, comt in mijn arme
siele ende leert mij v: nauolgen in
salige penitentie, tot het eynde myns
leuens, komt heere leeraer der waer-
heydt met vwe H: dischiepelen, spij:
sende 5000 menschen met vijf brooden,
ende twee visschen, Comt ende nemt
v: herberge in mijn arme siele, ende
bewaert ende regeert mijn vijf sinen,
comt

Comt ontfermertigen Zesu in mijn arme suoode verworpen huijsken, ende suijuert mijn siele al ben ick's onwerdigh, dat ghij comt onder mijn dack, comt alle mijn hope ende toeuerlaet, end. leert mij mijn saligheijdt beweenen, ende sal: uen v: H: voeden met trauen, met Maria Magdalena, ende vergeeft mij alle mijn son: den ende verloren teijdt, ende laet mij rusten in uwen saligen vrede, comt sacht: moedigen Zesu, die Lasarum beweende ende van de doodt verweckte, verweckt mijn slapende siele ende verlichtse in een ge: warigh bekeñen mijns selfs: Comt spijse der goddelijcker genade, ende versaet mijn hoopgierige siele met de kruijmen vallende van uwe goddelijcke tafel op dat ickse smaken magh in den gront van mijn ar: me siele: Comt O milden Zesu ende alder-

weer-

weerdighste Sacrament ons gelaten in testa:
ment als een pretieus ende kostelijck iu:
weel: Comt Ootmoedigen Jesu die met ge:
booghde knien waert wasschende ende kus:
sende de besleijckte voeten van uwe disschie:
pelen, neijght mijn hoouerdigh herte tot ge:
warige ootmoedigheijdt: Comt O soeten ver:
trooster der bedruckter herten, ende en wilt
mij in geene vreese laten, maer comt ende
maeckt v: wooninge in mijnen gheest,
ende gheeft mij den saligen bant der
minen vierigh ende gedurigh tot v:
ende mijnen euennaesten, comt bedruck:
ten Jesu uwen hemelschen vader bid:
dende, ende sweetende water ende bloedt
in den anxt des doodts, verlost mijn
arme siele van vreese ende anxt
in mijn leste scheijden Amen Pa: ddd:
komt

4 A. Comt genadigen Zesu, geuangen, gebon-
den, ende geslagen, gestooten ende getroc-
ken, gesleijpt, bespogen, ende menighsin-
mishandelt: komt helpt mij dragen al-
len lichamelijcken last ende lasterlijcke
ontrouwe, der menschen Comt beschaem-
den Zesu, gewesen van den eenen rech-
ter tot den anderen, ende met veel val-
sche getuijgen beschuldight: Comt ende
leert mij alle onrecht om uwen wille
sachtmoedelijck verdragen, Comt O eeu-
wige Hijsheijdt om mijnen twille be-
spot met een Wit kleedt, als eenen
sot onwerdighlijck gekleedt: Comt ende
doet mij verblijden, in on-gheachtheijdt,
ende versmadinghe der Wereldt: Comt
verduldigen Zesu, gegeuen in de han-
den der vreeder knechten die v: soo
iam̄er-

iam̄erlijck gheesselden ende ganschelijck door:
wonden: Comt ende leert mij verwinnen
alle tentatien, ende dat ick ouermidts
vwe hulpe magh comen tot victorie: comt
onnoosel lam̄eken Jesu, naeckt ontkleedt
ende soo ongenadelijck gebonden, ontbindt
mij van de banden mijnder sonden, daer
mijn siele mede beswaert is: Comt door:
wonden Jesus ende sachtmoedigh sonder
geduente, van den hoofde tot de voe:
ten vol pijnen ende smerten: O soe:
ten Jesu comt ende doorwondt mijn
dorre herte met medeleijden vwer groo:
ter pijnen: Comt aldergetrouwsten min:
naer ouergoten met v: LL: dierbaer-
bloedt; Comt ende reijnight mijn sie:
le in de fonteijne van v: pretieus
bloedt: Comt koninck der koningen,
gekleedt in spot met purpuren ende
ghe:

ghekroont met doornen: Comt O minie:
lijcken Jesu: Comt O bruydegom mijnder
sielen, en doet mij aen dat roodt kleedt
der minnen, om versiert te komen tot
vwe tafel: comt alderschoonsten ionge:
linck wiens schoonheijdt de sonne ende
mane verwonderen, nu sittende sonder
gedaente, als een lazarus mensche, comt
ende geneest mij van de lazarijen mijn
der sonden: Comt eere ende glorie der
engelen nu in spot aenbeden ende
met het riet ontfermelijck geslagen,
op v: H: hooft met doornen gequest:
Comt ende leert mij verwiñen mijnen
hoouerdigen opgedragen moet: Amen. pa nos
Aue Maria.
Comt soeten Jesu onnoosel lam totter
doodt ontschuldelijck verwesen, iae tot
de

de schandelijcke doodt des Cruijs, laet een ge:
nadigh vonnis ouer mijne arme siele gaen,
ende vergheeft mij al dat ick qualijck
oordeelde, in mijnen euenaesten: Comt goe:
dertieren Jesu vol pijnen ende Geerigheden,
int vijttrecken van v: gepurpert kleedt,
ende in het vernieuwen van alle vwe H:
wonden: Comt leert mij volmaeckte ver:
duldigheijdt: Comt O sachmoedigen Jesu vol
ellenden, onder den last des Cruijs, gaende
met bloedighe voetstappen v: gebenedeijdt
hooft vol doornen v: H: lichaem vol
Honden, v: soet minelijck herte vol
perssen O soeten Jesu treckt mij naer
v: ende leert mij gewillighlijck het
Cruijs der penitentie in gehoorsaemheijdt,
reijnigheijdt ende versaken alles ijgendoms
totter doodt toe, Comt weenelycken Jesu
die ontfermelijck aensaeght den ellendi:
gen

gen druck vwer soeter Moeder Maria
goeden Jesu ontfanckt mijn siele in haa
ren lesten vijtganck ende verlossse van alle
haeren druck Comt doorgequesten ellendigen
Jesu, die den ingebacken rock vijtgetrocken
wirdt ende alle v: wonden wirden alle
ontfermelijck vernieuwt sittende naeckt
met groote koude verwachtende met groo
ter perssen het Cruijs, ende de bitter doodt
verleent mij heere altijdt te rusten
in v: LL: Cruijs, met hertelijck mede
leijden, totter doodt toe: Comt ontferme
lijcken vijtgereckten Jesu, ende mijn ge:
spannen lief doorboort ende doornagelt,
int ontschieten van alle vwe LL:
leden scheurende v: aderen in twee
springende v: LL: Genuwen in groote
ellen:

ellendigheydt gespañen, als een snare op
harpe: Comt ende treckt mij tot v: en:
de borght mijn siele ende alle de beger:
ten mijns herten in de hollen van uwe
H: wonden: Comt oueruloedende in alle
deughden en goetheden, soeten Jesu die
badt voor uwe vijanden die v: cruijsten,
Comt alle de gene die mij oijdt mis:
daen oft misseijdt hebben deelachtigh
te wesen van V: H: lijden in verla:
tenisse van alle hun sonden: Comt getrou:
wen besorger, soeten Jesu die uwen lie:
uen dischiepel beuolen hebt aen uwe lie:
ue Moeder laet mij altijdt beuolen
sijn in uws liefs Moeders bewuernisse
ende troost, comt soeten Jesu van
uwen vader gelaten seggende: het
is

is al veruult, vader in vwe handen
beuele ick mijnen gheest, de bitter dood:
smakende om mij leuende te maken: comt
O mijnen getrouwen verlosser ick bidde v:
dat ghij vast in mijn herte geprint
moet blijuen: Comt behouder, en goeden
verlosser, laet vloeden ende ontspringen
in mijn onbereedt herte de riuieren van
v: goddelijcke gratien ende genaden: op
dat ick mij salighlijck magh bereijden
v: H lichaem, ende v: dierbaer bloedt
werdighlijck te ontfangen tot meer
eeren, ende tot saligheijt mijnder sie=
len, Amen.

Het testament.

Dat een goedt christen-mensch dage=
lijcks moet doen eer hij slapen gaet.
Onden naem des Heeren. Amen.

Ick ggeue mijne siele aen Godt,
mijn liczaem aen de aerde, ende aen
de verrottingge, ende aen de vbermen.

Ick versake ggewilligglijck alle tij:
delijcke goederen die niet en sijn als
ijdelheijdt.

Ick ben droef vijt ggeel mijn ger:
te, ouer alle mijne sonden, om de lief:
de Godts.

Ick verggeue vijter gerte ende sie=
le aen mijne vijanden.

Ick ggelooue in Godt een in vbesen,
ende drij in persoonen, den vader, den so:
ne ende den H: ggeest, sczepper be=
waerder verlosser ende verggelder, al:
maczticg, geel goedt, geel wijs: ende
alle dat de H: kercke ons voor goudt
om te ggelooven.

Ick vergope vande goedtgeijdt Godts
ver:

vergiffenisse van myne sonden, ende
het eeuwigh leven.

Ick bemine Godt vyt heel myn herte
vyt heel myne siele, ende vyt alle my-
ne kracht.

Ick gheve my suyverlyck, gezeelyck
ende volkomentlyck over aen de bestie-
ringhe van synen alderzeyligsten ende
altoos aenbiddelyckes wille, bereydt synde
om te doen ende te lyden, gesont te syn
ende sieck, te leven ende te sterven in
alles gelyck gelyck hy sal willen: syne
B: wille moet geschieden. Amen:

Ick bevele myne siele, ende al dat
ick ben, aen de voorbiddinghe van de
glorieuse Maghet Maria myne goe-
de Moeder ende voorsprakersse van
Sint Joseph ende van mynen enghel
bewaerder, ende van alle Heyligen des
para

paradijs de welcke ick met alle oot-
moedigheydt bidde dat se mij willen by-
staen in de vre mijns doodts.
Voor mijne leste woorden seggge
ick met alle ootmoedigheydt, Jesus,
Maria: beggerende te sterven tusschen
gunne armen.
Ende ist dat de tongge niet en kan
vijt-spreken dese H: namen, ick doen get
metter gerten.
Ist dat get gerte met get verstant
mij komen te beggeven, ick seggge nu
voor alsdan met alle beggeerte ende
moggelijcke ootmoedigheydt: Jesus. Maria.
Amen. Litanie.
Lande H: Maghet ende Martela-
resse Barbara. Patronersse om niet
te sterven sonder biehte.
Heere ontfermt u onser.
Christe ontfermt u onser.

geere

Heere goort ons.
Christe vergoort ons.
Godt vader van den gemel ontfermt u
onser.
Godt sone verlosser des wereldts ont:
fermt u onser.
Godt H: gheest ontfermt u onser.
H: Maria bidt voor ons.
Moeder Christi bidt voor ons.
H: Magget der Maeghden bidt voor ons
H: Barbara. bidt voor ons.
Vrindinne van Godt den vader. bidt.
Magget van Godt den sone. bidt
Vruydt van Godt den H: gheest. bidt.
H: magget ende martalersse. bidt voor ons
Liefgebster der suyverheydt. bidt voor ons
Liefgebster der eenigheydt. bidt voor ons.
Liefgebster vant H: geloove. bidt.
Liefgebster van alle deugden. bidt.
Verwinnersse des vleesch. bidt.
Verwinnersse der diversche tentatien. bidt
troostersse der christenen. bidt.

gulpe

Hulpe is het vyterste des leuens. bidt
Vrystant totter doodt van v: dinaren en
dienaeressen. bidt.
H: barbara die voor het H: geloof een
schroomelycke doodt is gestorven. bidt.
H: martalersse. bidt voor ons.
Wiens H: lichaem met fackelen is
verbrant geweest. bidt.
Wiens H: borsten afgesneden sijn gge=
weest. bidt.
Wiens H: hooft met hameren is geslagen
ggeweest. bidt.
Wiens H: vleesch met scherpe haecken
is vytgehaelt geweest. bidt.
H: maghet die van haeren eygen vader tot-
ter doodt is verwesen geweest. bidt.
H: maghet die van haeren vader voor het
H: geloof is ontzalst geweest. bidt.
H: barbara door v: pyne, smerte, peni=
tentie, ende H: doodt, wy bidden v: en laet
ons niet sterven sonder bichte.
☉ Jesu door haer bittere doodt die sy
voor uwen H: naem ggestorven is. wy bid=
den v: en

den v: en laet ons niet sterven sonder biecht
O Jesu aenhoordt ons gebedt door de voor-
sprake van de H: Barbara.

Ghebedt:

O heere wy bidden v: dat wy doch door
de verdiensten des bruydegoms uwer alder-
heyligste Moeder gezolpen worden, op dat.
het genen ons vermogen niet en kan ver-
werven, door syne middelingze ons gegee-
nen worde. die leeft ende regneerdt me
Godt den vader in de eenigheydt des hey-
ligen geest. Godt in alle eeuwen. der
eeuwigheden. Amen.

Een cleyn litanie ter eeren den
Heyligen Joseph.

Weest gegroet heyligen Josephs alderoot-
moedigsten dienaer vande alderheyligste
drijvuldigheydt. bidt voor ons.
Weest gegroet H: Josephs alderheyligs-
sten verkoren van Godt den vader. bidt.
Weest gegroet H: Josephs liefgetallen

bruy-

bruydegom van de magget Maria. bidt.

Weest gegroet W: Josepz alderweerdigsten voeder, zeer ende vader van Jesus Christus bidt.

Weest gegroet W: Josepz aldersuyuersten nauolgzer van't leuen der engelen. bidt.

Weest gegroet W: Josepz aldergetrouste man des koninginne der propzeten. bidt.

Weest gegroet W: Josepz aldergloriensten prince der patriarchen. bidt.

Weest gegroet W: Josepz alderwakenste beschermer des meestersse der euangelisten. bidt.

Weest gegroet W: Josepz alderwerdigzste onder zet gzeselschap der apostelen gzestelt. bidt.

Weest gegroet W: Josepz aldersterckste medebroeder der martelaren. bidt.

Weest gegroet W: Josepz alderuytuerkorenste prince der belyders. bidt.

Weest gegroet W: Josepz alderaengzenaemste eer ende blyschap der maegzden. bidt.

weest

Weest gegroet H: Joseph met uwe bruydt Maria trooster der leuende ende dooden. bidt.

Heydt gij met haer in alle pijne, opualle, praminge, noodtsakelijckheden en quale, ende voor al en wilt mij niet verlaten in de vre mijnder doodt, ende verkrijgt mij vergiffenisse van alle pijne, fauten ende gebreken, ende genietinge des eeuwigs vaderlant. A. M. E. N.

Sijne doorluchtigheden Bisschoppen van gent ende van antwerpen, hebben verleent 40. daghen aflaet, voor alle die het naer volgende betrouw-dicht dagelijckx eens deuotelijckx sullen lesen.

Betrouw-dicht op den H: Joseph. patroon der fuijuerheijdt.

Joseph. heyligen bezoeder.
vande bruydt, en maegt en Moeder

onder al die u vereeren,
laet mij gen getal vermeeren.
Spiegel van het suyver leven
tot een voorbeelt ons gegeven.
Vbet der zeuszeydt, blom ter eeren
vbilt u suyverzeydt ons leeren.
Reyne leli-blom gevonden
tusschen dorens ongeschonden,
voor die dorens, die ons quellen,
vbilt v: een beschutsel stellen:
laet die dorens mij bewaren
die Godts vreest en liefde baeren.
is die sal ick geerne woonen,
die mij quetsende, mij croonen.
Toomt mijn ongetoomde sinnen.
door u sal ick deest verwinnen.
dat sy niet te vry en loopen
daert t de siele sou bekoopen.
stopt mijn ooren bint mijn handen,
houdt mijn oogen in de banden.
dat den mont sy knijst int spreken

noyt

noyt van't Heeggbaer afgeweken.
Laet de siel haer binnen vinden
besigh met den wel beminden,
die niet vuyls en sal gedoogen,
oock het minste voor sy oogen.
Joseph. die my doet betrouwen,
wilt myns hertens sleutels houwen.
wilt verbeldigen bestieren,
die soo locken, soo sy swieren.
Dat my let, wilt dat bezoeden:
dat my voodert, wilt dat voeden.
op die toesicht sal ick rusten,
en bedwingen soo my lusten.
met die hope sal ick't houwen.
hier op stel ick my betrouwen.
Jesus. voor u bruydt beneuen,
dat gy my de handt sult geuen.
Wilt den sterre weg my thoonen
daer de suyuer geesten woonen:
brengt daer uwen dienaer bouen,
om Godt eeuwelyck te louen.
t'sal soo sys ick sal't verwachten

sdees

en deses gop voort iae woort acten.
dat ggi waegt, ick gouwt 'tgegeuen,
ia van Jesus onderscreuen.

Bidt voor ons H: Joseph.
op dat wij mogen werdigh worden
der beloften Christi.

Ghebedt.

Wij bidden v: o heere, dat ggi door
de verdiensten des bruijdegoms van uwe
aldergeijligste moeder ons wilt helpen: op
dat ons door sijn voorsprake gegeuen wort,
het geene wij door ons selue niet en kouen
bekomen, die Godt sijnde, leeft ende reg-
neert met Godt den vader in de eenig-
heijdt des H: gheests, door alle eeuwen
der eeuwen, Amen.

Drij gebedekens der eereren de H: Joana
o alderbermhertigste moeder Joanna
onse fondatersse ende moeder en wilt v:
werck niet veracten maer verhoort ons
in dien dagh als wij v: sullen aenroepen
ggi

62 ggij die get vermogen gebt verlost
ons van de macht van alle onsien
lijcke ende sienelijcke vijanden Amen
Pa: nre Ave Maria

O alderwindelijckste moeder Joanna
staet op ende omgelst de voetstappen
van onsen saligmaker versoent ons di
de oogen van onsen schepper vergran
gebben door uwe devote gebeden met
christus ende verkrijgt ons sondaers
door de siele van onsen verlosser de
eeuwigge rust ende blijschap de geme
Amen Pa: nre Ave M:

O aldersoetste moeder W: Joanna geb
medeleyden met onse benoude zorten ge
toch een goede genegentheydt tot ons
arme ballinggen ende en verstoot to
niet onse ootmoedigge gebeden ma
verlost ons van alle perijckelen ende
voert onse sielen eer mer get godd
lijck rijck van den eeuwigen vrede Am
Pa: nre Ave Maria

Lof dicht tot Maria

O maggel en moeder Godts
Maria kroon der menschen
O ancker van mijn hope
O hope van mijn wenschen
O sonne van mijn gemoet
O licht van mijn verstant
O aes van mijn liefde
O vonck van mijnen brant
O rust van mijnen geest
O steunsel van mijn kracht
O sleutel van mijn hert
O slot van mijn gedacht
O radt van mijn geluck
O snare van mijn vreugt
O lust van mijn gepeijs
O blijschap van mijn ieugt
O oorspronck van mijn vrede
O wortel van mijn ruste
O bloem van mijn vermaeck
O hof van mijn wellusten

O troost is mijnen wegg
O schilt is mijn strijden
O hulp is mijnen noodt
O toevlugt is mijn lijden
O gave van mijn siel
O mast van al mijn goet
Van mij v. arme slaet
Weest eeuwelijck gegroet.

Amen.

#02/154

758994D
8Jy19